

SISUKORD

nr 3/2009

Toimetuse veerg

Riho Rahuoja.....2

Uudised

Lühiuudised ja pressiteated.....3

ESTA uudised.....14

Sotsiaalpoliitika/seadus

Toimetulekutoetuse summad ja nende kulu

Marek Atonen ja Svetlana Karpovitš ...5

Võlanõustamine – kas tekkimas on uus sotsiaalteenus?

Anne Rähn..... 9

Intervjuu

Hanno Pevkur: sotsiaalne kaitse on tasakaalu otsimise koht

Regina Lind.....15

Perepoliitika

Riikliku perepoliitika meetmete analüüs

Hede Sinisaar.....20

Praxise analüüs "Peredele suunatud rahalised toetused: mõju ebavõrdsusele, sündimusele ja tööturukäitumisele".....24

Lastekaitse Liit: universaalne lastetoetus peab säilima

Külle Kadarik.....26

Isad koju?!

Liina Järviste.....27

Isad peavad saama pere emotsionaalse struktuuri osaks
Jesper Juul.....33

Kogemus

Kas võlanõustamisest on abi?

Ülle Schmidt.....12

Kui raseduse ja lapse sünniga seotud ootused ei vasta tegelikkusele

Kaia Kapsta.....35

Viljandi noortele peredele särab

killuke päikest igas päevas

Kristel Kadakas.....37

Pärnumaa omavalitsused arendavad

perekeskusi

Marika Ratnik.....39

Tapa vallas valmis laste- ja peretöö

tegevusjuhend

Ene Augasmägi.....41

Varajasest märkamisest võrdsete võimalusteni

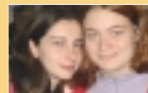
Tiina Kallavus.....43

Vabatahtlik teenistus

pakub noortele osalemisvõimalusi

Regina

Lind.....54

Sündmus

I ENSACT üle-euroopaline ühiskonverents Dubrovnikus

Reeli Sirotkina.....46

Hoolekandeesutuste kvaliteedi hindamise meetodit VALORIS tutvustav seminar

Gerli Pähn.....45

Teabepäev "Integreeritud teenused ja rehabilitatsioon"

Rünno Lass.....48

Sotsiaaltöö kui elukutse

Sotsiaalala terminoloogiast

Siiri Hanson.....51

Tervishoiusotsiaaltöö eriala areneb koostöös

Olga Sumbajeva.....52

Sotsiaaltöö haridus

Õppimisvõimalused:

Tartu Ülikool.....57

TÜ Pärnu Kolledzh.....58

Tallinna Ülikool.....59

TLÜ Rakvere Kolledzh.....60

Lääne-Viru Rakenduskõrgkool.....61

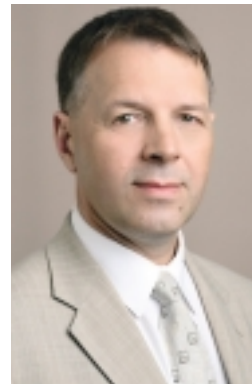
Tallinna Tervishoiu Kõrgkool.....40

Kokkuvõte

inglise ja vene keeles.....62

Kirjandus.....64

Perepoliitikas on kõik teemad väga tähtsad. Käesolevas, perepoliitikale pühendatud ajakirjanumbris on lühikokkuvõtte sotsiaalministeeriumis valminud perepoliitika meetmete mõjude analüüsist, mis toob välja valdkonna mitmekesisuse. Peatuksin korraks minu meelest ühel väga olulisel teemal – vanemaharidusel. Tehtud uuringute ja analüüside põhjal võib öelda, et Eesti peredel ei ole sageli mudelit ja häid oskusi, kuidas eluga toime tulla.

Praegu on põnev aeg, kui näeme Eestis selle teema ümber koondumas erinevaid jõudusid, kelle kõigi huvides on, et vanemaharidus hästi areneks, sest:

- 1) lapsevanemad ise tunnevad huvi koolituste, nõustamise ja arutelude vastu
- 2) juba aastaid on tegutsenud mitmed mittetulundusorganisatsioonid, kes pakuvad vanematele psühholoogilist tuge
- 3) head initsiatiivi on näidanud mitmed kohalikud omavalitsused, kes leiavad võimalusi vanemate toetamiseks ja teema tutvustamiseks
- 4) Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee andis 2006. aastal välja soovitused lapsevanemate toetamiseks.

Vanemaharidus on valdkond, kus tulemused ei pruugi olla väga kiired, kuid olen veendunud, et kümne aasta pärast näeme olulisi muutusi.

Vanemate hea sotsiaalse ja psühholoogilise toimetuleku korral oskavad nad:

- a) olla paindlikud tööturul (palga ja tööaja läbirääkimised, koondamisega toimetulek, uue töö leidmine, töö- ja pereelu ühitamine)
- b) vaesust ennetada (mõistlik perekondlik majandamine, paindlik toimetulek tööturul)
- c) tulla toime stressiga (madalam riskikäitumine ja sõltuvuskäitumine, madalam stressi tase)
- d) tulla ise toime laste kasvatamisega ja hoida häid peresuhteid (vähem väärkohtlemist, laste parem tervis, vähem lahutusi).

Teame, et praeguses majanduskriisi olukorras ei ole võimalik rahalisi ressursse oluliselt ümber jagada. Seda enam saab tähelepanu pöörata kõigele sellele, mis meil on, ja kuidas üheskoos jätkata. Tugevdame koostööd eri organisatsioonide vahel ning kasutame Euroopa Sotsiaalfondi tuge, et tuua Eesti inimesteni uusi ideid vanemaks olemisest. Samuti valmistame ette pikaajalisi plaane, kuidas peresid psühholoogilises plaanis jõulisemalt toetada. Siin on seda tööd teinud sotsiaaltöötajate ja valitsusväliste organisatsioonide panus eriti oluline.

Riho Rahuoja,
sotsiaalministeeriumi
perepoliitika ja sotsiaalala
asekantsler

U U D I S E D

Uus sotsiaalmaja Hellamaal

Aasta algul avas Hiiumaal Hellamaa külas esimestele elanikele ukseid Pühalepa valla sotsiaalmaja. Keskküttega hoones on viis kahekoohalist möbleeritud tuba tualettruumi ja miniköögi. Toas võib elada üks, kuid vajadusel tuleb korterit jagada toakaaslasega. Ühes alumise korruse toas saab liikuda ratas- tooliga. Elanikul tuleb tasuda 650–800 kr üüri ja kommunaalmaksud. Toidukraami saab osta kaks korda nädalas maja ees peatuvast kauplusaust. Samas kõrval asuv perekeskus pakub pesu- pesemise ja -triikimise teenust. Kord kuus toimub perearsti vastuvõtt. Perekeskuses saab lugeda ajakirjandust ja osaleda huviringide töös. Ligidal on bussipeatus, vallamaja ja raamatukogu. Raamatukogus saab kasutada ka arvutit ja internetti. Esialgu üüratakse eluruumi koduvalla elanike registris olevatele inimestele, kellel on raskusi oma kodus toimetulemisega.

Jõgevamaa seniorid laulsid Pala kultuurimajas

Hiljuti Pala kultuurimajas toimunud esimene senioride ansambli päev tõestas, et peaaegu kõigis Jõgevamaa paikades on soliidseks ikka jõudnud naised ja mehed, kes harrastavad ja armastavad laulmist. Senioride ansambli päeval osalesid laulukollektiivid Jõgevast, Põltsamaalt, Tabiverest, Kaareperest, Aidust, Põltsamaalt, Palalt ja Hallikult. Külalisesinejad olid ansamblid Ida-Virumaalt Aserist ja Tartumaalt Alatskivi vallast. Kõlasid nii nostalgilised, röömsameelsed kui ka naljalaulud. “Tänavu ei toimu Jõgevamaal traditsioonilist memme-taadi pidu. Et vanemaalistest inimestest koosnevad ansamblid paremini üksteisega tuttavaks saaksid ja rohkem suhelda võiksid, tekkis mõte neile eraldi

üritus korraldada,” ütles rahvamuusik ja akordionimängija Heino Sulger, kes on ise Pala Kultuurimaja eakate ansambli Eluhelmed ja Halliku Maanaiste Seltsi ansambli juhendaja. Mõte nimetada üritust senioride ansambli päevaks tekkis Pala valla kultuurijuhil Margit Soieval. “Kui mõnd nooruslikku memme või taati vanuriks kutsuda, võib ta ehk solvudagi. Sõna senior tähendab aga vanemat inimest ja kõlab ehk paremini,” arvab Soieva.

Arvestades üllatavat suurt huvi seniorite ansambli päeva vastu, loodab Margit Soieva, et seda kultuurisündmust korraldatakse Pala vallas ka edaspidi.

Pala vallavanema Jozsef Weinrauchi arvates võiksid seniorilauljate suurest isetegevushuvist ja optimistlikust ellusuhtumisest eeskujuna võtta nooremadki põlvkonnad.

Jaan Lukas

Paremad võimalused tööjõuturul vaimupuudega inimestele

Päevakeskus Käo viib koos partneritega Euroopa Sotsiaalfondi toel ellu kolmeaastase projekti “Eelduste loomine vaimupuudega inimeste efektiivsemaks kaasamiseks tööturul”. Projekt on sisuliseks edasiarenduseks aastatel 2006–2008 edukalt rakendatud projektile, mille tulemusena loodi esmaseks kutseõppeks kohaldatud õpikeskkond põhihariduse toimetuleku riikliku õppekava alusel omandanud toimetuleku- ja hooldustaseme kutseõpet vajavatele noortele. Uue projekti eesmärk on kutseõppe läbinud vaimupuudega inimeste suunamine tööellu. Eestis on hinnanguliselt 4650 vaimupuudega inimest, kes oleksid potentsiaalselt võimelised mingis vormis tööjõuturul osalema. Praegu aga töötab neist ainult 140 ehk ligikaudu 3%. Vaimupuudega inimeste efektiivset kaasamist Eesti tööturule takistab hetkel eelõige asjaolu, et puudub üleriigiline tööturule sisene- mist ning töötamist toetav tugivõrgustik ning sellekohane infoaas ja abimaterjalid, napib ka kvalifitseeritud nõustajaid/juhendajaid. Kõige kulukam ongi tugisüsteemi ülesehitamine, hiljem saab selle käiguhoidmist rahastada riigi- ja omavalitsuste eelarvest. Lisaks tugivõrgustiku loomisele, juhendajate koolitamisele ja tööotsi- jate/tööandjate nõustamisele luuakse projekti käigus valdkonna infot koondav veebiportaal ning valmistatakse digitaalne käsiraamat vaimupuuetega inimeste osalemiseks tööturul.

U U D I S E D

Projekti lõppedes loodetakse rakendada tööle 100 vaimupuudega inimest.

Projekti partnerid on Tallinna Puuetega Noorte Keskus Juks, Tallinna Kopli Ametikool, Võru Järve Kool, Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool, Vana-Antsla Kutsekool ja SA Maarja küla. Projekti eelarveks on planeeritud 4 995 532 kr, millest 95% katab ESF.

Andres Kask, Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuamet

Tervisedenduse konverents keskendus kogukonna võimalustele

5. juunil toimus Tartus traditsiooniline tervisedenduse konverents, mis tänavu keskendus võimalustele, kuidas kogukond ise saab tervisesse investeerida ning kuidas inimesed ise saavad oma tervise ja heaolu suurendamisele kaasa aidata.

Konverentsil räägiti tervise ja majanduse seostest ning erinevate tegevuste tõhususest nii Eesti kui rahvusvaheliste praktikate näitel. Konverentsi sõnum oli, et praegusel majanduslikult keerulisel ajal on hädavajalik kaitsta ja tugevdada tervisesüsteeme. Maailma Terviseorganisatsiooni esindaja **Erio Ziglio** ettekanne keskendus sellele, kuidas sotsiaalsed tegurid mõjutavad tervist ning kuidas koostöös teiste sektoritega ning tervisesüsteemi tugevdades nende negatiivset mõju vähendada. Londoni majandus- ja poliitikateaduste kooli tervisepoliitika ja terviseökonomika vanemteadur **David McDaid** tõi oma ettekandes välja, et halvast tervisest tingitud tagajärgedel on märkimisväärne mõju nii tervisesüsteemile kui ka paljudele teistele sektoritele, näiteks kaubandusele, haridusele, transpordile ja kriminaalõigusele. Samuti andis ta ülevaate sellest, kuidas võrdlustõhusad investeringud tervisedendusse. Tervise Arengu Instituudi direktor **Maris Jesse** keskendus muutustele Eesti rahva tervises viimasel kümnendil ning võimalustele majandussurutise ajal tervist ja inimkapitali hoida. Rahvusvahelise tervisedenduse assotsiatsiooni juhatuse liikme **Anu Kasmeli** ettekanne käsitles kogukonna võimestamist rahvastiku tervise edendamisel. Motivatsioonist üksikisiku tasandil rääkisid **Jorgen Matsi** ja **Lennart Raudsepp** Tartu Ülikoolist, tervisedendusest organisatsiooni tasandil **Heli Voogla** AS Tallinna Vesi. Praktilisi kogemusi jagasid Tallinna Laste Turvakeskuse juhataja **Erki**

Korp, Tapa vallavanem **Kuno Rooba**, **Ingrid Tilt**s Kuressaare Linnavalitsusest, **Ene Mattus** Põlva Maavalitsusest ja Jõgevamaa maavanem **Aivar Kokk**. Lisaks tutvustas **Tatjana Buzeti** Sloveenia ühe mahajäänud piirkonna Pomurje arendamisele suunatud pilootprogrammi, kus tervisesse investeerimises kasutati edukalt sektoritevahelisi strateegiaid ning aastate jooksul olid elanike tervisenäitajad paranenud.

Konverentsi korraldasid Tervise Arengu Instituut, Eesti Haigekassa, sotsiaalministeerium ja Maailma Terviseorganisatsiooni esindus Eestis.

Konverentsi ettekanded leiab aadressil:
<http://www.tai.ee/?id=5925>

Täiskasvanute rehabilitatsiooniteenuseks on sel aastal vähem raha

2009. aastaks on Sotsiaalkindlustusamet sõlminud halduslepingu 75 rehabilitatsiooniteenust osutava asutusega. Seda on rohkem, kui möödunud aastal. Samas on raha rehabilitatsioonile võrreldes möödunud aastaga tunduvalt vähem. Tänavune eelarve on veidi üle 84 mln kr, mis jaotub võrdselt puudega täisealiste ja puudega laste vahel – kummalegi grupile 42 mln kr. Laste rehabilitatsiooni eelarve sisaldab ka eelmisel aastal kasutamata jäänud raha ning kõik senised taotlused on rahuldatud. Täisealistele puudega inimestele osutati rehabilitatsiooniteenust eelmisel aastal ligi 66 mln kr eest. Kuna selleks aastaks on raha tunduvalt vähem, võib see tähendada pikka ooteaega rehabilitatsiooniteenusele pääsemiseks. Sotsiaalkindlustusamet soovib rehabilitatsiooniteenuse järjekorda registreerinud inimestel, kellele rehabilitatsiooniasutus teatab pikast ooteajast teenusele pääsemiseks, pöörduda vajadusel sama suunamiskirjaga teise rehabilitatsiooniasutusse, kus on lühem järjekord. Andmed järjekordadest rehabilitatsiooniteenusele pääsemiseks on kättesaadavad sotsiaalkindlustusameti kodulehel www.ensib.ee ja neid uuendatakse üks kord kuus. Informatsiooni saab ka infotelefonil 16106. Kui inimesel ei õnnestu järjekorra pärast kasutada rehabilitatsiooniteenust suunamiskirjal märgitud kalendriaastal, siis jääb suunamiskiri kehtima kuni teenuse saamiseni. Kulu kaetakse selle kalendriaasta rahast, millal teenust tegelikult osutati.

Toimetulekutoetuse summad ja nende kulu

Marek Atonen ja Svetlana Karpovitš
sotsiaalministeerium

Taas on kätte jõudnud aeg, kui toimetulekutoetus kujuneb paljudele peredele peamiseks ja olulisimaks sissetulekuallikaks muude sotsiaal- ja peretoetuste kõrval. Juba aastaid vähenenud toimetulekutoetuse taotlejate hulk on nüüdseks hüppeliselt kasvanud ning üha enam inimesi pöördub oma murega kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja poole. Suuresti viimase õlul lasub raske ülesanne lahendada küsimusi, mis muutuvad üha komplitseeritumaks. Erisuguste sissetulekute arvestamine või mitteamvestamine ning mitmed elukohaga seotud küsimused on vaid osa probleemidest, millega sotsiaaltöötajatel tuleb iga päev kokku puutuda.

Loomulikult näevad paljud inimesed sotsiaaltöötajas kui ametnikus peamist takistust, mis seisab tema kui taotleja ning toetussumma vahel. Samas on töötaja ülesanne tagada, et abi saaks isik, kes seda tõesti vajab, ning kontrollida, et esitatud dokumendid ka tegelikkusele vastavad. Kindlasti ei ole see lihtne, seda kinnitab ka kasvanud järelepärimiste hulk, mille kohalike omavalitsuste või maavalitsuste esindajad on ministeeriumile suunanud. Teemadering on seejuures lai ning kahjuks puudub paljudel juhtudel ühene lahend, kuna nii mitmelgi puhul on tegemist kaalutusotsusega, kus kohalikul omavalitsusel tuleb hinnata isiku abivajadust või valmidust osa võtta aktiveerivatest tööturu meetmetest.

Samas on ministeeriumi ülesanne tagada, et kohalikel omavalitsustel oleksid ühtsed reeglid, mille alusel toimetulekutoetust määrata, arvestada ja maksta, ning riigieelarve summad, et oleks kindlustatud toimetulekutoetuse maksmine.

Rahasummad käesolevaks aastaks

Käesolevaks aastaks on riigieelarves eraldatud toimetulekutoetuse maksmiseks 200 mln kr – võrreldes eelmiseks aastaks eraldatud 100 miljonile lisandus selle aasta alguses lisa-eelarvega 100 mln kr. Täiendavalt on kohalikel omavalitsustel võimalik kasutada toimetulekutoetuse maksmiseks ka eelmiste perioodide jääke, mida aasta alguse seisuga oli kokku 73,3 mln kr.

Kohalikele omavalitsustele eraldatakse toimetulekutoetuse summasid igal aastal Vabariigi Valitsuse vastava määruse alusel. Selle aasta märtsis jaotati riigieelarves ette nähtud 200 mln kroonist kohalike omavalitsuste vahel 66 973 000 kr ja 133 027 000 kr määrati toimetulekutoetuse täiendavateks summadeks. Seejuures arvestati raha eraldamisel eelmistest perioodidest jäänud jääke ning 2008. aasta tegelike kulutuste kasvu 20% ulatuses.

Kuivõrd aasta alguses oli väga keeruline prognoosida, missugustes kohalikes omavalitsustes ja mil määral hakkavad toimetulekutoetuse kulutused kasvama, oli suurema osa planeeritud summa jaotamata jätmise taotluslik. Selle eesmärk oli tagada raha ühtlane jaotus vastavalt tegelikele kuludele ning seetõttu planeeriti eraldada täiendavad summad juba 2009. aasta esimese kvartali toimetulekutoetuse aruande alusel määruse muudatuse kaudu.

Toimetulekutoetuse vahendite kulu 2009. aasta I kvartalis

2009. aasta I kvartalis kulutati toimetulekutoetuse maksmiseks (toimetulekupiiri kindlustamiseks) 40,1 mln kr ning täiendavaks 200-krooniseks toetuseks toimetulekutoetuse saa-

jale, kelle kõik teised pereliikmed on alaealised, 0,7 mln kr – seega kokku 40,8 mln kr. Kui võrd eelnimetatud täiendava sotsiaaltoetuse näol on tegemist konkreetsele sihtgrupile koos toimetulekutoetusega määratava summaga, on järgnevalt käsitletud neid summasid ja taotlusi ühtsena ja teineteisest eristamata.

Toetust toimetulekupiiri kindlustamiseks arvestati 2009. aasta I kvartalis kokku 10 238 perele. Seejuures rahuldati 22 970 taotlust, mis moodustab keskmiselt 7657 taotlust kuus. Arvestuslikult sai üks toetust saanud pere kvartali jooksul toetust keskmiselt 2,2 korda. Ühe taotluse kohta oli keskmine arvestuslik toimetulekutoetuse suurus 1775 kr.

Alljärgnevas tabelis on esitatud andmed toimetulekutoetuseks kulutatud raha, toetust saanud perede ning rahuldatud taotluste arvu kohta kvartalite kaupa.

Tabel 1. Toimetulekutoetuse üldandmed, 2007–2009

	2007 I kv	2007 IV kv	2008 I kv	2008 IV kv	2009 I kv
Toimetulekutoetuseks kulunud summa, mln kr	33,4	20,3	25,9	24,7	40,8
Toimetulekutoetust saanud perede arv	9784	...	7211	...	10 238
Rahuldatud taotluste arv	23 511	15 204	17 013	15 413	22 970
Keskmine arvestuslik rahuldatud taotluste arv kuus (rahuldatud taotlused /kuude arv)	7837	5068	5671	5138	7657
Keskmine arvestuslik toetuse suurus ühe taotluse kohta, kr	1421	1334	1522	1601	1775

Toimetulekutoetust saavate perede arv on 2009. aasta I kvartalis võrreldes 2008. aasta I kvartaliga kasvanud 3027 pere võrra ehk 42%. Võrreldes 2007. aasta I kvartaliga said 2009. a I kvartalis toimetulekutoetust 454 peret (4,6%) rohkem. Seejuures tuleb märkida, et võrrelduna eelmise aasta sama perioodiga on toimetulekutoetuse kulutused kasvanud alates 2008. aasta kolmandast kvartalist.

Rahuldatud taotluste arv on 2009. aasta I kvartalis võrreldes 2008. aasta I kvartaliga kasvanud toetust saanud perede arvust mõnevõrra aeglasemalt – 35% ehk 5957 taotluse võrra. Võrreldes 2008. aasta IV kvartaliga, on rahuldatud taotluste arv kasvanud 7557 taotluse võrra ehk 49%. Aasta varem (2008. aasta I kvartalis võrreldes 2007. aasta IV kvartaliga) oli peamiselt külmast perioodist tulenev sesoonne kasv tunduvalt väiksem – 1809 taotlust ehk 11,9%.

Ühe taotluse kohta makstud toetuse suurus kasvas 2009. aasta I kvartalis võrreldes 2008. aasta I kvartaliga – 16,7% ehk 253 kr võrra. Kasv 2009. aasta I kvartalis võrreldes 2008. aasta IV kvartaliga oli 10,9% ehk 174 kr. Samas 2008. aasta I kvartalis võrreldes 2007. aasta IV kvartaliga oli kasv mõnevõrra suurem (14,0% ehk 187 kr), mida mõjutas toimetulekupiiri tõstmine 2008. aasta 1. jaanuarist 100 kr võrra (900 kroonilt 1000 kroonile).

Eespool esitatud andmetest järeldub, et toimetulekutoetuseks arvestatud summade kasv 2009. aasta I kvartalis võrreldes eelmise aasta sama perioodiga 14,9 mln kr ehk 57,5% võrra toimus rahuldatud taotluste arvel ning samal ajal suurenes ka ühe taotluse kohta keskmiselt arvestatud toetuse summa. 70,2% kulutuste juurdekasvust toimus taotluste arvu kasvu arvel ja 29,8% ühe taotluse kohta arvestatud toetuste summa kasvu arvel.

Toimetulekutoetuse maksmine perekondade lõikes

Kui summa kasvu mõjutas kõige enam eluasemekulude kiire kasv, siis taotluste arvu kasvu peamine mõjutaja on kogu Eestit hõlmav töötute arvu pidev suurenemine, mis algas 2008. aasta sügisest ning on märkimisväärselt kiirenud 2009. aasta alguses. Kui tööturustatistika andmete põhjal registreeriti näiteks 2008. aasta detsembris 6659 uut töötut, siis juba 2009. aasta jaanuaris oli see arv 11 054 inimest. 2009. aasta I kvartali kuu keskmine töötutoetuse saajate arv on võrreldes 2008. aasta IV kvartali vastava näitajaga suurenenud 2,2 korda ja võrreldes 2008. aasta I kvartali sama näitajaga ca 1,6 korda.

Peredele, kelle koosseisus oli üks või enam tööga mittehõivatud isikut, arvestati 2009. aasta I kvartalis toimetulekutoetust summas 28,8 mln kr, mis on 71,9% kõigist toetusteks kulutatud summadest. Võrreldes 2008. aasta I kvartaliga kasvas nende peredele arvestatud toetuse summa 78,6% ehk 12,7 mln kr.

Mittetöötava isikuga peresid, kellele arvestati toimetulekutoetust, oli 2009. aasta I kvartalis 6825. Võrreldes 2008. aasta I kvartaliga on nende perede arv kasvanud kõige kiiremini – 67,2% ehk 2743 pere võrra. Vastavalt sellele on nende perede osatähtsus kõikidest toetust saanud peredest kasvanud 56,6%-lt 66,7%-le. Töötute arvu kasvu tõttu suurenes 2009. aasta I kvartalis võrreldes 2008. aasta I kvartaliga kõigi rahuldatud taotluste hulgas oluliselt mittetöötava pereliikmega perede taotluste osatähtsus.

Pensionäri peredele arvestati 2009. aasta I kvartalis toetuseks 2,6 mln kr, mis on veidi vähem kui 2008. aasta samal perioodil (2,7 mln kr). Ühtlasi vähenes pensionäri peredele arvestatud toetuste osatähtsus toetusteks arvestatud raha kogusummas 10,6%-lt 6,5%-le. Tervikuna vähenes nii toimetulekutoetust saanud pensionäri perede arv, rahuldatud taotluste arv kui ka toetuseks arvestatud summad. Samal ajal toimunud eluasemekulutuste kasvu tasandas ära pensionide enam kui 20%-line kasv.

Lastega peredele arvestati 2009. aasta I kvartalis toimetulekutoetuseks 16,9 mln kr ehk 42,1% kogusummast. Võrreldes 2008. aasta I kvartaliga kasvasid lastega peredele arvestatud toetused 69,1% ehk 6,9 mln kr.

Nende taotlused moodustasid 2009. aasta I kvartalis peaaegu kolmandiku (31,3%) kõigi perede taotlustest. Võrreldes 2008. aasta I kvartaliga on taotluste arv kasvanud 42,9% ehk 2161 taotluse võrra. Seega on lastega perede taotluste osatähtsus kõigis taotlustes kasvanud 29,6%-lt 31,3%-le. Seejuures on lastega peredest ligi veerandi puhul tegemist peredega, kus on üks või enam mittetöötavat isikut. Sellistele peredele kulus kolmandik lastega peredele suunatud rahast.

Kokkuvõtteks võib öelda, et toimetulekutoetuse rahuldatud taotluste arvu kasvu mõjutas kõige enam töötuga, pikaajalise töötuga ja mittetöötava töötajaga perede taotluste arvu kasv. Taotluste juurdekasvust 2009. aasta I kvartalis võrreldes 2008. aasta I kvartaliga moodustasid 96,2% töötute pereliikmega taotlused. Kui toimetulekutoetuseks arvestatud summad kasvasid 2009. aasta I kvartalis võrreldes 2008. aasta I kvartaliga kokku 14,8 mln kr, siis moodustas sellest mittetöötava pereliikmega peredele arvestatud toimetulekutoetuse osa 12,7 mln kr ehk 85,6% summade juurdekasvust.

Toimetulekutoetuse maksmine piirkonniti

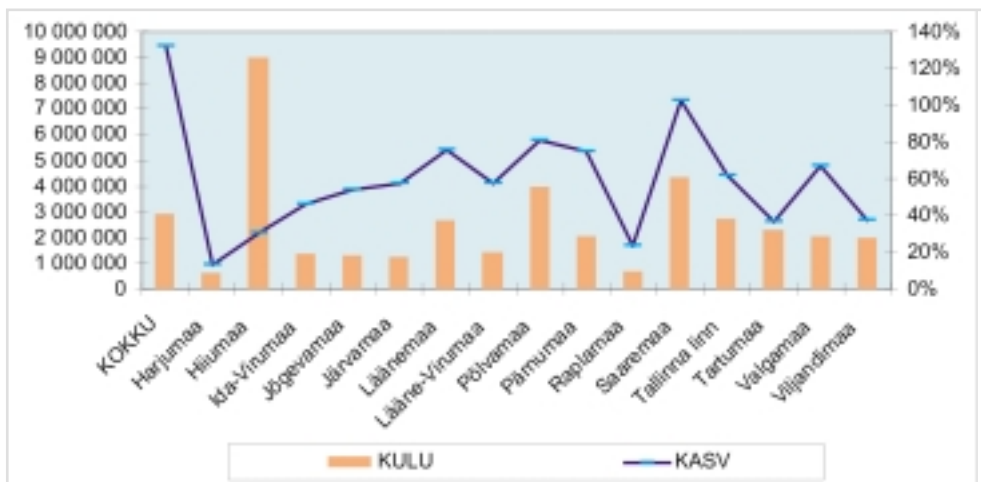
Kulutused kasvasid 179 omavalitsuses 227-st, seejuures ligi pooltes omavalitsustes (106-s) oli kasv enam kui 50% (sealhulgas 53 omavalitsuses oli kasv enam kui 100%).

Kulutused on kasvanud kõigis maakondades. Seejuures on kasv olnud suurem Tallinnas ning Harjumaal (üle 100% ehk enam kui kaks korda). Enam on kasvanud kulutused ka Pärnu, Lääne-Viru ja Rapla maakonnas (vastavalt 81%, 76% ja 75%). Mõnevõrra väiksem on kasv olnud Hiiu ja Saare maakonnas (vastavalt 13% ja 23%) ning Ida-Viru maakonnas (30%).

Täiendavad summad toimetulekutoetuse maksmiseks

Vabariigi Valitsus on vastu võtnud eespool mainitud määruse muudatuse, mille kohaselt eraldatakse I kvartali aruande põhjal täiendavaid summasid 119 omavalitsusele kokku 26 828 571 kr. Seejuures 64% ehk ligi 2/3 nimetatud rahast eraldatakse 13 kohalikele omavalitsusele: Tallinna linn (+4,0 mln kr), Pärnu linn (+3,5), Maardu linn (+2,1), Tartu linn (+1,6), Viljandi linn (+0,9), Rakvere linn (+0,9), Rapla vald (+0,7), Kiviõli linn (+0,6), Tapa vald (+0,6), Põlva linn (+0,6), Valga linn (+0,6), Võru linn (+0,6) ja Kehtna vald (+0,5). Lisaraha eraldatakse nendele kohalikele omavalitsustele, kellel ei piisa varem eraldatud summadest kulutusteks I kvartaliga võrreldes 3,3 korda suuremas mahus ehk teisisõnu neile, kelle esimese kvartali kulutused ületasid 30% varem planeeritud kulutusi.

Muudatuse tulemusena jääb toimetulekutoetuse reservi 106 198 429 kr (eraldatud 93 801 571 kr), mis on seniste arvestuste kohaselt küllaldane, et tagada kõigile abivajajatele ja kohalikele omavalitsustele toimetulekutoetuseks piisavad summad.

Joonis 1. Kulutuste kasv 2009. aasta I kvartalis (kroonides) võrrelduna 2008. aasta I kvartaliga piirkonniti

Väljavõte Vabariigi Valitsuse 4. juuni 2009. a määruse nr 85 „Vabariigi Valitsuse 5. märtsi 2009. a määruse nr 49 „2009. aasta riigieelarve seaduses kohaliku omavalitsuse üksustele tasandusfondi määratud eraldiste jaotus ning jaotamise ulatus, tingimused ja kord“ muutmise“ seletuskirjast:

„Kuna riigil on kavas eraldada kohaliku omavalitsuse üksustele toimetulekutoetuseks täiendavaid summasid ka II kvartali aruande tulemuste põhjal augustikuuks, siis on käesoleva jaotuse eesmärgiks seatud kindlustada kohaliku omavalitsuse üksustele piisavad summad vähemalt augustikuu lõpuni. Iga kvartali lõpus toimetulekutoetuse vajaduse läbivaatamine kohaliku omavalitsuse üksuste kaupa on tingitud olukorra kiirest muutumisest ning soovist viia toimetulekutoetuse raha võimalikult täpselt ja õigeaegselt seda vajavate kohaliku omavalitsuse üksusteni, ilma selleks neile täiendava administratiivse koormuse tekitamiseta (ehk täiendavaid taotlusi nõudmata).“

Võlanõustamine – kas tekkimas on uus sotsiaalteenus?

Anne Rähn

*Sotsiaalministeeriumi hoolekande osakond,
sotsiaaltöö ja sotsiaalse kaasatuse juht*

Kuigi võlanõustamine pole sotsiaalteenusena Eestis veel seadustatud ja vastava koolituse saanud võlanõustajaid napib, on nõudlus selle teenuse järele kasvanud. Ettevõtlike vaba areng võimaldab pakkuda ja kasutada järjest enam kiirlaenuteenuseid, mis aga kasvatavad ka võlglaste hulka. Kuigi mõnede ekspertide hinnangul ei saa võlanõustamise teenust lugeda puhtalt sotsiaalteenuseks, pöörduvad hättasattunud inimesed oma murega aina sagedamini valla- või linnavalitsuse sotsiaaltöötaja poole, et leida lahendus enda võlaprobleemile.

Nii tegelevadki sotsiaaltöötajad sageli nn esmatasandi võlanõustamisega, kuigi seda igapäevatoos ei teadvustata ega lahutata sotsiaalnõustamisest. Esmatasandi võlanõustamise puhul pole võlgnevus abiotsimise peamine põhjus. Võlaprobleemidega tegeleb sotsiaaltöötaja siis, kui klient annab selleks vihjeid või sotsiaaltöötaja seda ise vajalikuks peab. Samas on oluline ka see, et sotsiaaltöötajal oleksid asjakohased teadmised – näiteks oleks läbitud 160-tunnine võlanõustamise täiendkoolitus, mida korraldab Tallinna Pedagoogiline Seminar.

Võlanõustamisteenust osutavad või korraldavad selle osutamist praegu siiski vaid suuremad ja haldussuutlikumad kohaliku omavalitsuse üksused (Tallinn, Tartu, Pärnu, Jõhvi, Tapa, Haapsalu, Võru). Suurim abivajadus on Tallinnas ning see näitab kasvutendentsi. Kui 2008. aastal oli Tallinnas esmakordseid võlanõustaja konsultatsioonile pöördujaid 300 ringis, siis juba 2009. aasta esimese kahe kuuga oli võlanõustamisteenusele esmakordseid pöördujaid üle 200.

Haapsalus osutatakse võlanõustamisteenust eelmisest aastast. Kui 2008. a pöördus võlanõustaja poole kümne kuu jooksul 58 abivajajat, kellest 33 olid esmakordsed pöördujad, siis käesoleva aasta kolme kuuga on need arvud olnud vastavalt 28 ja 18.

Lahendini (läbirääkimised kokkuleppeks võlausaldajaga, nõustamised) ei jõuta enamikul juhtudel esmakordsel pöördumisel, sest juhtumid on keerukad. Nii võib ühe juhtumi lahendamiseks vaja minna 3–4 ja enamgi kohtumist.

Võlaprobleemide tekkimise peamised põhjused

Majanduslikesse raskustesse sattumise tagajärjed on kas kergemat või raskemat laadi ja sõltuvad konkreetse inimese võimetest ning (sotsiaalsetest) oskustest toimetulekuprobleemide lahendamisel. Väga oluline on nõustamisteenuse kättesaadavus ka nendele inimestele, kellel veel on säilinud sissetulek ja eluase ning kes on motiveeritud olukorda lahendada.

Võlaprobleemid võivad tekkida väga erinevatel põhjustel:

- töötasu kaotus või vähenemine (töökoha kaotus, töötamine lühendatud tööajaga, palgakärped, osaliselt tasustatav puhkus)
- panga- või eraisikulaenu (sh eluasemelaen)
- käendused, liising, üürivõlg
- muud võlad (sh sõltuvusprobleemidest tekkinud).

Kõige otsustavamaks võlaprobleemide tekkimise põhjuseks tuleb pidada töötust. Kuigi enamikul töö kaotanutest on olemas sotsiaalsed garantiid töötuskindlustuse näol, on kindlustusmaksed siiski oluliselt madalamad varem saadud töötasust ning selle tagajärjel tekivad peredel võlgnevused. Suurimaks ohugrupiks võivad kujuneda 25–49-aastased inimesed, kes on julgelt võtnud pangalaenu ning kellel on lisaks sellele ka liisingud.

Võlanõustamisteenuse eesmärk

Võlanõustamisteenuse eesmärgiks peaks olema ülemäärase võlgnevuse likvideerimine toimetulekuvõime tugevdamise teel, uute võlgade vältimine, samuti võlgadega seotud probleemide lahendamine koostöös teiste organisatsioonidega: näiteks kokkulepped võlausaldajatega, et võlgnik saaks laenu tagasi maksta osamaksetena; maksepuhkuse rakendamine; abi maksegraafikute ajatamisel jmt. Võlgniku huve ja õigusi kaitstakse näiteks võladokumentide läbivaatamise, korrastamise ja aktualiseerimisega, viivise kontrollimise ja muu taolisega.

Oluline on teenuse vajajale selgitada laenudega seotud õigussuhteid, näiteks kiiralaenu võtmisega seonduvat.

Ühtlasi teadvustatakse võlgnikule ülemäärase võlgnevuse põhjusi ja tagajärgi ning õpetatakse tulevikus sellist olukorda vältima.

Rahalist abi ega võlgade tasumist võlgniku eest see teenus endas ei sisalda. Rahaline abi pole siiski välistatud muude toetuste näol, kui kohalikul omavalitsusel selleks võimalusi on.

Võlanõustamisteenuse seadustamine aitaks:

- kõigil abivajajatel saada teenust ühtsetel alustel, kuna seadusega saaks sätestada nõuded teenuse osutajale (võlanõustajale)
- tõsta teenuse kvaliteeti võlanõustamisteenuse tegevuste kirjeldamise teel. Täna osutatava teenuse kvaliteet on ebahühtlane, kuna sageli osutavad teenust sotsiaaltöötajad oma töö kõrvalt. Sel puhul pole võlgnevus abistamise peamine põhjus, tegemist on pigem sotsiaalnõustamisega.
- igal abivajajal saada professionaalset teenust, kuna teenust võiksid hakata osutama võlanõustajad, kes on läbinud sellekohase koolituse
- suurendada positiivsete lahenduste arvu, mis seisneb võlgnevuse kõrvaldamiseks või ennetamiseks sobivate lahenduste leidmises tihedas koostöös isiku võlausaldajatega

- parandada teenust saavate isikute toimetulekut, vähendada eriolukordade tekitatavate võimalike negatiivsete tagajärgede mõju ning lühendada eriolukordadest väljatuleku aega
- kohaliku omavalitsuse kohustusena võimaldada luua nõustamissüsteemi ja leida ressursid võlgnike õigeaegseks abistamiseks. See on ühiskonna jaoks kokkuvõttes säästvam, kui hiljem maksta neile inimestele erinevaid sotsiaaltoetusi (nii riigi- kui ka kohaliku omavalitsuse eelarvest), ravikuludid sotsiaalselt abitutele või kindlustamata inimestele. Seega väheneb surve hoolekandele (nt toimetulekutoetuse maksmine, eluasemega kindlustamine jne) ja tervishoiusüsteemile.

Kuigi majanduses toimunud tagasilöögid on toonud kaasa abivajajate arvu kasvu, võib elada, et teenuse kasutajate arv jääb lähiaastail siiski 14 000 piiresse, sest inimesed muutuvad laenu võtmisel ettevaatlikumaks ning ka pangad karmistavad laenu andmise tingimusi. Seega on oht sattuda võlgnikuks pigem neil, kellel juba on laenu ja liisingud ning kes kaotavad töö ega suuda kiiresti uut tööd leida.

Probleemid

Võlanõustamise täiendkoolituse läbinud sotsiaaltöötajad on väitnud, et kasutavad saadud teadmisi oma töös sageli, abistades võimaluste piires võlgadesse sattunud. Samas on enamus neist murelikud, et kasvava töökoormuse tõttu pole tegelikult aega võlanõustamisele vajalikul määral pühenduda.

Võlanõustamisteenuse korraldamise käigus on ilmnud veel üks probleem – delikaatsus. Eriti väiksemates maakohtades häbenevad hättasattunud sageli oma probleemidega tuttava sotsiaaltöötaja poole pöörduda, kartes oma (pere)probleemide avalikuks tulekut.

Olukorra üheks lahenduseks võiks olla professionaalsete võlanõustajate kasutamine, kellelt valla- või linnavalitsus saaks vajadusel teenust osta.

Lisaks Tallinnas, Haapsalus ja mujal avatud keskustele töötavad ESF-i rahale rajatud maakondlikud nõustamiskeskused Pärnus ja Jõhvis, kus muude nõustamisteenuste kõrval pakutakse ka võlanõustamisteenust.

Abistav materjal sotsiaaltöötajale ja teistele asjahuvilistele

Koostöös Finantsinspeksiooniga korraldati käesoleva aasta algul võlanõustamisseminar kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajatele. Lisaks päevakohastele ettekannetele tutvustati ka Finantsinspeksiooni koostatud infokausta „Abiks võlanõustamisel”. Kausta väljaandmist toetas rahaliselt hasartmängumaksu nõukogu. Õigusalane tugimaterjal on koostatud abiks sotsiaaltöötajatele, et anda neile võlasuhete kohta vajalikud baasteadmised. Koostamisel on püütud kirjeldada võlaprobleemi olemust selle tekkimise loogilises järjestuses. Käsitletakse selliseid teemasid nagu rahaasjade planeerimine (miks planeerida, soovitusel pere-eelarve analüüsimiseks ja planeerimiseks jne), laenamine (kas peaks laenama, kuidas laenuraskustes käituda, missugused on võimalused kokkuhoiuks jne). Selleks et õppida teiste, mitte enda vigadest, tuuakse ära ka mõned levinumad petuskeemid.

Kõik tekstid on kättesaadavad internetis aadressil volanoustamine.minuraha.ee. Samal veebilehel on võimalik anda ka tagasisidet teema kohta ning teha ettepanekuid materjali täiendamiseks.

Kas võlanõustamisest on abi?

Ülle Schmidt
Tallinna
Sotsiaaltöö
Keskuse
võlanõustaja

Sageli küsitakse, mida see võlanõustaja teha saab, kui inimene on kõrvuni võlgades, töötu või ei jätku tal nagoonii kõigi kohustuste täitmiseks raha. Järgnevalt selgitan lihtsas keeles ja näidete varal võlanõustamise võimalusi inimeste teadlikkuse tõstmisel ja prioriteetide seadmisel.

Kiirlaenu juhtum. *Telefonihelin. Liini teisest otsast kostab vanema naise nutune hääl. Kas võlanõustaja oskaks abi anda? Rahustan prouat ja pikapeale saan teada mure põhjuse – lapselapse nimele tuli inkassofirma ähvarduskiri suure rahasumma nõudega ning kogu pere on šokis. Tavaliselt ei avatavat teiste kirju, kuid kuna noormees jättis kooli pooleli, kolis sõbra juurde ja ei käi tööl, aimas ema süda halba ja ümbrikust tuligi välja SMS-laenu lugu. Kibekiiresti otsiti võlanõustaja kontaktandmed ning vanaema saigi nõustamisele juba järgmiseks päevaks. Perekonnas muret tekitanud kirjast selgus, et noormees oli 3000-kroonise laenu võtnud paar kuud tagasi, täpselt päev pärast täisealiseks saamist. Laen oli jäänud tähtajaks tagastamata ja nõue edastati inkassofirmale, mis tegeleb võlgade sissenõudmisega. Paari kuuga kasvas summa mitmekordseks ning lisandus leppetrahvi ähvardus. Võlanõustaja juures sai vanaema teada, et lapselast võlavanglasse ei panda ja oma võlgade eest vastutab noormees ise, sugulastelt midagi nõuda ei saa. Kui pere otsustab siiski võlglast aidata või kui ta hakkab ise võlga tagasi maksma, siis tuleks firmaga mõistliku summa piires kompromissi otsida, mitte nende mitmekord-*

seid nõudmisi maksta. Võlanõustaja saab läbirääkimistel aidata.

Kui ei õnnestu kompromissini jõuda ja võlausaldaja või inkassofirma ähvardab asja kohtusse anda, siis ei tasu seda karta. Näiteks maksekäsu kiirmenetluse puhul (nn e-kohus, vt www.just.ee) ei või kõrvalnõuded ületada põhinõuet (mida küll üritatakse paisutada leppetrahvide jm vahenditega). Kohtu poolt saadetud kirjas on täpsed juhised vastuväidete esitamiseks. Kohtule vastamine on võlglaste enda huvides, sest ise istungil osaledes saab taotleda maksete vähendamist. Võlanõustaja oskab kohtuga suhtlemisel nõu anda.

Pärast k.a 1. maid sõlmitavaid tarbija-krediidilepinguid reguleerivad mitmed seadusemuudatused, mis on mõeldud ebamõistlike tehingute tühistamiseks ja liigkasuvõtmise ohjeldamiseks. Nende järgi ei saa tagastatav summa kasvada piiramatu, st see ei tohi olla üle kolme korra kõrgem Eesti Panga avaldatavast tarbimislauende kulukuse määrast (vt www.eesti-pank.ee). Paraku on majanduskriisi tingimustes laenu raha järsult kallinenud (märtsikuus oli laenukulukus 36%) ja sellest sättest pole praegu kiirlaenusajatele suurt abi.

Iga võlajuhtumit tuleb käsitleda eraldi, ei ole selliseid nõustamisreegleid, mis alati kõigile sobivad. Üldised on vaid korraliku inimese kombes – teada oma kohustusi ja nende täitmist (kui palju on tagasi makstud), hoida silm peal tähtaegadel, hoolitseda kontaktaadressi õigsuse eest, et ükski võlausaldaja või kohtu kiri kaotsi ei läheks. Makseraskustest peaks võlausaldajat ennetavalt teavitama, soovitatavalt kirjalikult, et hiljem ei süüdistataks pahatahtlikus kohustustest kõrvalehoidmises. Lisamaksegraafiku sõlmimine laenu tähtaja pikendamise eesmärgil tuleks hoolega läbi kaaluda, sest sellega suureneb võlasumma, SMS-

laenude puhul enamasti ebamõistlikul määral.

Võlanõustamise väga tähtis osa on toetav ärakuulamine ja mõistmine. Oluline on, et inimene tuleks nõustaja juurde vabatahtlikult: siis usaldab ta oma muredest rääkida ning sedakaudu saavad asjad talle endalegi selgemaks. Üheskoos analüüsitakse olukorda ja seatakse prioriteedid.

Kliendile selgitatakse, et kõige tähtsam on tasuda eluasemega seotud kulud, sest nende maksmata jätmine võib viia kodu kaotuseni. Võlanõustaja aitab suhelda laenu andnud pangaga, õpetab pere-eelarve koostamist, näitab võlasituatsiooni lahendamise võimalusi. Enim vaevab võlglasi tundmatu tulevik – ei teata, kuidas hetkel toimida ja mis ees võib oodata. Õigeaegne nõustamine võib aidata ära hoida langemist pikaajalisse võlalõksu ja julgustab seisma oma õiguste eest.

Näiteks toon ühe juhtumi, kus võlanõustaja abiga oleks saanud vältida ülisuurt võlgnevust.

Naine võttis end laialt reklaamivast firmast kaheks aastaks 20 000 krooni laenu, et sõita välismaale tööle. Juba esimesel kuul tekkisid tagasimaksega probleemid ja ta otsustas, laenuandjat sellest informeerimata, et maksab võla hiljem ühekorraga ära. Elukohavahetuse tõttu ei saanud ta kätte meeldetuletuskirju. Aasta hiljem, kui ta oli äsja kodumaale naasnud, jõudis temani tähitud kiri – maksekäsu kiirmenetluse korras nõudis võlausaldaja 100 000 krooni, lisatud oli ka kohtule vastuväite esitamise blankett. Naine küll nägi, et põhivõlg oli viiekordseks kasvanud, kuid ei osanud protesti koostada ja kartis kohtusse minna. Võlanõustaja juurde tuli ta alles siis, kui kohtutäitur oli pangaarve arestinud. Tagantjärele tarkusena tuli tõdeda, et kui ta oleks õigeaegselt vastulause esitanud ja istungil osalenud, oleks võlasumma võinud olla vähemalt poole väiksem. Nüüd jäi üle vaid kohtutäituri juurde minna, et kirjutada taotlus miinimumpalga ulatuses töötasu allesjätmiseks. Võla tagasimaksmine kestab mitu aastat.

Lähisugulaste võlgade puhul tuleb olla tähelepanelik – pärimisseaduse järgi on ka võlad pärandvara osa, kui ei tehta õigeaegselt (enne kolme kuud) pärandvara inventuuri ja loobumist.

Suurte võlgade puhul peetakse **üksikisiku pankrotti** imerohuks. Paraku tuleb tõdeda, et üldjuhul on see praegu varakate isikute võimalus, sest pankrotimenetluse kulud tuleb ise maksta ja seadus sätestab pankrotimenetluse raugemise, kui puudub vara või selle tagasisaamise võimalus. Pankroti ajal valitseb võlglase kõiki sissetulekuid pankrotihaldur, alles viie aasta pärast on võimalik veel maksmata võlgu kustutada. Võlanõustaja oskab selle teema huvilisele lahti rääkida.

Võlanõustaja saab aidata vormistada kohtu kaudu **trahvide aegumise taotlemist**, kui karistuse määramisest on möödas üle 18 kuu. Lähtuda tuleks maksmata jätmise põhjustest ning avaldusele lisada kõik vajalikud täitedokumendid. Võimaluse aegumist taotleda annab sellekohane riigikohtu lahend eelmisest aastast (vt www.riigikohtus.ee, lahend nr. 3-1-1-51-08). Kui sotsiaaltöötaja näeb n-ö lootusetut juhtumit, siis tuleks kaaluda kohtu kaudu aegumise taotlemist, sest ilmselt olukord uuest aastast muutub, kui jõustub seadusemuudatus, mis on praegu ettevalmistamisel.

Võlgniku meelespea

- võlg on võõra oma
- kõige tähtsamad on eluasemega seotud võlad
- koosta pere-eelarve
- vii läbi inventuur oma rahaasjades (millal, kui palju laenatud, kui palju tagasi makstud)
- teavita võlausaldajat makseraskustest kirjalikult
- kontrolli oma kontaktaadressi õigsust
- pea kinni kohtukirjade tähtaegadest, taotle kohtuistungil osalemist
- suhtle kohtutäituri
- võlg on päritav

vt ka <http://volanoustamine.minuraha.ee>, www.minuraha.ee (Finantsinspektsioon), www.tka.riik.ee (Tarbijakaitseamet), www.just.ee (justiitsministeerium).

Aegumist saab kasutada ka siis, kui tehingust on möödunud kolm aastat (kohustuste tahtliku eiramise puhul – kümme aastat). Näiteks võib tuua kliendi juhtumi, kus inkassofirma nõudis kohtu kaudu mitut tuhandet krooni. Põhjuseks oli kunagi aastate eest tekkinud paarisajakroonine segadus pesumasina eest kuumakse tasumisel. Probleem oli jäänud lõpuni lahendamata, aga kuna firma asja meelde ei tuletanud, unustas klient kogu loo. Aegunud nõude peale koostasime kohtule vastuväite ning inkassofirma loobuski hagist.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et võlanõustaja saab nõu anda alati, kui seda küsitakse. Julgustan sotsiaaltöötajaid, kes näevad oma klientide probleeme, esitama küsimusi ka võlgade kohta ja vajadusel juhatama hädalisi võlanõustamisele. Spetsialiste töötab Eestis mitmel pool, internetis on nende andmed olemas (vt www.minuraha.ee). Tallinna Pedagoogilises Seminaris toimub jätkuvalt tõhus võlanõustajate koolitus ning loodetavasti jõuab võlanõustamise teenus peagi iga abivajajani.

Lp. sotsiaalala töötajad, olete oodatud

sotsiaaltöötajate suvekooli

mis toimub 26.–27. augustil Aa rannas Ida-Virumaal!

Kavas:

- ESTA volikogu avalik koosolek, ülevaade erialasektsioonide tegevusest ning ESTA palgauuringu tulemustest
- Arengud hoolekandes
- Rühmatöö: kohanemisest sotsiaalvaldkonnas aset leidnud muutustega ja nendega toimetulek
- Ekskursioon a) jalutuskäik rannikul, Saka mõis, kosk; b) Kohtla-Nõmme kaevandusmuuseum; c) Kuremäe klooster
- Tööstressi vältimise võimalustest
- Õhtune kooviibimine
- Mida toob kaasa uus töölepinguseadus?
- Meeskonnakoolitus / loovusteraapia

Osalustasu: liikmemaksu tasunud ESTA liikmetele 450 kr, koos transpordiga Tallinnast 600 kr; mitteliikmele 650 krooni; koos transpordiga Tallinnast 800 kr.

Suvekooli korraldab ESTA Ida-Eesti piirkonna juhatus

Registreerimine kuni **20. juulini** 2009 e-posti aadressil eswa@eswa.ee.

Täiendav info: Sirli Tammiste, tel 5347 4238 (korralduslikud küsimused) ja Helen Peeker tel 565 5297 (arved).

ESTA uudised

- ESTA esindaja Eve Võrk osales 1.–2.juunil sotsiaalseadustiku kodifitseerimiskomisjoni koosolekul, kus arutati justiitsministeeriumis valminud sotsiaalseadustiku üldosa analüüsi sisulisi küsimusi.
- ESTA volikogu otsustas 29.05.2009 koosolekul esitada avaldus astumiseks Eesti Koostöö Kogu hartaosaliseks.

Hanno Pevkur: sotsiaalne kaitse on tasakaalu otsimise koht

23. veebruaril sotsiaalministri ametisse astunud Hanno Pevkur on öelnud, et peab oma peamiseks eesmärgiks seda, et eesootavatel majanduslikult rasketel aegadel jõuaks riigi abikäsi kindlasti just nendeni, kes seda vajavad. Küll aga tuleks seejuures arvestada, et toetusi ja hüvitisi saab pakkuda nii palju, kui riigi rahakott seda hetkel võimaldab. Nagu intervjuust selgub, on minister sotsiaalvaldkonna probleemidega hästi kursis. Üks suuremaid valdkondi, millega ministriumil praegu tegelda tuleb, on seotud tööpuuduse kasvuga, samuti on väga tähtis lastega perede toetamine.

Foto: Martin Siplane

Hanno Pevkur
 (02.04.1977)
 Abielus, kahe lapse isa
 Erakondlik kuuluvus:
 Eesti Reformierakond
 Haridus: Tartu
 Ülikool, õigusteadustea-
 duskond (2002)
 Töökohad:
 alates 2009
 sotsiaalminister
 2007–2009
 Riigikogu liige
 2005–2007
 Nõmme Halduskogu
 esimees, Tallinna
 Linnavolikogu liige
 2005–2007
 Justiitsministeerium,
 ministri nõunik
 2003–2005 Nõmme
 linnaosa vanem
 2000–2003 Nõmme
 linnaosavalitsuse
 haldussekretär

Hr minister, tänan Teid, et leidsite kiirel ajal aega intervjuu jaoks! Eelmisel aastal oli sotsiaaltöötajate päeva motoks „Sotsiaaltöö puudutab igauht.“ Millised on Teie varasemad kokkupuuted sotsiaalvaldkonnaga?

Kokkupuuteid on olnud omajagu. Aga minu tõsisem kokkupuude sotsiaaltööga sai alguse sellest, kui mind 2003. aastal nimetati Nõmme linnaosa vanemaks. Olin ka linnaosa sotsiaalkomisjoni liige. Iga päev tuli suuremal või vähemal määral tegelda sotsiaalküsimustega. Enne seda töötasin Nõmmel haldussekretärina ja kodanike vastuvõtt puudutas samuti suures osas sotsiaalküsimusi – eluruumi, pensioni saamist, eluga toimetulekut.

Iga üksiku inimesega tegelemine omavalitsuse tasandil on just see, mida kujutab endast sotsiaaltöö kõige ehedamas mõttes. Kui inimesel on vaja korterit saada, või vajab ta mingit teenust või toetust, et eluga paremini toime tulla, siis tuleb see talle võimaluste piires tagada. Sellise praktilise abi järele on väga suur vajadus. Käisime politseiga korduvalt kõik Nõmme kodutud läbi, vaatasime, kuidas nendel elu on, pakkusime võimalust teha tuberkuloosistest. Kuna ma olin ka eluasemekomisjonis, siis nägin, mis oludes inimesed elavad, nägin peretülisid ja naabritevahelisi tülisid. Neid elulisi probleeme on palju, mida sotsiaaltöötajal on vaja lahendada. Ma arvan, et see on aidanud mul mõista, missugused on inimeste soovid ja kuidas nad sooviksid saada abistatud.

Riik ootab palju kohalike omavalitsustelt. Samas on paljud omavalitsused reageerinud tulubaasi vähenemisele, karmistades sotsiaalteenuste osutamise ja toetuste maksmise tingimusi. Mida teha, et tõelised abivajajad ei jääks abita?

Ma ei usu, et kellelgi, kellel tõesti vaja, jääks abi sellepärast saamata, et eelarves raha pole. Kui veel eelmisel aastal inimesed ei küsinud toimetulekutoetust nii palju, kui oli riigieelarvesse planeeritud, siis sellel aastal oleme suurendanud toimetulekutoetusteks mõeldud summat eelmise aasta 100 miljonilt 270 miljoni kroonini. Kui omavalitsused on toimetulekutoetuse maksmiseks raha juurde vajanud, siis on nad seda ka saanud. Loomulikult võib juhtuda, et mingil hetkel omavalitsuse arveldusarvel ei ole niipalju raha, kui aasta lõpuni vaja, aga see ei tähenda, et riik seda vajadust ei teadvustaks. Usun, et meil on summad, millega suudame tagada toimetuleku kõigile, kes seda vajavad. Muidugi saan ma väga hästi aru nendest probleemidest, millega kohalike omavalitsuste ametnikel tuleb kokku puutuda. Tuleb ette keerulisi olukordi. Mõni inimene võib küsida, et miks tema ei saanud toetust ja keegi teine saab, kuid toetuste arvestamisel on siiski omad reeglid.

Lisaks toimetulekutoetusele on ka palju muid hoolekandeteenuseid ja toetusi, mille saajate ringi tahetakse piirata.

Eks riik tervikuna on juba pikki aastaid liikumas selles suunas, et abi tuleb osutada neile, kes seda vajavad. Ma usun, et hoolekandes tervikuna peakski see nii olema. Kõik uurimused alates inimarengu aruandest kuni rahvusvaheliste uuringuteni näitavad, et rohkem kui rahalisi toetusi vajavad inimesed tänapäeval teenuseid, olgu see siis päevakeskuse, hooldaja, hooldusravi või hooldekoduteenus. Laus rahajagamine ei ole tulevikutrend. See ei ole minu väljamõeldis, seda ütlevad eksperdid: me peame pöörama tähelepanu nendele, kes abi tegelikult vajavad. Ka inimesed ise ütlevad, et toetuse asemel oleks vaja teenust, sest vastasjuhul peab abivajaja ise otsima, kes teda aitab.

Missugused suuremad arendustegevused on ministriumil hoolekande valdkonnas käsil?

Kui rääkida suurtest rahanumbritest, siis meie jaoks on kindlasti väga olulised asenduskodud. Lähiaastatel peaks asenduskodude arendamiseks kuluma kokku ligikaudu 250 mln krooni. Ehitame uut tüüpi asenduskodusid. Selle raha eest saab neid ehitada Eestisse päris palju. Uutes peremajades hakkavad lapsed elama 8–10-liikmeliste peredena. Teine väga oluline valdkond on erihoolekanne. On juba otsustatud, et 360 mln krooni läheb erihoolekandeaasutuste ümberehitamiseks ja uute majade püstitamiseks. Erihooldust vajavad

inimesed saavad endale hoopis parema elukvaliteedi, mis kindlasti parandab teenuste sisulist poolt. Nii teenuse osutajal kui ka teenuse saajal läheb selg sirgemaks, kui teenuse saajad tunnevad, et neil on elamiseks hea koht, kus nende eest tõepoolest hoolitsetakse. Ja kolmas valdkond on hooldusravi, mille arendamiseks on planeeritud kokku 460 mln riigi ja EL raha. Hooldusravimeetme kirjeldus peaks kohe valmima. Projektikonkursil saavad kandideerida haiglad, aga ka hooldekodud, kellel on litsents hooldusraviteenuse osutamiseks. Usun, et see oluliselt parandab teenuse kvaliteeti.

Eelarve kärpimisel olete pidanud vastu võtma väga raskeid otsuseid. Kuidas olete sellega hakkama saanud, millest olete lähtunud?

Viimase kärpe puhul tegi valitsus poliitilise otsuse, et sotsiaalvaldkonna summasid oluliselt ei kärbita. Mis täna reaalset laual on ja mis igäht võiks puudutada, on matuse-toetuse vähendamine (mitte ärakaotamine) ehk siis minnakse selles suunas, et matusetoe-tust saavad need, kes seda tõesti vajavad. Kriteeriumid on väljatöötamisel ja 1. juulist olukord eeldatavasti muutub, kui parlament selle eelnõu kinnitab. Teine võimalik kärpe puudutab õppelaenu 50% kustutamist seoses lapse sünniga. Kava kohaselt 1. juulist uusi määramisi ei tule, kuid neil inimesel, kellele on õppelaenu kustutamise graafik tehtud, jääb leping kehtima. Jällegi Riigikogu otsustab, kas ja kuidas seda süsteemi muudetakse. Ja laias laastus on see ka kõik. Pensione ei puudutatud ja kindlasti on minu jaoks väga olu-line valitsuse sõnum, et ühtegi peretoetust ei kärbitud. Kui meile teatati, et üle 17 aasta on eestlaste iive esimest korda positiivne, siis ma arvan, et vanemahüvitusel on olnud sündimusele väga suur mõju. Peretoetusi alates sünnitoetusest, lapsetoetuse ja vanemahüvituseni välja vähemalt selle kärpe raames ei vähendata. Ma usun, et see on ras-ketes majandusoludes õige otsus ja loodan, et järgmisel aastal väga suuri muutusi ei tule, aga samas ei saa selles ka kindel olla, sest me ei tea veel järgmise aasta eelarve seis.

Selle ajakirjanumbri üks teema on perepoliitika. Kuidas saaks peresid veel toetada lisaks peretoetustele?

Eelkõige omavalitsuste pakutavate teenustega. Ma ei tahaks näha seda, et omavalitsused hakkaksid sulgema peredele suunatud teenuseid. Olen viimasel ajal kuulnud mõningatest halbade juhtumitest, kus on vähendatud näiteks söimelastele mõeldud teenuseid või päe-vahoidu päevakeskustes. Kindlasti ei ole see hea trend. Hea oleks, kui me suudaksime teenuseid jätkuvalt tagada. Kui meil on raskusi rahalise abi pakkumisega, siis tuleks võimaldada rohkem teenuseid neile, kes neid kõige rohkem vajavad. Loota, et sellel, järgmisel või ülejärgmisel aastal tekiks riigil võimalused rahalisi toetusi tõsta, on ene-sepeltus, kui me just oluliselt makse ei suurenda. Nii et ma usun, et kui me suudame säili-tada selle taseme, mis meil täna on, pakkudes natuke teenuseid juurde, siis me oleme väga hästi hakkama saanud.

Kuidas teha nii, et nii emad kui ka isad oleksid võrdselt kaasatud lapse kasvatamisse?

Kui õiguslik regulatsioon on paigas, aitab see kindlasti kaasa sellele, et isad saavad rohkem väikelastega kodus olla. Vanemahüvitise uuringus näiteks tuleb väga selgelt välja, et pärast seda, kui selline võimalus loodi, on lapsega koju jäävate isade protsent hü-peliselts kasvanud. Teiselt poolt, eks see sõltub ikka isast, palju ta oma perele ja lastele suudab aega pühendada. Selles suhtes on väga palju mõttemaailmas kinni. Mina olen raudselt seda meelt, et isad peaksid nii palju kui võimalik lastega tegelema. Võiks olla rohkem selliseid üritusi, kuhu ka isad on oodatud, nagu näiteks Maijooks – kui ema läheb jooksmas, siis isa on lapsega mängunurgas või lihtsalt ootab oma kallist kaasat. Isade mõju lastele on väga suur. Lastele tähelepanu pööramist ei ole kunagi liiga palju. Mida parem on vanemate läbisaamine oma lastega, seda suurem tõenäosus, et ka lapsed hoolitsevad tulevikus hästi oma laste eest.

Üks suur probleem, millest me veel ei ole rääkinud, on tööpuudus. Mida teeb ministeerium selles osas?

Eks me püüame teha niipalju kui võimalik, aga selge on, et tööpuuduse tekke põhjused ei ole kindlasti ühe ministeeriumi pädevuses, vaid ikka selles, kas tööd on või ei ole, ja kas ettevõtjatel on selline majanduskeskkond, mis soosib töökohtade loomist. Kui puudub soodne ettevõtluskeskkond ja ettekujutus sellest, kuidas majandust arendada, siis tööpuudus läheb väga suureks. Selles suhtes on uus töölepinguseadus väga vajalik, kuid see peab olema mõistlik ja vastuvõetav ka tänastes rasketes oludes. Me ei saa võtta selle seisukoha, et maksu mis maksab, isegi tööandjate või riigi heaolu hinnaga me maksame väga suuri koondamishüvitisi. Tuleb mõista seda, et kui me tahame maksta töötuks jäänud inimestele suuremaid summasid, siis need saavad tulla ainult sotsiaalsüsteemist ja sel juhul me peame raha kuskilt vähemaks võtma – kas pensionidest, peretoetustest, toimetulekutoetusest. Need on karmid valikud. Parem on jääda selle juurde, mis meil täna on, et me maksame koondatule 50% ja 40% ega võta kohustust vabatahtlikult töölt lahkunutele kompensatsiooni maksta. Nii suudame seda maksta ka järgnevatel aastatel, kui töötus on veel väga kõrge, ega tule meil minna seda teed, et tõsta tööl käivate inimeste maksukoormust väga kõrgeks või võtta raha kuskilt mujalt sotsiaalsüsteemist. See oleks väga selge tasakaalu rikkumine – suure hüvitiste paketi tekitamine töötuks jäävatele inimestele võib mõjutada oluliselt suuremat inimrühma – töötavaid inimesi, tööandjaid või sotsiaaltoetuste saajaid.

Kuidas toetada inimesi, kes on jäänud töötuks?

Juba märtsis kutsusin tööandjad ja ametiühingud ühise laua taha ja me rääkisime väga põhjalikult sellest, mida annaks paremaks muuta. Väga suur samm selleks oli töötukassa ja tööturuameti ühendamine. Sellest hetkest, kui inimene jääb töötuks, toimub temaga kõik ühes asutuses: inimene võetakse töötukassas arvele, koostatakse individuaalne töötusotsimiskava ja selle alusel koolitusplaan. Tahame oluliselt tõhustada koolituste läbiviimist, pakkuda viis korda rohkem koolitusi, kui eelmisel aastal ja muuta süsteem lihtsamaks. Suve lõpus või hiljemalt septembris käivitame nn isikustatud koolituskardi süsteemi. Püüame julgustada inimesi hakkama ise ettevõtjaks. Ettevõtluse alustamise toetus, mis varem oli 20 tuhat krooni, on tänaseks tõusnud 70 tuhandele kroonile. Sellega saab juba väikse ettevõtte püsti panna. Näiteks on olnud juhtumeid, kus ehitaja avab kebabibaari, kasutades ettevõtluse alustamise toetust ja sealt edasi küsib ettevõtluse arendamise sihtasutusest jätkutoetust. Võib-olla on mõnel inimesel hiilgav idee, aga pole algkapitali. Seda poolt me püüame veelgi tõhustada, et inimesed oleks julgemad ja ettevõtlikumad ja leiaksid oma niši, millega turule tulla.

Kas mõni valdkond Eesti sotsiaalpoliitikas vajab reformimist?

Eks neid mõtteid on mitmesuguseid. On ju aastaid räägitud lastetoetuste süsteemist – kas ja kuidas seda muuta, et need, kes rohkem abi vajavad, saaksid suuremaid summasid. Oleme alustanud perepoliitika arengukava koostamisega, mille käigus kaardistatakse pereelu kvaliteeti mõjutavad tegurid ja sealt me näeme, mis on kõige otsesemad ja kiiremad vajadused. Enamuses valdkondades on suured ja põhimõttelised reformid tehtud – näiteks erihoolekanne ja pensionisüsteem. Ma kindlasti ei ole pideva reformimise tuline pooldaja. Aga kui on vaja, siis tuleb seda teha – nagu näiteks praegune tööturg. Meie tööturu regulatsioon pärineb 1992. aastast. See on iganenud ja selles ei ole töötaja jaoks paindlikke, mõnusaid mehhanisme. Et näiteks saaks lihtsalt tööandjale helistada, kui kodus veetoru lõhkeb, samuti võimalus kaugtööks või renditööks. Kõik sellised tänapäevased tööregulatsioonid on väga vajalikud ja need tulebki 1. juulist lõpule viia. Tervishoius käib e-tervise arendamine, mille osadeks on digiresept ja digihaiguslugu. Sotsiaaltöö seisukohast väärib äramärkimist sotsiaalteenuste andmeregister STAR, mis

peaks kujunema omavalitsustele oluliseks abivahendiks. Kui mõelda sellele kurvale juhtumile, mis lõppes vanaproua surmaga, siis oleks igati loogiline, et raviarst, antud juhul hooldusraviarst teeb süsteemis väikese linnukese (kui edaspidi saavad STAR ja e-tervis omavahel ühendatud) ja kirjutab juurde kommentaari. Sotsiaalteenuste andmeregistri kaudu jõuaks kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajani teade, mis kuupäeval ja kellaajal vanaproua koju jõuab ja missugust abi ta vajab. Siis saaks omavalitsus kohe reageerida ja see muudaks suhtluse kindlasti operatiivsemaks. Sellised mõtted on olemas, aga kõik need vajavad ressursse. Täna raskes majandusseisus võib-olla nihkub mõni asi edasi, aga ühel hetkel ta igal juhul tuleb.

Milline on Teie arvamus, kas meie praegune sotsiaalkaitse süsteem toimib efektiivselt?

Väga palju nurinat selles suhtes ei ole olnud – selle, mis on vaja, me suudame tagada. Sotsiaalkaitse on nagu iga teine süsteem: alati on hea, kui on rohkem raha. Aga me peame arvestama sellega, et meie väljamaksed – toetused ja hüvitised – saavad olla täpselt nii suured, kui palju on meil riigieelarves raha. Siin on kaks teed: kas püüda pakkuda sama raha eest rohkem või otsida täiendavaid tulusid.

Eks see ole tasakaalu otsimise koht, kui palju abi peab riik pakkuma. Riik peab pakkuma niipalju, kui tal on võimalusi. See summa, mis läheb sotsiaalsüsteemi tervikuna – nii sotsiaal-, meditsiini kui ka töövaldkonda – nii riigi kui ka erasektorist, ma arvan, et täna on see paigas. Seal saab teha väikeseid muutusi, aga need muutused tuleb põhjalikult läbi arutada.

Kas hoolekandest võiks kunagi saada perspektiivne majandussektor?

Ei! (*üllatumult*) Ma ei kujuta seda ette. Millega seoses? Ainukesena saame rääkida ravikindlustusest, kui mingil hetkel tuleb eraravikindlustus. See võimalus on ju ka täna, et soovi korral saab minna erahaiglasse sünnitama või teha tasuline silmalõikus, aga kõik see..., kust me pensioni või toetuste tarvis raha juurde saame? Ilma riigieelarveta, ilma sotsiaalmaksuta ma ei kujuta hästi ette, et mingisugust äri saaks teha. Isegi AS Hoolekandeteenused, mis on äriühing, ei ole puhtakujuline äriettevõte, vaid osutab erihoolekandeteenust ja sealt mingit hiiglaslikku kasumit saada – ma ei kujuta küll ette. Siis läheks midagi põhimõtteliselt valesti. Loomulikult, ka täna on olemas eakate pensionaadid – Merivälja pension, Villa Benita – neid näiteid on teisi. Kui ühiskond muutub jõukamaks ja keegi soovib paremat või personaalsemat teenust, siis selleks on kõik uksed valla, aga see, mida riik tagab, ei saa kindlasti äriks muutuda. Kui inimene midagi paremat tahab ja on nõus selle eest tasuma, on tal see võimalus, aga see ei saa olla riigi arvel.

Lõpetuseks – mida Teie sooviksite öelda sotsiaaltöötajatele?

Minu sõnum sotsiaaltöötajatele on, et nii see kui ka järgmine aasta saab olema väga raske. Tööd on kindlasti väga palju. Aga tahaks hea sõnumina kaasa anda sellise märksõna nagu hoolivus. Niikaua, kui me hoolime inimestest, kes meie poole pöörduvad abi saamiseks, on ka inimesed rahul. Iga tööd saab teha hoolimisega või nii, et see oleks tehtud. Ma usun, et valdav enamus sotsiaaltöötajaid teeb oma tööd suure hoolivusega. Aga praegusel raskel ajal on vaja säilitada ja isegi suurendada vastutustunnet ja mõistmist, sest kindlasti suureneb surve elanikkonnalt sotsiaalsektorile ja sotsiaaltöötajatele. Igal hoolealusel või kliendil, kellega sotsiaaltöötaja kokku puutub, on omad mured, ja iga mure tuleb mingil viisil lahendada. Eks meie sotsiaalministeeriumis anname endast kõik võimaliku, et sotsiaaltöötajaid selles töös toetada ja tagada selleks rahalised ressursid. Aga iga üksiku inimese abistamisega tegeleb ikkagi sotsiaaltöötaja. Selleks palju kannatlikku meelt, jõudu ja jaksu!

Küsis Regina Lind

Riikliku perepoliitika meetmete analüüs

Hede Sinisaar
sotsiaalministeeriumi
sotsiaalpoliitika info ja analüüsi
osakonna analüütik

Valitsusliidu pere- ja rahvastikupoliitika peaesmärk on Eesti rahvastiku positiivse iibe saavutamine sündimuse kasvu, keskmise eluea pikenemise ja elukvaliteedi tõstmise kaudu. Selle eesmärgi täitmiseks seadis valitsus oma 2007.–2011. a tegevusprogrammis sotsiaalministeeriumile ülesandeks koostada analüüs perepoliitiliste sammude mõjust sündimusele ja laste kasvatamisele. Sellest ülesandest lähtudes analüüsis sotsiaalministeeriumi sotsiaalpoliitika info ja analüüsi osakond riiklike perepoliitiliste meetmete kasutamist ja mõjusid. Artikkel annab ülevaate analüüsi tulemustest, järeldustest ja nendest tulenevatest poliitikasoovitustest.

Analüüsi lähtekohad

Rahvusvahelises võrdluses on Eesti perepoliitikat kirjeldatud kui pronataalset perepoliitikat (Maydell jt 2006), mis tähendab seda, et meetmed on suunatud valdavalt lapse sünnile ja väikelapseeale. Pere- ja rahvastikupoliitika eesmärkide saavutamiseks on aga lisaks sündimusele vaja tähelepanu pöörata sellele, milliseks kujuneb laste sotsiaalne kapital ja perede elukvaliteet. Sellest tulenevalt on analüüsi eelduseks ja meetmete kaardistamise aluseks perekonna kõik arenguetapid lapsevanemate kooselu alustamisest ja naise lapseootele jäämisest kuni vanemate pensioniikka jõudmiseni ja vanaduseni, ning nendes etappides tekkivad vajadused. Arenguetappide määratlemise aluseks on perede arengu teooria (*family development theory*, vt Mattessich ja Hill 1987, refereerinud Zeitlin jt 1995). Lisaks

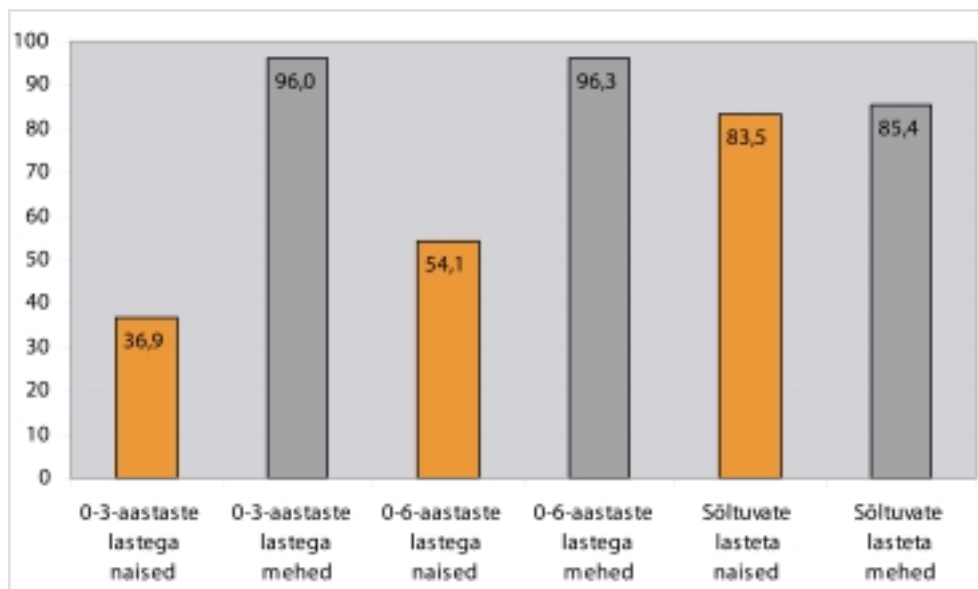
perede arenguetappidele on analüüsis käsitletud erinevate eluvaldkondade mõju perede elukvaliteedile.

Perekonnana käsitletakse analüüsis ühe või kahe vanemaga lapse või lastega peret olenemata sellest, kas tegemist on registreeritud abielus või vabaabielus vanematega, bioloogiliste või kasuvanematega või hooldajatega. Perepoliitiliste meetmetena käsitletakse nii vanemate kui ka laste õigusi ja kohustusi ning neile suunatud rahalisi siirdeid ja teenuseid. Samuti käsitletakse mõningaid lastega peredele suunatud riiklike programme ja projekte. Tulenevalt töö eesmärgist ei analüüsitud eraldi kohalike omavalitsuste pakutavaid meetmeid (v.a. alus- ja üldhariduse korraldamine, riiklik lapsehoiuteenus raske ja sügava puudega lastele ning eakate hoolekanne).

Lisaks perepoliitiliste meetmete mõjudele ja nende kasutamisele käsitletakse analüüsis muutusi erinevates ühiskonda ja perepoliitikat puudutavates valdkondades, nagu rahvastikuprotsessid, kooselu ja sündimuskäitumine, leibkondade struktuur, majanduslik toimetulek ja vaesusnäitajad, tööturukäitumine jne.

Perepoliitika meetmete analüüsi tulemused ja järeldused

Meetmete kaardistamise ning nende kasutamise ja mõjude analüüsi tulemusena saab välja tuua, et **Eesti riiklike perepoliitiliste meetmete süsteemi tugevuseks** on peredele ja lastele suunatud sotsiaalse kaitse kulutuste ning rahaliste siirete efektiivsus laste vaesuse vähendamisel, seda eriti lasterikaste leibkondade puhul. Oluline on riigi toetus peredele lapse sünni korral ja väike-

Allikas: Statistikaamet, Eurostat

Joonis 1. Väikelastega ja lasteta 20–49-aastaste meeste ja naiste tööhõive (%), 2007

saavad mõlemad vanemad samaväärselt kasutada, näitab nende kasutamise statistika, et enamikul juhtudel on toetuse saajaks või õiguse kasutajaks ema. See näitab, et laste kasvatamine ja laste eest hoolitsemine, eeskätt väikelapseas, on valdavalt ema ülesanne. See toob kaasa naiste suurema hoolduskoormuse ja piirangud tööhõives osalemisel. Seevastu meeste seas on probleemiks ületöötamine, mis avaldab negatiivset mõju pere- ja lähisuhetele, samuti meeste tervisele ja heaolule. Selleks et vanemad ei peaks valima töötamise ja pereelu vahel, peaksid perepoliitika meetmed võimaldama nii emal kui ka isal senisest paindlikumalt ühitada töö- ja pereelu.

Vanemarolle ja vanemakäitumist mõjutavad ühiskonnas valitsevad väärtushinnangud ja soorollid, sh arusaamad naiseks-emaks, meheks-isaks olemisest. Ühelt poolt peetakse loomulikuks, kui isa ja ema osalevad võrdselt laste kasvatamises ning et ka isa võib väikelapsega koju jääda. Teisalt arvatakse, et naine on õnnelikum, kui ta

pühendab end perele ja lastele ning et meeste ülesanne on perele majandusliku kindlustunde tagamine (RISC 2006, 2008). Selleks, et isad hakkaksid senisest aktiivsemalt oma lapsevanemõigusi kasutama, on vaja suurendada isade teadlikkust oma õigustest ning teisalt muuta emade hoiakuid, et nad julgustaksid isasid laste eest hoolitsema. Mehedki võiksid rohkem kodule pühenduda, kuid selleks on vaja ka tööandjate toetavat suhtumist.

Ühe vanemaga perede puhul jääb poliitikates tihti varju nn puuduolev vanem ehk üldjuhul isa ning tema roll lapse kasvatamisel ja heaolu tagamisel. Perepoliitika peab kaasa aitama sellele, et mõlemad vanemad täidaksid oma kohustusi, ning toetama teise ehk nn puuduoleva vanema osalemist lapse kasvatamisel ja tema eest hoolitsemisel ka pärast vanemate kooselu lõppemist.

Pere- ja tööpoliitika eesmärgid on omavahel tihedalt seotud ning mõjutavad

üksteist. Perepoliitika seisukohalt on vanemate töötamine üheks olulisemaks lastega perede toimetuleku eelduseks ning laste vaesusriski vähendajaks, sest töötav liikmeka leibkonnas elamine suurendab oluliselt laste vaesusriski. Tööpoliitika eesmärk on tööealise elanikkonna võimalikult suur tööhõive, seda nii meeste kui ka naiste seas. Laste sünd, eriti laste järjestikused sünnid mõjutavad Eestis väga tugevalt naiste tööhõivet, sageli jääb naine tööturul eemale paljudeks aastateks. Seevastu meeste töötamist lapse sünd üldjuhul ei mõjuta. (vt joonis 1, lk 22)

Erinev on ka meeste ja naiste töökoormus, mis peegeldab kas otseselt või kaudselt valitsevaid arusaamu soorollidest ning emaksisaks olemisest. Kui naised, kelle õlule langevad valdavalt nii laste ja teiste pereliikmete eest hoolitsemine kui ka tasustamata kodutööd, töötavad sagedamini osaaajaga, siis mehed, kelle ülesandeks peetakse perele majandusliku kindlustunde tagamist, teevad sageli ületööd. Ületöötamist soosivad väärtushinnangud ja töökultuur mõjutavad negatiivselt meeste tervist ja heaolu. Sellest tulenevalt on vaja, et töökultuur oleks peresõbralik ja arvestaks pereelu vajadustega. Töö- ja pereelu tasakaalustamiseks on vaja paindlikke töövorme, hoolduskoormuse ja kodutööde peresiseks jagamiseks laste päevahoiuvõimalusi ning ka lasteaia, koolis ja tööl käimist võimaldavaid transporditeenuseid.

Soovitused perepoliitika arendamiseks

Analüüsi tulemusena saab välja tuua soovitud perepoliitika arendamiseks:

- Perepoliitika eesmärgid ja meetmed peavad toetama pere elukvaliteeti kogu elutee jooksul ja erinevate valdkondade kaudu. Selleks on vaja arvestada pere erinevates arenguetappides ja eluvaldkondades tekkivate vajaduste ja probleemidega. Peresid tuleb laste kasvatamisel toetada mitte ainult lapse sünni korral ja esimestel eluaastatel, vaid ka lapse vanuse kasvades.

- Pere arenguetappides ja eluvaldkondades tekkivate vajaduste ja probleemide lahendamiseks tuleks rahaliste toetuste ja teenuste kõrval pakkuda rohkem teenuseid. Näiteks töö- ja pereelu ühitamise toetamiseks tuleks tagada peredele laste päevahoiu ning transpordi kasutamise võimalus. Pere- ja lähisuhete ning tööturul toimetuleku seisukohalt on oluline perede nõustamine ja vanemaharidus.

- Ema ja lapse kõrval on perepoliitikas senisest enam vaja tähelepanu pöörata isadele ning nende vajadustele. Naiste ja meeste töö- ja pereelu tasakaalustamiseks on vaja toetada isade võimalust osaleda aktiivselt lapse kasvatamises ja tema eest hoolitsemises. Selleks et isadust ühiskonnas rohkem väärtustada, on vaja muuta ka väärtushinnanguid ja hoiakuid.

- Otsuste perepoliitika meetmete kõrval on vaja arvestada erinevate valdkondlike poliitikate mõju perede elukvaliteedile ehk oluline on kujundada nn perede perspektiiv valdkondlikes poliitikates.

Viidatud allikad

- Eurostat.** <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home> (2.06.09)
- Zeitlin, M. F., Megawangi, R., Kramer, E. M., Colletta, N. D., Babatunde, E.D., Garman, D.** (1995). Strengthening the family – Implications for international development. United Nations University Press. <http://www.unu.edu/unupress/unupbooks/uu13se/uu13se05.htm> (02.06.09)
- Maydell, v. B., Borchardt, K., Henke, K.-D., Leitner, R., Muffels, R., Quante, M., Rauhala, P.-L., Verschraegen, G., Żukowski, M.** (2006). Enabling Social Europe. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 85–88, 223–248.
- Reinomägi, A.** (2007). Lasterikaste perede toimetulek ja vajadused. Poliitikaanalüüs, *Sotsiaalministeeriumi toimetised 7/2007*. Tallinn: EV Sotsiaalministeerium.
- RISC 2006.** Lapsed ja Eesti ühiskond. Väärtushinnangute uuring RISC. Lisa Eesti maa-aruandele. TNS Emor.
- RISC 2008.** Laste kaasatus ja vanemaharidus Eesti ühiskonnas. Väärtushinnangute uuring RISC. Lisa Eesti maa-aruandele. TNS Emor.
- Statistikaamet.** <http://www.stat.ee/>

Peredele suunatud rahalised toetused: mõju ebavõrdsusele, sündimusele ja tööturukäitumisele

Poliitikauringute Keskus Praxis poliitikaanalüüs nr 1/2009.

Andres Võrk, Marre Karu¹. Lühikokkuvõte

Perede toetamine on kümnendi jooksul muutunud tunduvalt mitmekesisemaks – võrdse suurusega lastetoetustele on lisandunud vanemahüvitis ja laste arvuga seotud tulumaksusoodustus. Muutunud on riiklike peretoetuste rahalised proportsioonid ja paljulapseliste peredele makstavate toetuste viis. 2007. aastal moodustatud valitsusliidu pere- ja rahvastikupoliitika peaesmärk oli positiivne iive. Samaaegselt on Eesti tööpoliitika eesmärgiks olnud lastega naiste osalemine tööturul ning sotsiaalpoliitika eesmärgiks lastega perede vaesusrisi vähendamine. Kas peretoetused on aidanud neid eesmärke täita?

Eestis on lastega peredele tehtavatest sotsiaalvaldkonna kulutustest enamus rahalised, teenuseid pakutakse suhteliselt vähe (kui mitte arvestada laste päevahoidu). Poliitikaanalüüsis keskendutakse riigi poolt makstavatele rahalistele toetustele ning nende võimalikele mõjudele. Rahaliste toetuste all käsitletakse rasedus- ja sünnitushüvitist, vanemahüvitist ning riiklike peretoetuste seaduse alusel makstavaid toetusi. Lisaks vaadatakse täiendavat maksuvaba tulu laste arvu järgi ja põgusalt käsitletakse toimetulekutoetust.

Lastega peredele suunatud rahalised toetused moodustasid aastatel 1998–2007 ligikaudu 1,3–1,7% sisemajanduse koguproduktist (SKP). Majanduslangusega on rahaliste toetuste osakaal 2008. aastal tõusnud ligi 1,8%-ni ning ulatub 2009. aastal prognooside kohaselt juba üle 2,2% SKPst. Kulutuste jaotus on viimastel aastatel märgatavalt muutunud. Oma tähtsust on kaotanud peretoetused, mis ei sõltu leibkonna sissetulekust, ning kasvanud on vanemate varasemast töötasust sõltuvate toetuste tähtsus. Alates 2001. aastast kehtib ka täiendav laste arvust sõltuv maksuvaba tulu, mille tulemusena lapsevanemate tulumaksukohustus järgneval kalendriaastal väheneb. Toimetulekutoetust saavate lastega perede arv ja lastele kuluvad summad on viimastel aasta-

tel oluliselt vähenenud. Küll aga on oodata seoses süveneva töötusega toimetulekutoetuste kasvu 2009. aastast. Toetuste koguväärtus ühe lapsetoetust saava lapse kohta kasvas aastatel 1998–2008 ligi neli korda. Üha suurem osa riiklikest rahalistest toetustest on suunatud lapse sünnile ja esimesele eluaastale. Vanemahüvitis on avaldanud mõju naiste **tööturukäitumisele** nii enne kui ka pärast sünnitust. Võib täheldada, et vanemahüvitisel on tööturul osalemist soosiv mõju neile naistele, kes varem tööl ei käinud. Rohkem naisi käib nüüd sünnitusele eelneval aastal tööl. Teisest küljest on nüüd vähem neid naisi, kes lapse esimesel eluaastal töötavad, seda eriti kõrgepalgaliste naiste seas. Samas ei ole mõju töötamisele pikaajaline – pärast vanemahüvitise lõppemist tullakse tööturule tagasi ja kaks aastat pärast lapse sündi on naiste tööhõive samal tasemel kui vanemahüvitise kehtestamisele eelnenud aastatel.

Vanemahüvitisel on olnud mõju **naiste sündimuskäitumisele**. Sünnitajate seas on kasvanud kõrgharidusega, varem töötanud ja suurema sissetulekuga naiste osakaal. Ja ehkki muutused sünnitajate struktuuris hakkasid toimuma juba enne vanemahüvitise rakendamist 2000. aastate alguses, on kõrgharidusega ja suurema sissetulekuga naiste sünnitamistõenäosus kasvanud just pärast vanemahüvitise kehtestamist. Analüüs viitab ka sellele, et inimesed on hakanud teadlikumalt sünde järjestikku planeerima. Suurenenud on sündide osakaal, kus vahe on 1,5 kuni 2,5 aastat, mis võimaldab perel järgmise lapse eest saada sama suurt vanemahüvitist, kui eelmise eest. Just kõrgharidusega naised on hakanud lapsi oluliselt väiksema ajavahega sünnitama kui varem, põhiharidusega naiste sünnitusvahe on aga pikenenud.

Aina suurem osa toetustest on seotud **vanemate varasema sissetulekuga**. Kõige suurem ebavõrdsus peredele suunatud rahalistest toe-

¹ analüüsi täistekst on kättesaadav Praxise kodulehel www.praxis.ee

tustest tuleneb vanemahüvitisest, sest erinevus minimaalse ja maksimaalse vanemahüvitise määra vahel on aastatega suurenenud ning vanemahüvitise maksmise perioodi pikene-mise tõttu see erinevus võimendub. Teisest küljest sisaldab vanemahüvitise skeem solidaarsusaspekti, sest seda makstakse ka neile vanematele, kes ei ole enne lapse sündi töö-tanud.

Eesti sotsiaalpoliitika üks eesmärkidest on olnud lastega perede **vaesuse vähendamine**. Absoluutsest vaesuspiirist allpool ehk toime-tulekuraskustes peredes kasvavate laste osakaal ongi viimastel aastatel jõudsalt vähenenud. Kui 2000. aastal elas allpool absoluutset vaesuspiiri (1454 kr) ligi 45% lastest, siis 2007. aastal oli see ainult 8% (vae-suspiir 3760 kr). Vaesuse vähenemisel on olnud peamiseks teguriks lapsevanemate suurenenud tõised sissetulekud, kuid ka erinevatel toetustel on olnud täita oma roll. Et vahepealsetel aastatel (2000–2008) on kas-vanud just kõrgematele sissetulekurühmadele suunatud rahalised toetused ning tänu muude sissetulekute kasvule on ka vaesus vähenenud oluliselt, siis on toetuste kuluefektiivsus vae-suse vähendamisel langenud.

Kokkuvõttes näib analüüsi autoritele pere-poliitika rahaliste meetmete arenguid vaa-dates, et suurem rõhuasetus on viimastel aas-tatel olnud sündimuse ja tööhõive eesmärgi täitmisel. Toimunud on kaks suurt arengut: 1) toetused on aina enam sünnile fokuseeritud ja 2) toetused on üha enam seotud vanemate varasema töötasuga. Vanemahüvitis on motiveerinud emasid enne sündi töötama ja samas mõjutanud ka sündimust. Teisest küljest on vähenenud perepoliitika meetmete kulu-efektiivsus vaesuse leevendamisel. Ebaselgeks on muutunud universaalsete peretoetuste roll kogu paketi. 2000. aastal, kui ligi 40% lastest elas vaesuses, olid universaalsed toetused kindel abi lastega perede olukorra leeven-damisel. Praeguseks on aga toetuste reaalväärtus vähenenud ja ka lastega perede vaesus lan-genud. Kompenseerimaks uute, töötasust sõltuvate toetuste kehtestamist, on universaalsete peretoetuste sees toimun püüe muuta neid enam sihituks vaesusriskis elavatele peredele. Kui aga poliitikakujundajate eesmärk on uni-versaalsete toetuste suurem sihitus vaesus-riskis peredele, võiks seda teha veelgi efek-

tiivsemalt, määrates suuremad toetused madalama sissetulekuga peredele.

Laste arvu järgi arvestatav maksuvaba tulu otsib oma kohta toetuste paketi. Poliitilistes debattides on seda põhjendatud kui vahendit lastega perede vaesuse leevendamiseks. Analüüs viitab, et viimast rolli täidaks ta juhul, kui see rakenduks kolmandast lapsest või kolme- ja enamalapseliste perede kõikidele lastele.

Sisemisi vastuolusid näevad autorid ka vanemahüvitise puhul. Sidudes hüvitise varasema palgaga ning lubades isadel saada hüvitist kohe pärast raseduspuhkuse lõppu, on antud signaal, et soovitakse soodustada naiste tööhõivet. Küll aga ei ole tööhõive suurendamisega kooskõlas, et vanemahüvitist vähen-datakse ajal, kui inimene töötab.

Autorid pakuvad välja järgmised **arengu-variandidid**, mille korral toetuste süsteemi eri komponendid säilitaksid eesmärkide saavu-tamisel sisemise kooskõla:

- Säilitada sünnile orienteeritud toetuste suur roll ning samaaegselt kompenseerida lapsevanematele tööturult eemalolek palga-ga seotud vanemahüvitise näol. Sellisel juhul jääksid alles vanemahüvitise kõrged kulutused ja suur kogutoetuste ebavõrdsus nii sissetulekurühmi kui ka laste vanust arvestades, kuid selle peaks üles kaaluma võimalik positiivne mõju naiste sünnita-miskäitumisele ja tööhõivele. Et samal ajal hoida ära perede vaesusriski suurenemist, jääb ainukeseks võimaluseks muuta peretoetuste süsteem sihituks vaesematele peredele.
- Suurendada universaalsete toetuste osatähtsust. See tähendaks kulude vähen-damist vanemahüvitisele, näiteks madalama lae või palga osalise kompenseerimisega, ja piiranguid maksuvabale tulule. Selle võrra saaks tõsta lapsehooldustasu ning lapsetoe-tusi, mis aitaks paremini lastega perede vae-sust vähendada. Väheneks toetuste seos varasema töötasuga.
- Kui Eesti ühiskond on nõus aktsepteeri-ma suuremat tulude ümberjagamist kõrgema maksukoormuse näol, siis selle tulemusena võiks perepoliitikale eraldatavad summad hoopis kasvada. Sellisel juhul on otstar-bekas suunata täiendavad summad peredele pigem teenustena, mitte otsetoetustena.

Lastekaitse Liit

Lastekaitse Liit: universaalne lastetoetus

Külle Kadarik
Lastekaitse Liidu
peretöö
valdkonna juht

Lastekaitse Liit on valitsusväline mittetulundusorganisatsioon, mis on juba 20 aastat kaasa aidanud lapse õiguste tagamisele ja lapsesõbraliku ühiskonna kujundamisele Eestis.

Sellel kevadsuvel on riigis väga raske majanduslik olukord ning tuleb tõdeda, et riigieelarve kärpeme tegemise tuhinas on jäänud tagaplaanile laste ja lastega perede heaolu. Tänapäevaks on lõpetatud peredele koolitoetuse maksmine, samuti ei maksta enam mitmelapselisele perele lapsehooldustasu, kui vanem saab vanemahüvitist, ning lõpetatud on ka isapuhkuse toetuse maksmine. Valitsuses on arutatud ka igakuise lapsetoetuse maksmist ja tasuta koolilõuna doteerimise lõpetamist.

Statistikaameti 2007. aastal läbi viidud leibkonnauuringu andmetel on Eestis 175 000 peret, kus kasvab kuni 18-aastaseid lapsi. Neist 107 000 peres kasvab üks, 50 000 peres kaks ja 17 000 peres kolm või enam last. Lapsetoetuste tõhususest rääkides peetakse eelkõige silmas nende mõju vaesuse ennetamisele ja vähendamisele. Eelmisel aastal kulus Eestis lapsetoetustele 1,1 miljardit krooni, tänavu on suurusjärg sama. Küsimus on selles, kas on mõistlik jagada seda summat kuidagi teisiti, kui praeguse süsteemi alusel?

Iga laps on väärtus

Välja on pakutud variant, et enam ei saaks kõik pered igakuist 300-kroonist ja alates kolmandast lapsest 900-kroonist toetust, vaid igal perel oleks võimalik taotleda lisatoetust vastavalt oma sissetulekutele. Sellist lahendust nimetatakse sotsiaalabi printsiibil põhinevaks lapsetoetuseks.

Lastekaitse Liit on seisukohal, et kõik lapsed on võrdväärsed ja neil on õigus võrdsele kohtlemisele. Igal lapsel on õigus riigi toetusele, kusjuures erilist tähelepanu tuleb pöörata erivajadustega ja vaesusriskis lastele. Lastekaitse Liit leiab, et universaalne lapsetoetus peaks säilima, kuna see aitab perel toime tulla ka majanduslikult keerulises olukorras ning toetab töötamist ja sündimust. Ei ole otstarbekas muuta igakuine universaalne lapsetoetus sotsiaalabipõhise skeemi järgi makstavaks lastetoetuseks. Seda järgmistel põhjustel.

Eestis puudub andmebaas, mille põhjal saaks kontrollida, kes kuuluvad ühte peresse. Me ei saa otsustada pereliikmete koosseisu üle elukoha andmete, perekonna-seisu ega laste olemasolu põhjal. See tähendab, et otsustamise protsess on väga keeruline ning inimestel on suured võimalused oma tegelikke andmeid varjata.

Sama raske on otsustada ka pere sissetulekute üle. Riik saab sellekohast infot maksu- ja tolliameti kaudu, kuhu andmed laekuvad viivitusega. Tuleb arvestada, et see amet on teinud aastakümneid tööd, et inimesed saaksid ametlikku, mitte ümbrikupalka. Kui perede toetamise otsus põhineb ametlikul sissetulekute statistikal, tekib inimestel suur kiusatus oma sissetulekuid ametlikult mitte näidata.

Otsuse, kellele anda sotsiaalabi, peaks langetama kohalik omavalitsus, sest seal teatakse perede abivajadust kõige paremini. Omavalitsuste töökoormus on juba praegugi väga suur, lisada nende tööle kõik lapsetoetustega seonduv tähendaks suurt administratiivset ümberkorraldust ning oluliselt kallimat juhtimist praegusega võrreldes.

Sotsiaalabipõhise toetuskeemi puhul on teisi küsimusi, mille lahendamine nõuab lisajõudu, nagu näiteks infotehnoloogiliste lahenduste väljatöötamine ja rahavoogude haldamine. Praegu kehtiva ehk universaalse lapsetoetuse administratiivkulud on väga madalad ja kogu eraldatud raha läheb otse saajale. Sotsiaalabipõhise süsteemi admi-

s peab säilima

nistreerimine on väga kulukas ja seetõttu jääb saajale vähem raha.

Väga oluline on mõelda ka sellele, kas selline toetuste jagamine vähendab vaesust? Kui pere saab sotsiaaltoetusena sama suure sissetuleku kui töötades, võibki pere valida toetusest elamise ning võõrduda töötamisest. Niisugust olukorda nimetatakse töötuslõksuks. Sellise pere lapsed võõrduvad mõttest, et töö on normaalne inimeseks olemise viis ning nad ei oska edaspidi olla väarikad ühiskonna liikmed ega teha korralikult tööd. Sellist olukorda nimetatakse vaesuslõksuks. Rahvusvaheline kogemus näitab, et sotsiaalabipõhiste skeemidega riikides on laste vaesus suurem.

Universaalsed peretoetused edastavad lisaks muudele eesmärkidele ka sõnumit, et Eestis on tähtis iga laps. Sotsiaalabipõhist skeemi valides loobub Eesti sellisest sõnumist, märgistades toetusi saavatest peredest pärit lapsed vaesuse sildiga.

Koostati avalik pöördumine

Laste ja lastega perede kaitseks kutsus Lastekaitse Liit 7. mail laste ja perede heaolu pärast muret tundvaid organisatsioone mõttetalgutele. Ettekannetega esinesid Poliitikauuringute keskuse Praxis töö- ja sotsiaalpoliitika programmi analüütik Andres Võrk ja sotsiaalministeeriumi perepoliitika juht Mari Kalkun.

Pärast ettekandeid toimus arutelu ning koostati ühine pöördumine avalikkusele ja Vabariigi Valitsusele. Avalik pöördumine oli lugemiseks ja toetamiseks üleval Lastekaitse Liidu koduleheküljel kuni 1. juunini. Lastekaitsepäeval, 1. juunil sai pöördumisele alla kirjutada Tallinna Loomaaias Lastekaitse Liidu telgis. Avalik pöördumine anti üle sotsiaalminister Hanno Pevkurile 4. juunil. Pöördumisega on ühinenud 25 organisatsiooni ja 21 000 kodanikku.

Julgustame kõiki valitsusväliseid organisatsioone parema ühiskonna nimel oma häält kuuldavaks tegema ning aktiivselt ühiskonnaelus osalema.

Lastekaitse Liit tunnustas lastekaitseühendusi

Ants Tammar, projektijuht

Lastekaitse Liidu taasasutamine 1988. aastal innustas looma tolleaegsetes rajoonides lastekaitse ühinguid, seltse ja klubisid. Mõisteti, et heategevus on areneva ühiskonna loomulik osa. Esimeste lastekaitseühenduste loomisest täitus või täitub sel aastal 20 aastat. Praegu on nimekirjas 40 ühingat, neist ligikaudu 30 on tegusad. Lastekaitse Liit korraldas lastekaitseühenduste tegevuse jäädvustamise konkursi, et saada täiendust lastekaitse arengulugu kajastavale arhiivile. 25. aprillil tunnustati Tallinnas rahvusraamatukogus Lastekaitse Liidu üldkogul konkursi võitjaid, kelleks said Põlvamaa Lastekaitseühing (kroonika koostajad **Tiivi Vardi**, **Veera Kutser** ja **Sulev Kallavus**), Tartu Lastekaitse Ühingu (**Viivi Kõtsi-Kekorainen** ja **Kaie Tamm**) ja Tapa Lastekaitse Ühingu (**Ave Papp** ja **Kairi Kroon**). Eripreemia sai Viljandi Lastekaitse Klubi (**Margit Pajo**). Konkursi eesmärgiks oli suurendada tähelepanu kodanikualgatusena sündinud lastekaitseühenduste tegevusele ja väärtustada vabatahtlikku tööd. Mitmed kroonika koostajad ütlesid, et konkurs aktiveeris ühingu tegevust ja innustas selle varasema tegevuse jäädvustamist. Lastekaitse Liidu arhiiv sai väärtuslikku täiendust ning lastekaitse arengulugu põnevust ja sära juurde.

Järgmisel aastal tunnustab Lastekaitse Liit ühte oma ühendust auhinnaga „Aasta lastekaitseühendus“. Sellise tunnustuse pälvib ühendus, kes on 2009. aastal liikmeskonda suurendanud, oma tegevust hoogustanud ja omavalitsustesse laienanud ning ühenduse ja Lastekaitse Liidu tegevust maakonnas ja meedias kajastanud. Tähtis on ka laste ja noorte kaasamine heategevusse ja lastekaitseliikumisse.

Isad koju?!

Kokkuvõte poliitikaanalüüsist „Isadust toetavad poliitikameetmed Eestis ja Euroopas“ (Sotsiaalministeeriumi toimetised 7/2008)

Liina Järviste

sotsiaalministeeriumi sotsiaalpoliitika info ja analüüsi osakonna analüütik

Viimastel aastatel on avalikkuses palju arutatud Eesti meeste madala eluea, suure alkoholitarbimise ning riskikäitumise teemal. Samuti on uudisekännist ületanud asjaolu, et Eestis on Euroopa Liidu riikidest kõige suurem sooline palgalõhe – meeste ja naiste keskmise palga erinevus on viimastel andmetel 30%. Meil on palju lahutusi, mille tagajärjel jääb ema üksikvanemaks ning sageli ei toeta isa teda ei materiaalselt ega osale ka muul moel lapse kasvatamises. Eesti naised on süüdistatud selles, et nad ei hooli rahvuse püsijäämisest ja eelistavad laste sünnitamisele karjääri. Ja loomulikult kuuleme psühholooge ning pedagooge rääkimas sellest, kui negatiivselt mõjub laste arengule ühe vanema puudumine ja konfliktised peresuhted. Tasuks mõelda sellele, et meeste suurem kaasatus ja vastutuse võtmine pereelus võiks olla üks viis, kuidas kaasa aidata nimetatud probleemide lahendamisele.

Eelmisel aastal valminud poliitikaanalüüs (Sotsiaalministeeriumi toimetised 7/2008) uuriti, miks on oluline isade suurem kaasatus laste kasvatamisse. Eri uuringutulemusi kasutades vaadeldi, miks ja kuidas riigid toetavad isade töö- ja pereelu ühitamist ning milline on olukord Eestis. Eeskätt analüüsiti isade kojujäämist ehk Eesti mõistes vanemahüvitise kasutamist. Järgnev on lühike kokkuvõtte analüüsist.

Emapuhkusest vanemapuhkuseni

On leitud, et üks kindlaim viise isa oma laste ja perega siduda on see, kui isa jagab laste eest hoolitsemist naisega alates lapse esimesest eluaastast alates. Mitmed riigid (nt Island, Rootsi, Norra, Saksamaa jt) on oma vanemapuhkuste skeemi ka nõnda kujundanud, et mõned kuud vanemahüvitise ehk issi-kuud on mõeldud ainult meestele. Kuidas on selleni jõutud?

Et mõista, kus on meie praeguse mõttelaadi juured, tuleb vaadata ajalugu. Euroopas olid esimesed töö- ja pereelu ühitamisele suunatud meetmed mõeldud emadele: 19. sajandi lõpus – 20. sajandi alguses võeti vastu esimesed seadused, mis kaitsesid naist ning sündimata lapse tervist. Nende seadustega vabastati ema lapse sünni korral mõneks ajaks töötamisest ehk sätestati **sünnituspuhkus**. 1960.–1980. aastatel lisandus naise ja vastsündinud lapse terve kaitsmisele arusaam, et emal peaks olema ka puhkus imiku eest hoolitsemiseks ehk **lapsehoolduspuhkus**. Paljudes riikides muudeti sünnituspuhkus **tasustatud vanemapuhkuseks** ning tööandjale seati kohustus säilitada naisele selleks perioodiks töökoht. Puhkuse kestus varieerus riigiti, enamasti oli selleks ligikaudu kuus kuud.

Järgmine suur edasimineku vanemapuhkuse arengus toimus eeskätt Põhjamaades 1970.–1980. aastatel, kui lapsehoolduspuhkust (või mingit osa sellest) **hakati võimaldama ka isadele**, st pere võis valida, kas lapsega viibib kodus ema või isa.

Lisaks sellele kehtestati mõnedes riikides vaid isadele ette nähtud kahenädalane puhkus lapse sünni puhul ehk **isapuhkus**. Isade kaasamise taga olid soolise võrdõiguslikkuse ideed: esialgu põhjendati isapuhkust sellega, et kui isa on sünnist saadik kaasatud imiku eest hoolitsemisse, siis on naise tagasipöördumine tööturule hõlpsam. Sellega loodeti vältida

Foto: Piret Räni

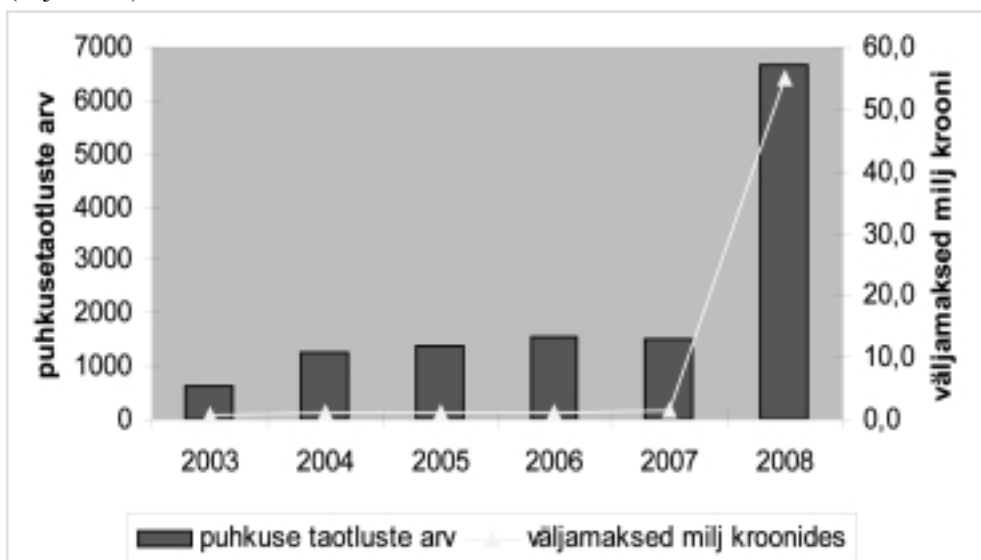
Kui lapsele antaks valida, siis ütleks ta, et soovib samapalju hoolitsust ja tähelepanu nii emalt kui ka isalt. Lapsele on parim, kui tal on kaks kohalolevat aktiivset ja hoolivat vanemat.

olukorda, kus naine jääb ainukeseks lapse eest hoolitsejaks ning koduperenaiseks. Alates 1990. aastatest on mitmes riigis (Norra, Rootsi, seejärel Taani, Island, Saksamaa, Hispaania jt) hakatud laiendama isa õigust vanemapuhkusele. **Isa (kohustuslik) vanemapuhkus** tähendab, et teatud kuu (või kuud) vanemapuhkusest saab võtta ainult isa. Riikides, kus perel on õigus otsustada, kumb vanematest on lapsega kodus, jääb koju väga vähe mehi. Isadele reserveeritud vanemapuhkuse taga on soov murda nn koduperenaiste kultuur ning pakkuda meestele ja naistele võrdsemaid võimalusi tööturul; loodetakse, et isa kojujäämine toob kaasa koduste tööde tasakaalustatuma jaotuse. Samuti on silmas peetud vanemate ja laste õiguste kaitset: on lähtunud põhimõttest, et lapsel on õigus mõlemale vanemale ning mõlemal vanemal on õigus ja kohustus oma lapse eest hoolitseda.

Eesti tänane olukord

Eestis on üsna helled puhkuseskeemid (seda vaatamata isegi praegustele eelarvekärbetele), mis on põhimõtteliselt avatud mõlemale vanemale, v.a rasedus-sünnituspuhkus. Nii 18 kuu pikkust ja 100%-lise asendusmääraga vanemahüvitist kui ka kolme aasta pikkust lapsehoolduspuhkust saab kasutada ka isa. Sama kehtib ka vanemate laste puhul lisapuhkepäevade ning haige lapse hooldamiseks mõeldud hoolduspäevade kohta. Ent tuleb tõdeda, et kuigi need meetmed on neutraalselt sõnastatud, on nende sihtgrupina nähtud eeskätt emasid¹. Seda kinnitab ka statistika nende meetmete kasutamise kohta: näiteks oli 2008. a vanemahüvitise kasutajatest mehi vaid 4%.

Eestis on ainuke otseselt isadele suunatud meede isapuhkus ehk kahe nädala pikkune puhkus (kümme tööpäeva), mida isa saab võtta naise rasedus-sünnituspuhkuse ehk lapse sünni ajal. 2008. a oli ainuke aasta, kui isadele seda puhkust hüvitati samaväärselt palgaga. Meede osutus väga populaarseks: seda puhkust kasutas ligi pool 2008. a sündinud laste isadest, samas kui tasustamata isapuhkust varasematel aastatel kasutas vaid iga kümnes isa (vt joonis 1).

Joonis 1. Isapuhkuse kasutamine 2003.– 2008. a

¹Meetmete disain on sobilik eeskätt naistele ning ei arvesta meeste vajadusi. Selle kohta on pikem selgitus toimetises (L.J.)

Kahjuks osutus see meede esimeseks, mis väheneva eelarve olukorras kärbiti – poliitilises retoorikas suhtuti isapuhkusesse kui luksusmeetmesse, mida võib endale lubada vaid väga headel aegadel, ning hüvitise maksmine peatati määramata ajaks. Kui Põhjamaade vanemapuhkustel ning perepoliitikal on väga selgelt sõnastatud soolise võrdõiguslikkuse eesmärk, siis Eesti perepoliitika sihtides pole seni toonitatud ei soolist võrdõiguslikkust ega ka isaduse toetamist. Ainuke erand oli isapuhkuse hüvitamise eelnõu, mis ütles, et isapuhkus on mõeldud „isa rolli väärtustamiseks ühiskonnas ja peresidemete tugevdamiseks”.

Isa lapsega kojujäämise mõjud

Võib küsida, milleks küll isa kojujäämine nii hea on, et mitmed riigid seda teed on läinud. Rääkida võib mitmesugustest nii positiivsetest kui ka negatiivsetest mõjudest, nii meestele, naistele kui ka lastele. Alljärgnevalt peatun lühidalt mõjudel, mis kaasnevad isa pikemaajalise kodusolemisega ehk isa jäämisega vanemapuhkusele, ja seda peamiselt Põhjamaade kogemusi analüüsivate uuringute põhjal.

Mõju meestele – emotsionaalne side, tervis, kodutööd, tööturg. Erinevates uurimustes on leitud, et mida rohkem isa osaleb nii lapse sündimisel kui ka sünnijärgsel ajal lapse eest hoolitsemises, seda suurem on isa kiindumus oma lapsesse. Tihe emotsionaalne side, usaldus ja toetus, mis isa ja lapse vahel tekib, on tarvilik mõlemale. Lähedased suhted teiste inimestega on iga inimese õnne ja rahulolutunde seisukohalt väga olulised. On leitud, et vanemapuhkusel olemine ning lastega lähedaste suhete loomine suurendab meeste emotsionaalset heaolu. Lähedane suhe lapsega muudab mehe elu sisukaks ning isaksolemise kogemus paneb teda end terviklikuna tundma. Mida tihedam on isa side lapsega, seda enam osaleb ta lapse elus. Seda asjaolu võiks meeles pidada, mõeldes meie ühiskonnas väga levinud kooselude lagunemisele ning üksikvanemate probleemile.

Kuigi isaduse mõju tervisele on alles üsna uus uurimisteema, võib olemasolevatele allikatele toetudes väita, et aktiivne isaksolemine mõjub hästi meeste nii vaimsele kui füüsilisele tervisele ning heaolule. Võib veel mainida, et isad, kes elavad koos oma lastega, käituvad vähem riskeerivalt – näiteks tarvitavad vähem alkoholi, narkootikume ja tubakat. Ühe Rootsisis läbi viidud uurimuse andmetel vähenes 1–2 kuud vanemapuhkust võtnud meeste suremuse risk 25%. Samuti on leitud, et naistega koduseid töid võrdsetel jagavatel meestel on väiksem risk haigestuda ja surra.

Seoses koduste tööde jaotamisega on Rootsi uuringutes tuvastatud, et kui isa on lühikest aega vanemapuhkusel, siis kodutööde jaotuses naise ja mehe vahel suuri muutusi ei toimu. Kui isa on aga pikemat aega kodus, siis võib see avaldada mõju naise ja mehe koduste tööde jaotusele.

Tuleb märkida, et koju jäädes võivad mehed tunda ka mõningaid negatiivseid mõjusid. Näiteks on leitud, et ühiskonnas, kus vanemapuhkus ei ole meestele kohustuslik (nagu Eestis praegu), võivad koju jäänud mehi tabada tööturul „karistused”. Kojujäämist tõlgendavad tööandjad sageli tööle mittepühendumisena ning selle tagajärjel võivad mehed kokku puutuda nn klaaslae efektiga. Samuti võivad mehed peamise lapse eest hoolitsejana tunda, nagu ei oleks nad „päris mehed”, kuna meeste identiteet on väga tugevalt seotud töö ja töötamisega. Samas sellises ühiskonnas, kus isa tegutsemine hoolitseja rollis on tavaline, nii suurt vastuolu ei teki ning tööandja ei hakka koju jäänud mehe puhul kahtlustama mittepühendumist.

Mõju lastele. Tulles laste juurde, siis näiteks Rootsi vanemapuhkuse/lapsehoolduspuhkuse peamise eesmärgina on nimetatud laste heaolu. Eeldatakse, et lapse psühholoogiline heaolu esimesel eluaastal sõltub nii ema kui ka isa lapse eest hoolitsemisest kodus ning tunnistatakse laste õigust suhtele mõlema vanemaga. Ka viimased uuringud on kinnitanud ema

ja isa hoolitsuse sarnast mõju lastele. Ehk siis nii ema kui ka isa kodusolemine ja oma lastele aja pühendamine mõjuvad laste arengule ühtmoodi positiivselt.

Uuringutes on leitud, et oma lastega tegeledes mõjutavad isad positiivselt nii laste füüsilist tervist kui ka sotsiaalseid oskusi. Tihti kuuleb isade kojujäämise peamise vastuargumendina seda, et lapsed jääksid sellisel juhul rinnapiimast ilma. Kuid see ei pea nii olema. Näiteks Rootsis, kus WHO andmetel kasutab ligi 90% isadest vanemapuhkuse päevi, said kuuekuisest lastest rinnapiima 72%, Eestis aga vaid 50%. Pigem mõjutavad rinnaga toitmist ühiskondlikud hoiakud ning meditsiinitöötajate teadlikkus, aga ka rinnapiimaasendajate turundus.

Mõju peredele ja sündimusele. Viimastel aastatel on hakatud rahvastiku-uuringutes soolist ebavõrdsust seostama madala sündimusega. Ühelt poolt on täheldatud, et naiste kõrge tööhõivega riikides on ka sündimus kõrge. Teisalt on uurijad järeldanud, et võrdsem tööjaotus laste kasvatamisel ja kodutöodes võib inimesi innustada rohkem lapsi saama. Rootsi kogemust analüüsid on leitud, et peredes, kus isa võttis vanemapuhkust, sündis suurema tõenäosusega ka teine ja kolmas laps. Ka Itaalia ja Hispaania uuringutes on leitud, et peredes, kus isa osales pärast esimese lapse sündi märkimisväärselt kodutöodes, sündis suurema tõenäosusega teine ja kolmas laps. Võime oletada, et naiste ja meeste võrdsemal tööjaotusel peres võib olla sündimusele positiivne mõju.

Lisaks sündimuse suurenemisele on Rootsi isade vanemapuhkuse kasutamise mõju analüüsid leitud, et isa kojujäämine võib mõjuda positiivselt paarisuhtele. Peredes, kus isa võttis vanemapuhkust, vähenes lahutuse tõenäosus 30%.

Mõju naistele. Meeste suuremat osalust laste kasvatamises on nähtud olulise tegurina naiste diskrimineerimise vähendamiseks tööturul ja nende tööhõive suurendamiseks. Kui isad ja emad osaleksid laste kasvatamisel samaväärselt, siis ei näeks tööandjad naistes nn riskirühma. Teisalt on naistel võimalik karjääripause lühendada ning lapse kasvades võimaldab isa tugi naisel rohkem töölellu panustada.

Sellega on seotud ka palgaerinevuse küsimus. Kuigi isade kojujäämise mõju palgaerinevustele on raske hinnata, on Island, Rootsi, Norra ja Saksamaa soovinud issi-kuu sätestamisega mõjutada eeskätt naiste positsiooni tööturul ning vähendada palgalõhet. Näiteks Islandil on sooline palga erinevus pärast vanemapuhkuse reformi (kolm kuud emale, kolm kuud isale, kolm kuud perele) vähenenud kõige enam just 26–35-aastaste ehk kõige tõenäolisemalt lapsi saavate nais- ja meestöötajate seas. Samuti on leitud, et kui isad võtavad keskmisest enam vanemapuhkust, kaotavad emad oma sissetulekutes võrreldes lapse sün- nile eelnenud ajaga vähem.

Kokkuvõtteks

Enamasti reageerib perepoliitika ühiskonnas aset leidnud muutustele tagantjäreli. 1990. aastatest alates on mitmed riigid otsustanud näiteks vanemapuhkuse ja -hüvitiste skeeme reformides ning nn issi kvoote sätestades käituda ennetavalt ehk astuda valdavatest ühiskondlikest hoiakutest sammu ette.

Eestis kurdavad mehed suurt töösurvet ning kohustust olla pere peamine leivateenija, nende lähisuhted on nõrgad ning riskikäitumine kõrge. Ehk võiks meie olukorras üheks lahenduseks olla isaduse suurem väärtustamine? Mõtleme sellele, et me kõik soovime, et meil sünniks rohkem lapsi kui praegu. Ja tuletame meelde positiivset seost meeste ja naiste võrdse koduse tööjaotuse ning laste sünni vahel. Võib-olla tasub kaalumist muuta mõned kuud vanemahüvitisest kättesaadavaks vaid meestele. Või on meil muid lahendusi?

Toimetis on elektroonsena kättesaadav: www.sm.ee > meie > väljaanded > toimetised >

Jesper Juul: isad peavad saama pere emotsionaalse struktuuri osaks

Väljavõtteid 10. veebruaril Tallinnas toimunud konverentsi "Hooliv isadus" ettekandest

Kui veel 40 aastat tagasi peeti pere vaatenurka millekski alternatiivseks, siis praegu ei ole enam võimalik rääkida pedagoogikast, sotsiaaltööst või koolipsühholoogiast, mõtlemata perele kui tervikule. Kogu pere peab olema tähelepanu keskpunktis, kuna laste kasvatamine ei ole ühe mehe või ühe naise shõu, vaid ühine pingutus.

1960.–1970. aastatel hakkasid naised nõudma, et neid koheldaks täisväärtuslike inimestena, seejärel jõudis järg laste kätte. Ma loodan, et enne minu surma tuleb ka meie, meeste kord. Kuigi mehed on olnud hierarhia tipus selles, mis puudutab ühiskondlikku, majanduslikku ja sotsiaalset võimu, siis kui me jõuame võimalusteni arendada oma inimlikku potentsiaali, tänapäeval nii vajalikke suhtlemisoskusi, siis selles osas on mehed vaeslasteks jäänud.

Alles 20. sajandi teisel poolel tekkis arusaamine, et mehed peavad olema kaasatud oma perekonda. Minu isa polnud kunagi meie pere liige, kuigi ta pidas meie peret üleval. Üks esimesi raamatuid, mis ilmus Taanis pärast II maailmasõda lastekasvatusest, soovitas naisele: kui mees tuleb töölt koju, siis selleks ajaks peavad kõik alla 15-aastased lapsed olema juba söögilauast lahkunud... On toimunud suur muutus, eriti mis puudutab arusaama, et mehed, isad peaksid olema pere emotsionaalse struktuuri osaks.

Olen ühe aasta töötanud Austrias ühe koolitusprogrammi juhendajana. Ütlesin korraldajatele kohe alguses, et ma ootan koolitusele ainult neid spetsialiste, kes töötavad peredega. Mul kulus aasta teadasaamiseks, et rühmas polnud ühtegi inimest, kes oleks töötanud peredega – nad töötasid emade ja lastega ja kutsusid seda peretöök, kuid isad olid välja jäetud. Nad väitsid, et isadel pole aega nõustamisele tulla, et nad ei soovi tulla. Ometi kui ma helistan ja ütlen isadele, miks on vaja, et nad osaleksid, siis nad alati tulevad.

Paljud naised ütlevad, et mehed ei taha rääkida oma tunnetest. Pelgalt rääkimine ei anna midagi, samahästi võib rääkida hobustest või jalgpallist. Väärtuslik on see, kui inimene suudab tundeid väljendada. Ma ei suuda näiteks meenutada, et mu isa (kes oli täiesti tavaline isa, ehk siis ta oli ära, mitte ainult minu elust, vaid oma elust minu emaga) oleks öelnud päevas üle seitsme lause, kui ta kodus oli. Ta tuli koju, puhkas, luges oma lehte. Kui tuli televisioon, päästis see tema elu, sest siis ei pidanud ta enam rääkima.

Eheda kohaloleku, vahetu kontakti idee pole uus mitte ainult mehe ja naise vahelistes suhetes, vaid ka vanemate ja laste suhetes. Kui keegi oleks küsinud minu vanematelt, kas nad suhtlevad oma lastega, oleks nad vastanud, et loomulikult. Nad uskusid, et olid meiega kontaktis, kui me viibisime samas toas. Kui oleks sama laste käest küsitud, vastanuksime "ei", ehk vahest kord kuus pooleks minutiks.

Minu arvates pole isadusest rääkides niipalju tegemist väärtustega, kui sooviga olla kellegi jaoks väärtuslik... Enamus mehi usub oma südames, et nende väärtus perekonnale seisneb selles, et nad on leivateenijad. Kui see mehelt ära võtta, siis ei jää tal midagi alles. Taanis tehtud uuringud näitasid, et kui isa on ilma tööta rohkem kui aasta, alandab see oluliselt tema laste enesehinnangut, kuna töötuks jäänud isa tunneb, et tal pole pere jaoks ja järelikult ka ühiskonna jaoks mingit väärtust. Oma väärtuslikkuse tunde kaotus on üks kõige destruk-

tiivsemaid kogemusi. Inimene on frustreeritud, muutub agressiivseks või langeb masendusse. Kui naised puhkevad vihastena nutma, siis enamus mehi muutub väliselt osavõtmatuks ja varjub teleka või ajalehe taha. Tunne, et sa pole väärtuslik, on 99% koduvägivalla põhjustajaks.

Mis erinevus on abivalmidusel ja vastutusel? Laste eest vastutuse jagamine tähendab, et mõlemad vanemad vastutavad 100%. Me viisime Norras läbi töötoa krooniliselt haigete laste vanematele. Ühes peres oli kaks last väga raske allergilise astmaga, mille puhul oli lastel mitu potentsiaalselt eluohtlikku astmahoogu nädalas. Ema tunnistas, et ta tihti ärritub oma mehe peale, sest talle tundub, et mees ei tee piisavalt. Aga kui ta nii enda kui mehe ülesanded kirja pani, siis iga kord oli mehe nimekiri pikem. Miks tundis naine end nii frustreerituna? Mees tegi küll rohkem, kuid naine pidi vastutama.

Ka paljud noored mehed ei ole veel oma perede liikmeks saanud, vaid käivad seal kui külalised. Paljudel on see vabandus, et emad ei soovi nendega oma võimu jagada. Aga miks nad peaksidki? Isa peaks ühel hetkel, kui ema valvsuse kaotab, tema käest võimu ära varastama ning siis ütlema: nüüd mina vastutan. Ma mäletan, kuidas ma viisin oma üheaastast poega talvel käruga õue. Et uksest välja saada, pidin mööduma koridoris kuuest emast. Nad kõik ütlesin, et ma olen hulluks läinud, laps saab kopsupõletiku. Ma pidin vastama, et mina olen tema isa ja mina otsustan.

Olen kohanud palju emasid, kes kurdavad, et nende mehed pole vastutustundlikud või aktiivsed, kuid siis, kui me istume koos maha, ei lase naine mehel üldse rääkida. Ta paneb pahaks igat liigutust, mida mees teeb, põmm-põmm-põmm. Halvimal juhul pole isal kusa-gilt abi loota. Ta peab ise otsustama, et ta soovib lähedasi suhteid oma lapsega, millele pan-nakse alus juba esimesel eluaastal, kui areneb kiindumus.

Ütlen meestele: ärge jätke oma lapsi ainult emade hooleks, see on lastele ohtlik, eriti kui on tegemist poistega. Poisid on hetkel ebapopulaarseim inimrühm kogu Euroopas. Nad on tülikad, kuna õpetajad, psühhoterapeudid, psühholoogid on 99% ulatuses naised. Kuhu sa ei vaata, kõikjal valitsevad naiste väärtused. Väike mees tuleb end naiste väärtustega ruumi sisenedes väga ebamuavalt.

Emad kasvatavad poisse meesteks, kellesuguseid nad poleks iial tahtnud oma tütardele abikaasaks. Nad hellitavad nad ära, muudavad nad abituks, ei lase neil saada täiskasvanuks. Ja kõik selleks, et ise end paremini tunda. Üks uurimus näitas, et emad ruttavad poegi lohutama palju kiiremini, kui nad teevad seda tütarde puhul. "Mu poiss vajab mind otsekohe, tütar võib oodata". Ma ei tea, miks see on nii, kuid see on tõsi.

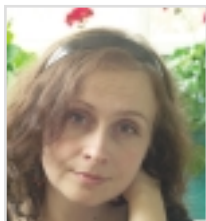
Meestel on säilinud veel üks eelis emade ees. Enamus mehi suudab öelda "ei" ja selle juurde jääda. Emad on need, kes kipuvad lapsed ära hellitama, üle hoolitsema, üle koolitama. Laps vajab isa, kes ütleks mõnikord oma kõva sõna: "Ära sega mind, ma tahan oma lehte lugeda".

Jesper Juuli ettekannet on võimalik kuulata täismahus inglise keeles konverentsi kodulehel www.hooliv-isadus.ee. Samas leiab ka teisi konverentsi materjale.

Jesper Juul (Taani) on Euroopas kõrgelt tunnustatud pereterapeut. Ta töötab põhiliselt peredega, kes tulevad oma eluga üldiselt hästi toime, kuid otsivad uusi lahendusi tänapäeva elu mõistatustele. Tema "laboratooriumid" lapsevanematega, partnersuhetes olevate inimeste ja professionaalidega keskenduvad küsimusele, kuidas muuta oma tundetasandil armastuse ja pühendumise armastavaks käitumiseks kõigi pereliikmete ja ühiskonnaliikmete suhtes. Vt lisa: www.jesperjuul.com ja www.family-lab.com.

Kui raseduse ja lapse sünniga seotud ootused ei vasta tegelikkusele

Kaia Kapsta

SA Väärtustades Elu juhatuse esimees

Rahvastikuministri büroo algatusel ja Eesti Haigekassa toetusel on alates 2007. aastast Harju, Rapla, Lääne-Virumaa ja mitmes teises Eesti maakonnas pakutud naistele ja nende lähedastele tervist edendava projekti „Raseduskriisi nõustamine” käigus tasuta raseduskriisi nõustamise teenust. Seisuga 2008. a mai on raseduskriisi nõustajate poole pöördunud rohkem kui 2900 korral ligi 1300 inimest ja leidnud oma muredele ning küsimustele lahenduse.

Raseduskriisi nõustamissüsteem on laienemas üle-eestiliseks

SA Väärtustades Elu on koondanud enda juurde erioskustega raseduskriisi nõustajate meeskonna. Nõustamisteenuse sihipärane väljaarendamine on teoks saanud tänu Tallinna Tervishoiu Kõrgkoolis 2006.–2007. a koolitatud ja 2009.–2010. a koolitatavatele nõustajatele. Koolitusi rahastavad rahvastikuministri büroo ja siseministeerium.

Toetust ja psühholoogilist abi on võimalik saada raseduse planeerimisel, raseduse ajal ning sünnitusjärgselt, aga ka raseduse katkemise korral, enne ja pärast aborti, viljatuse korral, enne ja pärast erivajadusega lapse sündi.

Raseduskriisi nõustaja saab pakkuda naisele, mehele ja nende lähedastele nii raseduse ajal kui ka sünnitusjärgsel perioodil psühholoogilist tuge ja teavet paremaks toimetulekuks. Individuaal-, interneti- või telefoninõustamise võimalus on mõeldud naistele, meestele ja peredele üle Eesti erinevate probleemsete olukordade puhul.

Aprillist 2009. a alustati ka Tallinna Lastehaigla imikute ja vastsündinute osakonnas raseduskriisi sattunud perede nõustamist. Psühholoogiline nõustamine erivajadusega lapse sünni korral võimaldab lapsevanematel kiiremini kohaneda ja toime tulla ebakindluse ning hirmudega, mis võivad olla seotud lapse tervise ja edasise arenguga.

„Haiglates nõustades peame väga oluliseks meeskonnatööd, sest koostöös erinevate spetsialistidega saavutame parima tulemuse kriisi sattunud perede aitamisel. Eesmärgipärase koostöö nimel korraldame haiglates haiglasiseseid raseduskriisialaseid infopäevi,“ kirjeldab oma kogemusi raseduskriisi nõustaja **Kristi Kuura**, kes on raseduskriisi nõustamissüsteemis tegutsenud selle algusest peale ning aidanud kaasa koostöö ülesehitamisele Ida-Tallinna Keskhaigla arstide ja ämmaemandatega. Ida-Tallinna Keskhaigla naistenõuandla oli ka esimene koht, kus tegelikult juba 2006. a pilootprojekti korras alustati raseduskriisi nõustamisega. Tänapäevaks on raseduskriisi nõustamine jõudnud seitsmesse maakonda.

Mis võimalusi pakub raseduskriisi nõustamine

Lapse sünd peaks olema avatud elule – mõte surmale või terviserikkele tundub meelevaldne. Me loodame ja soovime oma lapsele parimat sellest, millest oleme unistanud. Paraku on olemas ka oht, et lapseootel või vastsündinud lapsega pere satub ootamatute sündmuste keerisesse – raseduse katkemine või peetumine, lapse enneaegne sünd, haige või puudega lapse sünd, sünnituse ja sündimisega seotud terviseriskid, lapseootuse ja sünniga kaasnevate tagasilöökkide mõju paarisuhtele ning sellega seotud probleemid jne.

Lapseootel naisel tuleb üsnagi lühikese ajaga harjuda väga suurte muutustega oma kehas ja psüühikas. Loodus annab nii naisele kui ka mehele aega üheksa kuud, et uue olukorraga kohaneda, lapsevanemaks küpseda ning veel sündimata laps oma tulevikuplaanidesse sisse kirjutada.

Tagasipöördumatud kaotused, vastuolud ootuste ja tegelikkuse vahel võivad kõigutada eksistentsiaalselt inimese kõige sügavamast olemusest, turvatunnet ja tõekspidamisi, esitades senistele toimetulekuoskustele tõsiseid väljakutseid.

Raseduskriisi nõustamine pakub lapse planeerimisel, rasedus- ja sünnitusjärgsel perioodil naisele, mehele ja nende lähedastele psühholoogilist tuge ja teavet paremaks toimetulekuks nii sobivate lahenduste leidmisel väljapääsmatuna näivatest olukordadest kui ka leina ja kaotusvalu puhul.

Kriis sisaldab endas alati võimalust

Mis on raseduskriis? Raseduskriis on olukord, kus väheneb naise, mehe ja nende lähedaste toimetulek füsioloogiliste, sotsiaalsete ja psühholoogiliste muutustega või traumaatiliste kogemustega, mis on seotud rasestumisega, raseduse katkemise või katkestamise, lapseootuse, sünnituse, emaduse, isaduse ja lapsevanemaks kasvamisega.

Raseduskriis võib olla ka arenguline. Igasugune edasiliikumine on alati dünaamiline ja seotud muutustega. Muutus võib kutsuda esile kriisi, mille edukas läbimine ongi võti ja võimalus uue kvaliteedi tekkeks. Muutustega kohanemine sõltub suuresti inimese senistest kogemustest ja kohanemisvõimest. Paraku alati ja igaks elujuhtumiks inimese senistest toimetulekuoskustest ei piisa. Möödunud aegadel jagati tuge ja vahendati teadmisi lapse sünnist ja hoidmisest kogukonnasiseselt. Tänapäeval elame ajal, mil pere ja paarisuhted on muutunud küllaltki hapraks. Suured muutused ühiskonnas, aga ka perekonnas esitavad väljakutseid uute suhtlemis- ja toimetulekumehhanismide leidmiseks. Uue kvaliteedini jõudmiseks läbitud pikk ja pingeline tee aitab ka saavutatut enam väärtustada.

Raseduskriis puudutab ka isasid

Nii nagu emadele, langeb ka isadele naise raseduse ajal ja sellele järgneval perioodil suur koorem ja vastutus. Isad tunnevad vajadust enam tööd rabada ja perele turvalist majanduslikku olukorda tagada. Perekonnasiseselt langeb neile ka toetav roll. Isad võivad end leida olukorras, kus peavad oma valu, kõikuva meeleolu ja muredega hakkama saama. Kohati võib see olla üsna koormav ja nii mõnigi annab enne alla, kui pinged alanema hakkavad.

Tallinna Raseduskriisikeskuse juhataja **Küllike Lillestiku** sõnul käsitletakse rasedust liiga naisekeskselt ja isa rollile ei pöörata tähelepanu enne, kui suhted on sassis ja isa pere juurest eemalduma hakkab.

Oleme jõudnud mõistmiseni, et kui nõustaja poole pöördub ema, siis tuleks protsessi kaasata ka mees ning vajadusel pere teised lapsed. Sageli vajavad raseduskriisi olukorras psühholoogilist tuge kõik pereliikmed.

Lisainformatsioon telefonil 5391 0923 ja www.rasedus.ee.

Tasuta telefoninõustamine 800 2008.

Raseduskriisi nõustajad vastavad kõnedele iga päev kell 9.00–21.00.

Viljandi noortele peredele särab killuke päikest igas päevas

Kristel Kadakas

MTÜ Päikesekillu Perekeskuse asutaja ja juhatuse esimees

Kui ma kuus aastat tagasi emaks sain, avastasin ühtäkki, et senini lapse kasvatamiseks ideaalse paigana tundunud linnake, kus ma elan, ei olegi nii ideaalne. Mitte kunagi varem ei olnud ma tähele pannud, et emadel-lastel pole ainsamatki sobilikku kohta kokkusaamiseks, rääkimata võimalusest lapsele rahulikult rinda anda või mähkmeid vahetada. Tekkis tunne, nagu oleks noored lapsevanemad olnud linnaelu planeerimisel ja majandamisel ära unustatud. Samas kui vaadata linnavalitsuses töötavate inimeste keskmist vanust, oleks olnud patt seda tegematajätmist ka ainult nende õlule veeretada. Janu suurust tunneb kõige paremini ikka janune ise. Siin saavadki lapsevanemad suure töö ära teha, sest kus viga näed laita, seal tule ja aita! Nii sündis Viljandisse Päikesekillu Perekeskus, seemneks kahe noore ema soov ja tahe aidata kaasa linna noore pere sõbralikumaks muutmisele.

Visa töö viib sihile

Kindel siht silme ees, leiti võimalused ja raha perekeskuse loomiseks. Viljandi linnavalitsuse toel rendime tänaseni ruume otse kesklinnas asuvas kaunis aiaga majas. Esialgu saime oma kasutusse kolm tuba, kokku ~ 60 m². Ilmselgelt oli seda ühe korraliku perekeskuse jaoks liiga vähe, kuid alustamiseks piisas.

Tänaseks on Päikesekillu Perekeskusel tegutsemiskogemust juba viie aasta jagu. Vahepeal oleme laienenud samas majas kolm korda suuremale pinnale. Kui alustades olime pigem nagu mängutuba, kus mõni üksik teenus oli ka otse lapsevanemale mõeldud, siis nüüd ootavad perekeskuse

küllastajaid kaks eri suunitlusega mängutuba, muinasjutu- ja kunstituba, söömiseks väike kööginurk, vanematele mugav puhkenurk ja loomulikult koht lapse imetamiseks, puhastamiseks, kaalumiseks ning mõõtmiseks. See kõik on andnud meile palju paremaid võimalusi pakkumaks neid lapsevanematele – rohkem, kui alguses mõeldud.

Iga nurk perekeskuses on sisustatud, arvestades noore pere vajadusi, ning ühtekokku moodustavad need turvalise ja sooja keskkonna, kus lastega perel on hea käia ja olla.

Perekeskuses peab inimene ennast mugavalt tundma, sest see kasvatab soovi sinna tihedamini tulla ja annab julguse end avada. Viimane on oluline selleks, et tajusime perekeskuses, millised on need murepunktid, millele peaksime oma tegemisi planeerides rõhku panema. Kui perekeskuse külastaja ei tunne end seal oodatuna või kui pidevalt pakutakse vanemate huvidele mitte vastavaid teenuseid, siis kaotab perekeskus kogukonna silmis oma mõtte.

Teenuste eest saab tasuda mitte ainult rahaga

Kui ennevanasti elas koos mitu põlvkonda ning naine sai oma oskused ja teadmised emalt ja vanaemalt, siis praegu on naisele lähimateks tema mees ja laps, kes on aga sama kogenematud kui ta ise. Teinekord pole käepärast ka meest, kellega lapsekasvatamise koormat jagada, sest naise töölt koju jäämisega on kasvanud mehe kohustus veel rohkem tööturul pingutada, et majanduslikult toime tulla. Sellepärast peab perekeskus oma teenustega kättesaadav olema kõigile peredele, vaatamata nende majanduslikule või sotsiaalsele taustale. Päikesekillu Perekeskuse üks suuremaid eeliseid ongi see, et tänu omavalitsuse toe-

*Beebi-
massaazhi
õppimas.
Foto:
erakogu*

tusele, kes on võtnud enda kanda ruumi rendi ja töötaja palga, saame pakkuda teenuseid noore pere rahakotile sobivate hindadega. Teinekord, kui ei ole ka seda piskut võimalik tasuda, saab oma osa teenuse tarbimise eest lunastada vabatahtliku tööga keskuse igapäevastes toimetustes. Majas on üks palgaline töötaja ja iga tunnike lisakäsi on väga hinnatud.

Väga oodatud on kõik, kes tahavad oma panust anda. Õnneks selliseid inimesi ikka leidub. Praktika näitab, et kord perekuses käima hakanud lapsevanem vähendab hea meelega oma oskuste ja võimaluste piires perenaise töökoormat ja meile jääb vaid rõõm leida talle perekuses sobilikku tegevust.

Mida perekuse teenused endast kujutavad

Põhiteenustena pakume lastele võimalust lustida kahes erinevas mängutoas, laenu-tame lelusid, aitame sünnipäevi pidada, loovus- ja tegevusringides või lühilaagrites osaleda.

Vanematele on sisse seatud pehme puhkenurk, kus saab ühe silmaga jälgida oma lapse tegutsemist ja teisega lugeda kirjandust lapse arengu ja tervise teemadel,

ilma et keegi tema lapse hääleka mängu peale torisema kipuks, nagu seda alati juhtub raamatukogus. Vajadusel saab pöörduda oma murega imetamis- või raseduskriisi nõustaja poole. Kaks korda kuus on lapsevanemad oodatud kuulama oma ala spetsialiste mõnes vestlusringis või ammutama praktilisi oskusi ja kogemusi õpitubades.

Aitame ka lühiajalise lapsehoiuga. Kolme tunniga peaks ema või isa jõudma kõik oma vajalikud toimingud Viljandi-suurusel linnas ära ajada ning selle ajaga võib lapsel juba ka tühja kõhu tõttu rahuolematust tekkida. Mänguhoos peale tikkuva une pärast ei pea muretsema. Väikese puhkuse võib laps omale perenaise tuppa seatud voodikeses lubada küll.

Tulevastele lastevanematele toimuvad loengutsükklitena noore pere kooli loengud, kus jagatakse teadmisi ja oskusi selle kohta, kuidas rasedusaegsete vaevustega kergemini toime tulla, enesebist sünnitamisel ja tugiisiku rollist, tita kohanemisest uue koduga jne. Lisaks saavad titeootel emad end turgutada rasedate joogaga.

Jooksvalt toimub väikestele beebikool ning täiskasvanutele mitmesugused joogatreeningud.

Keskuses jagub tegevust nii beebidele kui

ka algklassiõpilastele, kuid põhiliseks sihtrühmaks on kodused lapsed kuni kuue eluaastani ja nende vanemad.

Nii kummaline kui see ka pole, sõltub perekeskuse igapäevane külastatavus suuresti lasteabiraha laekumisest ja kuu esimene ning viimane nädal on seetõttu üsna tihti tühjad. 2008. aastal on registreeritud 785 külastust. Lisaks käis koos 12 rühma eri tegelusringides.

Noored isad keskuses

Hea meel on selle üle, et isasid näeb perekeskuse tegevuses iga aastaga üha rohkem. Näiteks kui alustasime noore pere kooliga, oli grupis mõni üksik isa, nüüd on ilma tulevase isata vaid mõni üksik ema. Samuti näeb isasid üha rohkem lastega mängutoas aega veetmas, koos mängimas, ühistegevuses osalemas. Otseselt osalevad nad meie töös täpselt niipalju, kuipalju neid appi kutsutakse, eelistades enesestmõistetavalt täita rohkem mehelikke ülesandeid, näiteks logisevaid krube kinni keerata, puid laduda või lelusid parandada.

Kui möödunud viiele aastale tagasi vaadata, siis meenub kogu see vaev ja väsimus, mida tõi endaga kaasa vajalike vahendite otsimine, projektide kirjutamine, sponsorite uste kulutamine, pidev kompamine õige tee leidmiseks. Aga veel rohkem rõõmutunne, mida pakkusid laste naeratused ja vanemate rahulolu, nende kenad sõnad ja valmisolek igal ajahetkel oma oskustega keskuses kaasa lüüa.

Olles osalenud viis aastat perekeskuse töös, olen veendunud, et parim kingitus, mida omavalitsused oma noortele peredele teha saavad, on luua lapsevanematele kõik võimalused omas kodukohas perekeskuse asutamiseks.

Päikesekillu Perekeskuses toimuvast saab täpsemalt lugeda
www.paikesekilluperekeskus.ee või
küllastades meid Viljandis aadressil
Posti 24.

Pärnumaa omavalitsused arendavad perekeskusi

Marika Ratnik

Halinga, Paikuse, Audru ja Tori valla ning Sindi linna aktiivsed lapsevanemad kujundavad koostöös MTÜ-ga Perede ja Laste Nõuandekeskus visioone perekeskuste ja perekohvikute käivitamiseks.

Omavalitsuste esindajad ja lapsevanemad said aprillis Paikusel kokku, et arutada, kuidas käivitada kogukonnatöö põhimõttel tegutsevaid perekeskusi oma piirkonna lastega peredele.

Jaanuaris käisid projektis osalevate omavalitsuste lastekaitsetöötajad õppereisil Helsingis, kus külastati perekohvikut, perekeskust ja mänguparki. Nähtu innustas Tori valla lastekaitsetöötajat **Eha Säde**'t niivõrd, et ta otsustas ka oma vallas perekohviku luua. Alustati sellest, et kohaliku lehe vahendusel kutsuti koduseid emasid Tori Sotsiaalmajja kokkusaamisele.

Lapsevanematele ettevõtmise meeldis ja nii hakatigi kord nädalas perekohviku vormis kokkusaamisi korraldama. Üks lapsevanematest on lubanud edaspidi perekeskuse eestvedamise enda südameasjaks võtta. Septembris tutvustatakse algkooliõpilastele ja nende vanematele mängupargi asutamise ideed.

Audru vallas on jõutud juba nii kaugele, et on otsustatud perekeskuse asukoht ning mõeldud ka keskuse pakutavatele tegevustele. Keskusesse tuleb kindlasti väikelaste päevahoid ja kriisituba. Kõik on lapsevanemate küsitlemine selles osas, millistes tegevustes nad sooviksid osaleda. Audrusse kavandatavas perekeskuses hakatakse pakkuma nii mitmesuguseid pereteenuseid kui ka

lapsevanemate initsiatiivil toimuvaid tegevusi eri vanuses lastele ja nende vanematele.

Paikuse abivallavanem **Helve Reisenbuk** peab oluliseks, et perekeskuse eestvedajad oleksid needsamad inimesed, kes seda teenust vajavad, ehk teisisõnu lapsevanemad ise. Vallaametnikuna võttis ta endale ülesandeks koondada perekeskusest huvitatud Paikuse valla lapsevanemad, et nendega koos keskust kujundama hakata.

Halinga vallas istuvad juunis ühise laua taha lapsevanemad, vallavolikogu liikmed ja valla spetsialistid, et koos arutada, kas, kuhu ja millise sisuga perekeskust vajavad Halinga valla lastega pered.

Sindi linnas on lapsevanemad kujundanud oma arusaama perekeskusest, mille kohaselt hakatakse keskuses lastele ja lapsevanematele mitmesuguseid tegevusi pakkuma, nt beebituba, õpiabi jms. Järgnevalt soovivad lapsevanemad pidada läbirääkimisi linnavalitsusega, et see toetaks perekeskuse käivitamist ja tööshoidmist.

Kõik arenduspäeval osalenud sotsiaal- ja lastekaitsetöötajad olid seda meelt, et lapsevanemaid kaasates jätkatakse arutelusid, et kujundada parim perekeskuse ja/või perekohviku mudel just selle kogukonna tarvis. Arutelupäevad toimuvad projekti „MTÜ avaliku sektori koostöö haavatavamatele sihtgruppidele teenuste osutamisel” raames. Projekti toetab Vabariikliku Fondi, mida

rahastavad Norra, Island ja Liechtenstein Avatud Eesti Fondi vahendusel.

Perekeskuse eri vormide ja perekohviku kohta leiad infot MTÜ Perede ja Laste Nõuandekeskus kodulehelt: www.perenou.ee

Perekohvik on väikeste lastega vanemate kohtumispaik, kuhu emad ja isad koos lastega oodatud. Perekohvikus saavad vanemad:

- jagada oma kogemusi ja mõtteid laste kasvatamisest
- kutsuda külalisesinejaid, kes räägivad neile neid huvitavatel teemadel
- osaleda koos lastega võimlemis- või lauluringis, beebimassaažis jm tegevustes.

Kohvik on avatud hommikuti ja/või õhtuti kolm–neli korda nädalas, kaks–kolm tundi. Selleks on vaja vähemalt ühte avarat ruumi ja väikest kööginurka (veekeetja, mikrolaineahi jms), lastele mänguasju.

Kohvik sobib hästi lasteaia või -sõime, perenõuandla, perekeskuse või lastele ja peredele teenuseid pakkuva MTÜ ruumidesse.

Kohalik omavalitsus saab perekeskust toetada, kui pakub selleks ruume, maksab töötasu kohviku perenaisele ja kutsutud esinejatele, muretseb lastele mänguasju jms.

TALLINNA TERVISHOIU KÕRGGKOOI

TULE ÕPPIMA TALLINNA TERVISHOIU KÕRGGKOOLI! SIIN VANUS EI LOE

Tallinna Tervishoiu Kõrgkoolis on võimalik õppida rakenduskõrghariduse ja kutseõppe tasemel (kutseõppes nii kesk- kui ka põhihariduse baasil).

Rakenduskõrghariduse tasemel:

- farmatseudiks
- optometristiks
- õeks
- ämmaemandaks
- tervisedendajaks

Kutseõppe tasemel:

- hooldustöötajaks

Tallinna Tervishoiu Kõrgkool asub Tallinnas, Kännu 67 ja Kohtla-Järvel, Lehe 12
Dokumente saab esitada: 1.06–9.07.2009 sisseastumise infosüsteemis SAIS
29.06–9.07.2009 ja 17.–27.08.2009 Tallinna Tervishoiu Kõrgkoolis

Vastuvõtuga seotud küsimustes saab lisainformatsiooni: telefonil 671 1767,
e-postiga vastuvott@ttk.ee

Tapa vallas valmis laste- ja peretöö tegevusjuhend

Ene Augasmägi, *sotsiaalnõunik*

6. mail 2009 kinnitati Tapa valla laste- ja peretöö tegevusjuhend, mille kohaselt on Tapa valla peamiseks väärtuseks vallas elavad inimesed. Kõik valla ametlikud institutsioonid, asutused ja vallas tegutsevad vabatahtlikud ühendused töötavad selle nimel, et

- valla elanikele oleks valla ja inimeste võimalusi arvestades tagatud maksimaalne heaolu
- kõik vallas elavad lapsed ja noored saaksid võimetekohase hariduse ja oma huvidele vastava erialase väljaõppe
- kõigile valla lastele ja peredele oleks tagatud nende vajadusi arvestavad toetavad teenused ja professionaalne abi
- vallast mujale õppima või tööle läinud noored oleksid motiveeritud valda tagasi tulema.

Laste ja peredega töötavate eri valdkondade praktikute ühine eesmärk on, et Tapa vallas täiskasvanuks sirguv laps saaks kaasa võimalikult mitmekülgse pagasi.

Kõige olulisem on aga see, et laste- ja peretöö praktikud usuvad ühistegevuse kasulikkusesse ja tulemuslikkusesse. Laste puhul võib lastekaitse asemel rääkida laste ja peredega tehtavast tööst ehk esmatasandi laste- ja peretööst. Enamasti seisneb see tavalises, aga samal ajal ka keerulises ning seda tööd tegevate inimeste jaoks psüühiliselt koormavas laste ja perede nõustamises, juhendamises, toetamises, suunamises, toetuste või soodustuste andmises jm tegevustes. Seda tööd teevad erinevate valdkondade ja erialade inimesed: sotsiaaltöötajad, perearstid ja -õed, koolidirektorid, õpetajad, klassijuhatajad, psühholoogid, noorsootöötajad, korrakaitsjad, kriminaalhooldajad, vabaihenduste esindajad, poliitikud ning paljud teised ametnikud ja spetsialistid.

Tervise Arengu Instituudi ja Tapa vallavalitsuse koostöös korraldati Tapa valla laste- ja peretöö tegijatele koolitus „Esmatasandi laste ja peretöö tõhustamine”. Koolitus toimus ajavahemikus aprill 2008–jaanuar 2009 ja selles osalesid Tapa vallas tegutsevad laste- ja peretöö võrgustiku liikmed. Koolituse eesmärk oli piirkondliku sektoritevahelise ühistegevuse tõhustamine. Tulemusena valmis Tapa valla laste- ja peretöö tegevusjuhend, mis on lastega tegelevatele erineva tausta ja tegevusvaldkondade praktikutele töövahendiks ja abiks valla laste heaolu tagamisel.

Tegevusjuhendi koostamises osalenud spetsialistide tagasiside

Anne Ternner-Boiko, Tapa Gümnaasiumi sotsiaalpedagoog: Juba 2006. a mais sai koos vallaga korraldatud võrgustikukoolitus neile haridus- ja tervishoiuvaldkonna spetsialistidele, kes tegelevad laste ja peredega. Arusaamad ühistegevusest olid erinevad, kuid see pani koostööle aluse.

Tegevusjuhend annab spetsialistile üldise ettekujutuse esmatasandi peretööst Tapa vallas, lähtudes ühiselt kirja pandud printsiipidest, ja julguse võrgustikus tegutseda. Tegevusjuhendis on ära toodud eri valdkondade koordinaatorid ning võrgustikuliikmete kontaktid.

Lapsevanemale ja lapsele annab see teadmise, et vallas hoolitakse neist ja otsitakse võimalusi toetada näiteks selles, et võimaldada lapsele võimetekohane haridus ja toetada tema huvialasid või pakkuda spetsialisti abi tekkinud probleemidele.

Koolis ja lasteaias toimub ju iga päev töö laste ja peredega. Saime kinnitust sellele, et on võimalik tegutseda võrgustikus koos teiste spetsialistidega ühiste arusaamade järgi. Kogukonnas peaks tekkima arusaam, et vallas on järjepidevus ja võimalusi arvestades tagatakse kõigile peredele maksimaalne heaolu.

Kuidas tegevusjuhendit kasutada? Võtame kas või ühe näite: kas hüperaktiivse tähelepanuhäirega lapse aitamise on kooli, lapsevanemate või hoopiski valla mure? Koolis vajavad nad samamoodi võimalusi ennast väljendada kui teised. Vajavad nad ehk õpetaja toetust? Õpetaja omakorda vajab meeskonnaliikmete ja vanemate toetust. Ja et hüperaktiivset last paremini mõista, vajab inimene koolitust. Kooli juhtkonna toetus on väga tähtis. Siin saame ju õlad kokku panna: kool koolitab õpetajaid, vald aitab kaasa vanemate tugigrupi moodustamisele. Koostöö eesmärk on õppida lapsega ühtsetel alustel käituma, et lapsel kujuneks enesekindlus ja ta saaks arendada oma tugevaid külgi. Nii leiab ta oma koha elus.

Ühistegevust on vaja, et erineva tausta ja valdkonna inimesed saaksid ühiste arusaamade kohaselt ja elanike vajadusi arvestades tõhustada laste ja peretöö korraldust Tapa vallas ja motiveerida eriti just noori valda naasma.

Toomas Kivisild, Tapa Elava Usu koguduse pastor: No nii, kui Agu Sihvka moodi algusest peale kõik ausalt ära rääkida, siis kutsuti laste ja peretöö koolitusele minu abikaasa, kes tegeleb meie koguduses lastetöoga. Tema aga ei saanud endale seda koormust juurde võtta. Kuna ma olen kindlalt veendunud, et ka meestel tuleb nii nõu kui ka jõuga laste- ja peretööst osa võtta, siis otsustasin koolitusest osa võtta.

Selline ühistegevus on ühiste eesmärkide saavutamiseks kindlasti vajalik. See aitas selgemalt näha, millise probleemide osaga tervikust keegi osalejatest tegeleb. Samuti näha neid valdkondi, mis oma “mätta” otsast kätte ei paista.

Nauditav oli juhendi koostamisega kaasnenud arutlusprotsess, mille käigus järjestusid lõpuks kirjutandud prioriteedid. Elu on kindlasti huvitavam ja keerulisem, kui ükski juhend seda ette näha suudab. Kogudusena püüame näha oma võimalusi eriti seal, kus Jeesuse üleskutse armastada oma ligimest ületab selle, mida on võimalik seadustesse ja juhenditesse kirjutada. Mina isiklikult sain paremini tuttavaks mitmete tegijatega selles valdkonnas. Kirjutandud juhend on muidugi tore asi, sellest olulisem on veel selle rakendamine elus.

Ene Mumm, Tapa Laste- ja Noortekodu juhataja: Sain valla sotsiaalnõuniku käest kutse koolitusele, olin väga tänulik ja saatsin kohe ka vastuse, et osalen.

Miks ma otsustasin osaleda võrgustikukoolituses? Asenduskodu juhatajana tean, et ükski ei tee midagi. Kui kõik laste ja nende peredega tegelevad praktikud hoolivad ja tahavad midagi korda saata, siis ei ole kasu nurinast, vaid tuleb kõik kokku kutsuda ja midagi ka ära teha. Minu suureks rõõmuks oli kohale tulnud suur hulk eri valdkonna inimesi – valla sotsiaalnõunik, lastekaitse spetsialist ja kultuurispetsialist, noorsoopolitseinik, koguduse pastor, koolide sotsiaalpedagoogid, lasteaiajuhatavad, kriminaalhooldajad ja mitmete MTÜ-de juhatavad, kellel kõigil oli soov midagi laste ja perede heaks teha. Koolitust viis läbi Valdeko Paavel. Tegevusjuhendi koostamisel valitses väga tore ja meeldiv õhkkond. Kõik osalejad said oma mõtteid välja öelda ja neid analüüsiti ühiselt. Iga kord saime ka kodutöö, mida järgmisel korral ühiselt analüüsiti ja ühistööna valmis suurepärase Tapa valla laste- ja peretöö tegevusjuhendi. Tore oli tõdeda, et kõik olid aktiivsed, koostööaltid. Nüüd on minu laual tegevusjuhend, kus on kirjas meie ühine soov ja eesmärgid ning see, kelle poole pöörduda, kui vajan ühes või teises asjas abi. Oma töös sain abi juba sellest, et käisin kõigi nende toredate inimestega koos ja mis nüüd viga, kui veel selline lühike ja konkreetne abivahend olemas. Loodan, et see juhend läheb aktiivsesse kasutusse ja on lauanurgalt ikka võtta, kui vaja. Täna, et mind kutsuti ja täna ka kõiki teisi, kes osalesid selle juhendi koostamises, ning soovin kõigile edu juhendi kasutamisel.

Varajasesest märkamisest võrdsete võimalusteni

Tiina Kallavus
Tartu Herbert Masingu Kooli direktor

Me kõik vajame märkamist ja tähelepanu. Väikelast märkavad esimestena tema ema, isa, vanavanemad jt lähedased. Edasi läheb laps lasteaeda-kooli, kus teda märkavad sealsed suured ja väikesed. Märkamise võib olla hea- või pahatahtlik, vajalik või kiuslik.

Hoopis teine lugu on siis, kui lapsel on arengulisi erivajadusi, mille märkamiseks on vaja kompetentsust. Spetsialistil peab avanema võimalus lapsega kohtuda. Hull lugu, kui alles lapse kooli jõudes selgub, et ta oleks juba ammu logopeedi, eripedagoogi jt spetsialistide abi vajanud. Vahel kurvastavad lasteaednikudki, et laps jõudis nendeni nii hilja. Et lapsel oleks vaatamata tema erivajadusele koolis parim algus ja võrdsed võimalused arenguks ning õppimiseks, tuleks tema toetamise ja arendamisega alustada võimalikult vara.

Varajane märkamine ja sekkumine on tähtis nii hariduspoliitiliselt kui ka hariduslike erivajadustega lastega tehtavas töös. See on seotud imikute ja väikelaste ning nende vanemate õigusega saada vajaminevat tuge. Varajase sekkumise eesmärk on toetada last, perekonda ja lastega kokku puutuvaid spetsialiste ning anda neile vajalikke oskusi. See aitab rajada kaasavat ja sidusat ühiskonda, mis arvestab laste ja nende perede õigustega.

Tänapäeva varajase sekkumise käsitlus ühendab tervishoiu-, haridus- ja sotsiaalvaldkonda. Keskendutakse lapse arengule ning sotsiaalse suhtluse mõjule inimese, konkreetselt lapse arengule. Peamiselt lapsele suunatud sekkumise asemel rakendatakse laiemat lähene-mist, mis hõlmab last, perekonda ja keskkonda ning on kooskõlas üldise arengusuunaga suhtumises puuetega inimestesse, mille puhul toimub liikumine meditsiiniliselt mudelilt sotsiaalse mudeli poole.

Euroopas levinud varajase märkamise ja sekkumise süsteemi ühisjoonteks on kättesaadavus (sh rahaline), lähedus ja mitmekesisus. Perekonna käsutuses on rida kättesaadavaid ja ligipäätavaid teenuseid ja võimalusi. Selliseid võimalusi ja teenuseid tuleks pakkuda võimalikult vara, need peaksid olema perele tasuta või minimaalse tasu eest ning neid tuleks pakkuda perele sobivas kohas ja ajal, eelistatavalt võimalikult kodu lähedal. Teenused peaksid vastama pere vajadustele ja võimaldama perekeskset sekkumist. Eri riikides/omavalit-sustes pakutavate teenuste mitmekesisus osutab vajadusele korraldada teenuste kvaliteedi tagamiseks eri asutuste koostööd ning viia teenused ja nende rahastamine kooskõlla. Tervishoiu-, sotsiaal- ja haridussüsteem peaksid varajase sekkumise eest vastutust jagama. See vastab varajase sekkumise teoreetilisele taustale, mis lähtub eri valdkondadest ja teadusharudest. Tervishoid ja sotsiaalteenused on lapse arengu puhul läbi põimunud, ja sellega tuleks arvestada. Aluseks ei saa võtta üht mudelit: lapsele, perekonnale ja kogukonnale

keskenduva ning meditsiinilisest sotsiaalse mudeli poole liikuva varajase sekkumise laiemat käsitlust on mõjutanud eri teooriad ja mudelid.

Tartu linnas on juba poolteist aastat koos käinud **võrdsete võimaluste ümarlaud**, mis ühendab erinevaid spetsialiste haridus- ja sotsiaalsektorist; töösse on kaasatud ka linnas asuvate erivajadustega laste riiklike koolide juhid. Ümarlauas osalejad on otsinud eri süsteemide kokkupuutepunkte ja võimalusi laste paremaks toetamiseks nii koolieelses eas kui koolis, et luua lastele võrdsed võimalused hariduse omandamisel. Ümarlaua üheks töötulemuseks on info liikumise paranemine eri sektorite spetsialistide ja juhtide vahel.

Nõu on peetud iga kord eri kohas: Tartu linnavalitsuse haridusosakonnas ja sotsiaalabiosakonnas, Lotte lasteaias, Pääsupesa lasteaias, Tartu Laste Turvakodus, Tartu Maarja koolis, Tartu Hiie koolis, Tartu Emajõe koolis ja Kesklinna koolis, Lõuna Politseiprefektuuris ja Tartu Herbert Masingu koolis, viimane oligi ümarlaua algatajaks.

Külastamisjärge ootavad Tartu Laste Tugikeskus, Tartu Nõustamis-õpiabikeskus, Tartu Alaealiste Komisjon ja Tartu Puuetega Inimeste Koda. Kuna ümarlaud on avatud ettevõtmine, siis loodame, et meile lisandub edaspidigi tegusaid teemaga tegelejaid.

Üksteise tegemistest targemaks saamine võimaldab seada õigeid ootusi ja jagada infot abitsijatele. Enamasti on selleks lapsevanem, kes otsib võimalusi oma lapse arendamiseks ja võimetekohaseks õpetamiseks. Kahjuks ei ole alati ideaalset lahendust, kuna puuduvad mõned vajalikud teenused, nagu näiteks keeruliste käitumisprobleemidega laste ja noorte õpikorraldus. Individuaalne lähenemine õpilastele on piiratud, sest selleks puuduvad ressursid: individuaalsed õppekavad on võimalikud, kuid hetkel ilma rahastuseta; koolide tugipersonal sõltub omavalitsuse võimalustest, teenuste hulk erineb omavalitsuseti jne. Eelkõige sõltub erivajadusega lapse areng lapsevanema teadlikkusest ja energiast, mida läheb vaja, et koordineerida olemasolevaid meditsiini-, sotsiaal- ja haridusteenuseid.

Eri valdkondade koostegutsemist toetades on ümarlaud aktiivselt kaasa rääkinud sotsiaalministeeriumis valminud **koolitervishoiu** korraldamise kontseptsiooni koostamises. Koolitervishoid on esmatasandi tervishoiuteenus, mis toetab ja täiendab üldarstiabi süsteemi. Erivajadustega ja krooniliste tervisehäiretega õpilastele pakub koolitervishoid lisaks tervisehäireid ja riskikäitumist ennetavatele ning tervist edendavatele tegevustele ka ravi- ja rehabilitatsioonialaseid tegevusi sellises mahus, mis väldib kroonilise tervisehäire halvenemist, tagab diagnoosist sõltuvalt tervisehäire taandumise pikas perspektiivis ja võimaldab lapsel võimetekohaselt õppetöös osaleda.

Õppimine on võimalik alles siis, kui lapse tervis seda lubab ja kui ta ei ole muredega koormatud. Seega on eri tegevusalade spetsialistide koostöö lapse arengu soodustamisel ülioluline. Majandussurutise aja lapsed kannatavad suurte pingete all ja tihti tuleb neil tegutseda ka lisarollides: kasvatada õde-venda, toetada ema-(kasu)isa, põetada vanaema-vanaisa. Usutavasti puudutavad need probleemid vaid ühte osa lastest, kuid kindlasti vajavad need lapsed märkamist ja toetamist.

Ümarlaua aruteludel oleme jõudnud põhimõttelisele kokkuleppele, et varajane märkamine ja sekkumine tagab edu erivajadusega lapse arengus, kuid pole veel jõutud üksmeelele selles, kes peaks lapse erivajadust esimesena märkama ja sekkuma. Hetkel on lootused perearstidel koos pereõdedega, kes kohtuvad uue ilmakodanikuga kõikidest spetsialistidest kõige varem. Tartu Ülikooli perearstide õppetooli esindaja Heli Tähepõld tutvustas meile ühel kohtumisel perearstide töö põhimõtteid. Muret tekitab aga perearsti töökohustuste hulk, mis ei võimalda pidevalt jälgida iga lapse arengut.

Tähelepanu väärrib Tartu Linnavalitsuse tervishoiuosakonna sihtotstarbeline rahaline toetus perearstidele, kes oma piirkonna viieaastased lapsed kontrollile kutsuvad. Siit saavad alguse paljud võimalused.

Hoolekandeesutuste kvaliteedi hindamise meetodit VALORIS

tutvustav seminar

Gerli Pähn, MTÜ Siksali Arendusselts, projektiassistent

23. aprillil Tartus toimunud rahvusvahelisel seminaril osalenud hoolekande ja tervishoiuasutuste töötajad said kasulikku teavet selle kohta, kuidas parandada oma asutuse pakutavate teenuste kvaliteeti ja seeläbi teenuse kasutajate elukvaliteeti.

MTÜ Siksali Arendusseltsi VALORIS-TIQSS projekti raames korraldatud seminari eesmärk oli tutvustada hoolekandeesutuste kvaliteedi hindamise metoodikat VALORIS ning projektis osalevate riikide kogemusi selle rakendamisel. Samuti anti ülevaade Eesti Juhtimiskvaliteedi Auhinnast ja selle taotlemise kogemusest Tallinna Sotsiaaltöö Keskuse näitel.

Sotsiaalministeeriumi sotsiaalpoliitika info ja analüüsi osakonna nõunik **Tiina Linno** andis lühitulevaate rehabilitatsiooniteenuste pakkumise ja korralduse uuringust. Uuringu andmeil on ligikaudu kolmandik rehabilitatsioonimeeskondi välja töötanud oma kvaliteedihindamise kriteeriumid, riik kontrollib vaid üksikuid aspekte, näiteks meeskonnaliikmete kvalifikatsiooni ja dokumentide olemasolu. Meeskonnaliikmed oleksid huvitatud ühtsetest kvaliteedi hindamise nõuetest, mille täitmist saaks riik teenuste hinna ja mahu osas jätkusuutliku poliitikaga toetada.

Eesti Kvaliteediühingu Innustustasand 2009 projektijuht **Mihkel Mikkelsaar** rääkis Eesti Juhtimiskvaliteedi Auhinnast, mis on üks võimalusi kvaliteedi hindamiseks. Eesti Juhtimiskvaliteedi Auhind on tunnustus organisatsioonile, kes on saavutanud väljapaistvaid tulemusi organisatsiooni arendamisel, rakendades kaasaegseid juhtimiskontseptsioone. Üheks selliseks organisatsiooniks on Tallinna Sotsiaaltöö Keskus (TSK), kes sai tunnustuse “Edasipürgiv organisatsioon” 2006. aastal. TSK kogemust tutvustas kvaliteedijuht **Piret Kuusküll**, kelle sõnul oli tunnustuskeemis osalemise eesmärk parandada asutuse töökorraldust. Asutuses viidi läbi enesehindamine, selgitati välja ja viidi ellu parendusprojektid ning mõõdeti töötulemusi, samuti külastas asutust välishindaja. Tänu konkursil osalemisele kasvas teenuste osutamise tulemuslikkus, vähenes klientide kaebuste arv ning saavutati teisigi positiivseid tulemusi. Euroopa sotsiaalse integratsiooni arendamise komitee esindaja **Aurore Barbaste** andis ülevaate VALORIS metoodikast ning Prantsusmaa kogemusest selle loomisel ja kasutamisel. 2002. aastal võeti Prantsusmaal vastu määrus, mis kohustab hoolekandeteenuste osutajaid keskenduma oma tegevuste ja pakutavate teenuste kvaliteedi hindamisele. Prantsusmaa sotsiaal- ja tervishoiuasutused peavad iga viie aasta tagant läbi viima sisehindamise ja kaks aastat pärast sisehindamist välishindamise.

Anne-Marie Le Prantsusmaalt tutvustas VALORIS-TIQSS projekti tegevusi ja tulemusi. Algselt Prantsusmaa tarvis välja töötatud hoolekandeesutuste kvaliteedi hindamise metoodikasse viidi sisse muudatusi, et seda saaks rakendada teistes Euroopa riikides. Projektis osalejad said hindamisvahendi, mida saab kohandatud kujul kasutusele võtta oma riigi hoolekandeesutustes. Projekti suuremad tegevused olid materjalide tõlkimine, hindajate pilootkoolitus Prantsusmaal, piloothindamine osalevates riikides, VALORIS Euroopa versiooni ja juhendmaterjalide koostamine, tõlkimine ja tutvustamine.

MTÜ Siksali Arendusselts katsetas VALORIS meetodil välishindamist ühes Kagu-Eesti eakate hoolekandeesutuses. Hindamine selgitas välja soovitud, mis enamasti puudutasid klientide vahetut elukeskkonda ja privaatsuse suurendamist. Üldiselt vastas teenuste kvaliteet hinnatud asutuses nii klientide vajadustele kui ka asutusele pandud ülesannetele. Metoodika rakendamise peamiste raskustena toodi välja, et hindamisvahendi sõnastus osutus liiga keeruliseks, raske oli leida sõltumatuid hindajaid ning motiveerida asutusi hindamises osalema.

Oma kogemusi VALORIS meetodi rakendamisel jagasid seminaril ka projekti partnerid **Hispaaniast ja Poolast**, kes andsid ka ülevaate hoolekandeesutuste kvaliteedi hindamisest oma riigis.

Seminari lõpus jagati kõigile huvilistele tasuta VALORIS-TIQSS eestikeelsed hindamisjuhendid. *Seminari materjalid on kättesaadavad aadressil www.siksali.ee. Neil, kellel on soov saada endale VALORIS-TIQSS hindamisjuhend, palume ühendust võtta gerli@siksali.ee.*

I ENSACT üle-euroopaline ühiskonverents Dubrovnikus

26.–29. aprill 2009

Reeli Sirotkina, Tartu Ülikool

Kui ma 1995. aastal sotsiaaltööd õppima asusin, meeldis õppejõud Henn Mikkinile panna stendile silte kirjaga “Kui sind pole siin, siis sind pole olemas”. Tookord tundus see mulle veidi ülepakutud, kuigi ma mõistsin, mida ta öelda tahtis.

Selle aasta aprilli lõpus toimus Dubrovnikus (Horvaatia) I ENSACT (*the European Network of Social Action – Euroopa sotsiaalse aktsiooni võrgustik*) konverents teemal “Sotsiaaltegevus Euroopas: erinev pärand – ühised väljakutsed”. Konverents oli korraldatud EASSW (Euroopa sotsiaaltöö koolide assotsiatsioon), FESET (Euroopa sotsiaalpedagoogide koolitajate organisatsioon), IFSW (rahvusvaheline sotsiaaltöötajate föderatsioon) Euroopa regiooni, ICSW (rahvusvaheline sotsiaalse heaolu nõukogu) Euroopa regiooni ja FICE (rahvusvaheline õppivate kogukondade föderatsioon) koostöös. Üle Euroopa oli konverentsile tulnud rohkem kui 800 osalejat, kelle seas oli sotsiaaltöö õpetajaid, praktikuid, teadlasi, tudengeid. Kava oli väga mitmekesine ja tihe. Konverentsi külalistel oli võimalik osaleda lisaks 22 sümposiumile, 32 töötoale ja 28 postersessioonile ka spontaanselt toimuvates aruteludes. Toimusid ka IFSW ja EASSW koosolekud ning kohtumised. Peaesinejad olid hästi valitud ning ettekanded huvitavad ja inforikkad. Meeldejäävamad olid **Iain Fergusoni** ja **Sarah Banksi** etteasted. Iain Ferguson diskuteeris neoliberaalse poliitika teemadel ning leidis, et sotsiaaltöö sisu tuleb kriitiliselt läbi vaadata, kuna see enam ei vasta inimeste vajadustele. Kriis on võimalus ning eriti hea võimalus sotsiaaltööle. Oma eriala siseselt peaksime üle vaatama kontseptsioonid (nt managerialism, teenuste delegerimine kolmandale sektorile), mille oleme omaks võtnud ning mis tegelikult pärsivad professioni arengut ning viivad hoopis eriala piiride hägustumiseni “Teistsugune sotsiaaltöö pole mitte ainult võimalik, vaid ka vajalik,” ütles Iain Ferguson. Sarah Banks esitas provokatiivse ettekande sotsiaaltöö eetikast ja kire (*passion*) kohast professionaalsete ja eetiliste otsuste tegemisel. Kas igapäevases sotsiaaltöös on isiklik pühendumine (ingl. *personal engagement*) ja professionaalne usaldusväärsus (ingl. *professional accountability*) omavahel kooskõlas või vastuolus? Arutledes selliste teemade üle nagu kultuurierinevused, poliitilised otsused ja piirkondlik eripära, tões S. Banks, et neile küsimustele ei olegi ühest vastust. Igapäevaseid otsuseid tehes peab olema hooliv, kuid samas ratsionaalne. Kutse-eetika on isikliku pühendumuse ning professionaalse usaldusväärsuse ühenduslüli.

Nagu alati rahvusvahelistel konverentsidel, ulatusid töötubades käsitletavat teemad indiviidi tasandilt ühiskonna perspektiivini ning praktilistest lähenemistest teaduslike paradigmatte üle arutlemiseni. Enam torakas ehk silma see, et tähtsal kohal olid sellised teemad nagu sotsiaaltöötaja sotsiaalse sidususe edendajana, elanikkonna aktiveerimine ja kogukonnaarendus. Mitmed ettekanded käsitlesid igapäevapraktika teadmispõhist uurimist ning neil teemadel oli ettekan-
deid nii tudengitelt kui ka praktiseerivatelt sotsiaaltöötajatelt.

Töötubades ja sümposiumidel oli erineva tasemega ettekan-
deid – nii praktilisi lähenemisi õpetamisele, teoreetilisi ülevaateid uurimustest kui ka praktilisi näiteid meetodite rakendamisest. Allakirjutajale meeldis jälgida ettekan-
djate oskusi materjali esitamisel – konverents andis selleks palju võimalusi. Töötubade juhtidel oli tihti raske aega planeerida, kuna ettekanded ületasid ajalimiidi ja olid ehk ka liiga detailsed.

Allakirjutajal oli võimalus peale mitme töötoa osaleda ka arutelus sotsiaaltöö mõiste üle, mida juhtisid **Jan Agten** ja **Nicolai Paulsen**. Sotsiaaltöö mõistet käsitlevad sõnavõtted olid põnevad ja

*Artikli autor
koos Hans
van Ewijk
(pildil keskel)
ja Elmo
Medariga
Dubrovniku
konverentsil*

intrigeerivad. Aktiivselt võtsid sõna nii hetkel kehtiva definitsiooni väljatöötamises osalenud kui ka Euroopa Liidu uute liikmesriikide esindajad. Põhilised küsimused, mis definitsiooni läbi vaatamisega kaasnevad, on: kes teab sotsiaaltöö määratlust? kes seda kasutab? kas sotsiaaltöö definitsioon aitab mind/meid? kas definitsioon n-ö kõigile on vajalik? milline peaks definitsioon olema – kas lühike ja lõvv või pikk ja kommenteeritud? kas definitsioonis on midagi puudu?

Anke Beuck Arhusi sotsiaaltöö koolist (VIA University College, Taani) avaldas arvamust, et sotsiaaltöö mõistet tutvustatakse ülikoolis tudengitele, kuid paljud sotsiaaltöötajad ja poliitikakujundajad seda ei tunne. Ta lisas, et sotsiaaltöö mõiste suhtes on võimalik saavutada konsensus riikide ja kõrgkoolide siseselt, kuid mitte üle maailma. FESETi esindaja arvas, et sotsiaaltöö määratlus sõltub palju keelest, st sellest, kuidas ühes või teises keeles mõistet defineeritakse ja sellest aru saadakse. Oli ka arvamusi, et sotsiaaltöö praegune definitsioon ei viita piisavalt poliitilisele seotusele ühiskonna eri tasanditega ning lisati, et sotsiaaltööl on palju erinevaid tähendusi (nt sotsiaaltöö kui sotsiaalteenuste pakkumine, teadusharu, profession jm). Kõik see teeb sotsiaaltöö ühese defineerimise väga keeruliseks, kuid defineerimise ülesanne seisab ees aastal 2010 Hongkongis toimuval ülemaailmsel konverentsil.

Arutati veel järgmisi küsimusi: mida tähendab sotsiaaltöö Aafrikas ja mida Lõuna-Ameerikas ning kuidas seda siduda sotsiaaltöoga Euroopas; mis on rahvusvahelise sotsiaaltöö mõiste sisu. Lõppsõna oli Hongkongi esindajal, kes ütles, et sotsiaaltöö vajab suuremat tähelepanu ja seda tähelepanu saame vaid meie ise, sotsiaaltöötajad, enestele tõmmata/tekitada. Ta ütles, et **sotsiaaltöö on tähtis ühiskondlik teema**.

Nagu eespool mainisin, oli konverentsil nii üldisi teemasid käsitlevaid kui ka spetsiifiliste teemadega tegelevaid töötube, kus sai kuulda paljudest huvitavatest ideedest. Näiteks Soome tegeleb väga energiliselt infotehnoloogia ja sotsiaaltöö kokkukasvatamisega, välja on arendatud integreeritud sotsiaaltöö ja infotehnoloogia õppekavad magistriõppe tasemel. Räägiti ka erinevatest võimalustest, kuidas sotsiaaltöö praktikat läbi viia veebipõhiselt ehk milliseid programme kasutada, et nii tudengil kui ka õppejõul oleks mugavam praktikat sooritada ning praktikajuhendaja tunneks ennast kaasatuna.

Eestist oli osalejaid vähe, lisaks allakirjutatule vaid Marju Medar TÜ Pärnu kolledžist ning Elmo Medar TLÜ Rakvere kolledžist. Samas oli tore kohata vanu kolleege ja sõpru Leedust, Soomest, Hollandist ning luua uusi kontakte.

Seega on väga oluline ütlus, millega alustasin: “Kui sind pole siin, siis sind pole olemas”. Me peame osalema rahvusvahelistel konverentsidel, st olema nähtavad; me peame kirjutama päevalehtedes sotsiaaltööst, et tõsta inimeste teadlikkust meie tööst; me peame selgitama inimestele, kellega tegeleme, seda, mida igapäevaselt teeme, ja lõpptulemusena tõuseb sotsiaaltöö ühiskonnas teemaks.

Konverentsi materjalidele pääseb ligi aadressil: <http://www.rathanea.hr/ensact/>

Teabepäev "Integreeritud teenused ja rehabilitatsioon"

Rünno Lass, ESTA integreeritud teenuste sektsiooni juhataja

Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon (ESTA) korraldas Järvamaal, SA-s Koeru Hooldekeskus 23. aprillil teabepäeva teemal "Integreeritud teenused ja rehabilitatsioon". Jürapäev valiti ürituse kuupäevaks teadlikult, sest juba 1856. aasta Eestimaa talurahvaseaduse järgi pidi iga tööjõuline vallakogukonna liige, kes oli 17 aastat vana, esitama igal aastal jürapäeval vallavolikogule tõendi oma ülalpidamise viisi kohta: selleks peeti kas ülalpidamist perekonna poolt, kindlat teenistust või palgatööd. Muidu arvati kogukonna liige hulkujate (töötute) kilda. Haigete ja elatanud vanemate põetamine oli võrdsustatud tööga, sel juhul ei saanud kogukonna politsei hooldajat kohustuslikus korras muule tööle sundida. (Eestimaa talurahvaseadus § 619). Nii et juba viimased 153 aastat võib seda päeva seostada sotsiaalteenuste korraldamisega kohalikus omavalitsuses.

Üle-eestiline teabepäev oligi mõeldud maavalitsuste ja kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajatele, sotsiaalnõunikele, hoolekandetasutuste juhtidele jt hoolekandeteenuste planeerijatele, korraldajatele ning osutajatele. Teabepäeva eesmärk oli otsida võimalusi, kuidas tagada inimeste sotsiaalne ja tervislik toimetulek tervishoiu-, rehabilitatsiooni- ja hoolekandeteenuste tihedama sidumise kaudu ning parandada nende teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust.

Integreeritud teenuste ehk hooldusabiteenuste määratlused varieeruvad Euroopa Liidu maades, seda nii hoolekandetasutuses viibimise kestuse kui ka teenuse saajateks kvalifitseerivate isikute osas; tihti kipuvad neis kaduma erinevused tervishoiuteenuste ja sotsiaalteenuste vahel. OECD defineerib hooldusabiteenuseid kui valdkondadevaheliste strateegiate küsimust, mis koondab suure hulga teenuseid inimestele, kes vajavad oma igapäeva-toimingutes pikema perioodi jooksul kõrvalabi. (*Long-Term Care... 2008*) Hooldusabiteenuste alla võivad kuuluda nii taastusravi- ja rehabilitatsiooniteenused, õendusabi- kui ka hoolekandeteenused, mitmesugused iseseisvat toimetulekut soodustavad teenused (transport, toitlustamine, kutsealane nõustamine). Tavaliselt hooldatakse füüsilise või vaimse puudega inimesi, eakaid ning neid inimesi, kes vajavad igapäeva elu toimingutes spetsiifilist abi. (*Joint Report ... 2008*)

Euroopa Liidus kehtib üldine arusaam, et inimese maksevõime, sissetulek või vara suurus ei tohi saada takistuseks hooldusabiteenustele ligipääsemisel. Vajadus hoolduse järele ei tohi põhjustada vaesust või majanduslikku sõltuvust. Samuti peavad teenused olema kõrge kvaliteediga ja finantsiliselt jätkusuutlikud.

Eestis on erinevad hooldusabiteenused arenenud väga ebaühtlaselt ning need pole kõigile ühtviisi kättesaadavad. Kallid institutsionaalsed teenused on paremini arenenud, kui probleemide süvenemist ennetavad teenused. Takistuseks on tervishoiu- ja hoolekandesteenuste lahusus ning ebapiisav ja juhuslik teenuste integratsioon. Haiglates on patsiente, kes ei vaja aktiivravi, vaid kvaliteetset õendus- ja hooldusabi. Hoolekandetasutuses elavad inimesed, kellel on vajadus õendusabi järele. Liikumine teenuselt teenusele erinevate teenuseosutajate ja finantseerijate puhul on probleemne.

Hetkel osutatakse Eestis tervishoiuteenuste korraldamise seaduse alusel ning Eesti Haigekassa täisfinantseerimisega statsionaarset hooldusraviteenust (47 teenuseosutajat,

*Dr Kai Saks
andis ülevaate
eakate
integreeritud
teenuste
süsteemi
ülesehitamisest*

SÜNDMUS

teenus on ajaliselt piiratud kahe kuuga), koduõendus-hooldusteenust (43 teenuseosutajat), vähihaigete koduse toetusravi teenust (üks teenuseosutaja) ning geriaatrilise hindamise teenust (7 teenuseosutajat).

Sotsiaalhoolekande seaduse alusel osutatakse järgmisi teenuseid: hooldamine hoolekandetasutuses (118 üldhooldekodu kokku 4970 kliendiga ja 18 psüühiliste erivajadustega inimestele ööpäevaringset hooldusteenust osutavat üksust kokku 2428 kliendiga), eakate päevakeskused (82) ja koduteenused (teenuseosutajaid 682) (Hooldus- ja õendusabi... 2008).

Olukorras, kus hoolekandetasutuste klientidele on õendusabi halvasti kättesaadav (eakatele ööpäevaringset hooldusteenust pakkuvatel asutustel puudub õigus osutada tervishoiuteenuseid) ning hooldushaiglas viibimine on ajaliselt piiratud, ei saa inimesed vajalikke teenuseid. See on vastuolus õiglase ja võrdse kohtlemise printsiibiga, sest ravikindlustusega hõlmatud isikutele (aga seda ju pensionärid ja psüühilise erivajadusega eakad on) tervishoiuteenuste osutamine ei tohiks sõltuda sellest, kus või missuguse nimega asutuses inimene elab.

Marina Runno sotsiaalministeeriumist andis ülevaate Eesti rehabilitatsioonisüsteemi arengust ning rehabilitatsiooniteenuste osutamise uuest kontseptsioonist. Esitlus oli väga inforikas ja huvitav, selles määrati ära nn valdkondadevaheline ruum, kus edaspidi peaks hooldusabi teenuseid osutatama. Probleemidena toodi välja puudespetsiifiliste asutuste vähesus, kust saaksid abi spetsiifiliste probleemidega inimesed, aga ka see, et inimesed, kes vajavad ainult füsioteraapiat või kohaliku omavalitsuse teenuseid, ei peaks taotlema rehabilitatsiooniteenust, vaid pöörduma otse KOV või tervishoiustüsteemi poole. Sotsiaalne rehabilitatsioon on suunatud inimestele, kes vajavad abi oma oskuste ja võimete arendamisel, et tööle minna, ja kellele tööturuteenustest ei piisa või siis eakad inimesed, kes vajavad pärast tervisehäire ilmumist endiste oskuste õpetamist, abivahendite soovitamist ja nende kasutamise õpetamist, et kodus iseseisvalt toime tulla ning ära hoida hooldekodusse sattumist. Positiivsetest arengutendentsidest tõi ettekandja välja, et paranenud on regionaalne teenuseosutajate kättesaadavus; arvestatakse inimese individuaalseid vajadusi: 1.01.2009 kadusid üksikteenuste piirmahud, mis tähendab seda, et keskmiselt ühe isiku kohta saab rehabilitatsiooniteenust osutada suuremas mahus; teenuse osutajad on aktiivselt arendanud teenuse sisulist poolt, kasutatakse teaduspõhist lähenemist ja meetodeid; teenuse osutajate professionaalsus on tõusnud; Euroopa Sotsiaalfondi toel on alustatud rehabilitatsioonivaldkonna spetsialistide koolitamist.

Kai Saks Eesti Geriaatria ja Gerontoloogia Assotsiatsioonist andis ülevaate eakate integreeritud teenuste ehk hooldusabisüsteemi ülesehitamisest. Ettekandja suust jäi kõlama mure hooldusabi teenuste liigse medikaliseerumise pärast. Nimelt ei ole tingimata vajalik, et hooldusabiüksused paikneksid tulevikus ainult aktiivravihaiglate juures või oleksid nende osakonnad nn iseseisvad õendusabiüksused (samuti ei näe seda ette ükski EL programm-

dokument) (*Joint Report... 2007*). Kokkuvõttes on ikkagi tegemist õendus-hoolduskeskse teenusega. Haiglas (geriaatriaosakonnas) viiakse läbi vajalikud uuringud, määratakse diagnoos ja ravi ning hinnatakse teenuste vajadust. Edasi suunatakse klient rehabilitatsiooni- ja/või hooldusteenusele või õendusabiüksusesse, mis võib tegutseda kas iseseisvalt või näiteks mõne hoolekandetasutuse juures.

(Täpselt nii on riik käesoleval ajal reguleerinud psüühiliste erivajadustega inimeste ööpäevaringse hoolekandeteenuse. Alates 1.01.2009 on psüühiliste erivajadustega inimestele ööpäevaringset hooldusteenust pakkuvatel asutustel (kokku 2428 voodikohta) kohustus vastavalt sotsiaalhoolekande seaduse § 11/51 lg 4, 5, 6 ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 25 lg 1/1 ja 26 lg 3 tagada oma klientidele tervishoiuteenusena iseseisev õendusabiteenus, mida rahastatakse riigieelarvest ehk teisisõnu, hoolekandeteenusele lisatakse tervishoiuteenuste komponent, mis iseenesest ei muuda hoolekandeteenust automaatselt tervishoiuteenuseks ega hoolekandetasutusi tervishoiuasutusteks. Sellist lähenemist võiks edaspidi kasutada ka eakatele osutatavate hooldusabiteenuste puhul. Autori kommentaar).

Teise suure probleemina käis sõnavõttust läbi vajadus käivitada isiku hooldusvajaduse ühtne hindamissüsteem (näiteks inter-RAI veebipõhine hindamine), mis tagaks kliendi tõendus-põhise hindamise ja sihipärase teenuste suunamise hooldusabisüsteemi igas etapis.

Kolmandaks rõhutatakse ettekandja hooldusabiteenuste planeerimise ja osutamise piirkondliku printsiibi aktuaalsust. Neljandaks toonitas dr Saks vajadust kokku leppida toimivad teenuste rahastamise mudelid. Arvestades elanikkonna vananemisega, ei ole tänased finantseerimiskeemid enam jätkusuutlikud.

Ettekande järel toimunud elavas diskussioonis leidsid osalejad, et aeg on küps üle-eestilise integreeritud teenuste pühendatud kongressi korraldamiseks. Kai Saks kutsus kõiki üles ühiselt selle nimel pingutama.

SA Koeru Hooldekeskuse füsioterapeut **Reet Lass** keskendus eakate füsioteraapiateenuste vajadusele ja nende kombineeritud osutamisele hoolekandetasutuses. SA Koeru Hooldekeskus pakub üldhooldusteenuse ja erihooldusteenuste kõrval ka hooldusravi- ja koduõendus-hooldusteenust ning keskköögi teenust piirkonna elanikele. Vastavalt Eesti Haigekassaga sõlmitud ravirahastamise lepingule peavad kõik tervishoiu- ja hoolekandetasutused, kes tegelevad hooldusraviteenuse pakkumisega, alates 2010. aastast tööle võtma füsioterapeudi. Hooldusraviteenus vajavad kõige enam püsiva tervisekahjustusega ja väljakujunenud funktsionaalse häirega üle 65-aastased inimesed, kellel puudub perspektiiv täielikuks tervenemiseks ja toimetuleku oluliseks paranemiseks. Teenusele sattumise sagedasemateks põhjuseks on insult või trauma, liigese- ja südame-veresoonkonnahaigused, pahaloomulised kasvaja, dementsus ning Parkinsoni tõbi. Füsioterapeut on üks hooldusravimeeskonna spetsialiste, kes toetab oma tegevusega nii kliendi vaimse kui ka kehalise aktiivsuse ja võimekuse paranemist.

Päeva lõpus oli soovijatel võimalik tutvuda hooldekeskuse ambulatooriumis vastavatut füsioteraapiakabinetiga ja uue efektiivse ravimite jagamissüsteemiga (ANABOX). Kokku osales teabepäeval 53 spetsialisti üle Eesti, kelle ühine arvamus oli, et teabepäev läks korda.

Viidatud allikad

Long-Term Care in the European Union (2008). http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_protection/lte_final_2504_en.pdf

Joint Report on Social Protection and Social Inclusion (2008).

http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/2008/joint_report_en.pdf

Joint Report on Social Protection and Social Inclusion (2007). Social inclusion, Pensions, Healthcare and Long Term care.

http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/2007/joint_report_en.pdf

Hooldus- ja õendusabi teenuste osutamine integreeritult. Kontseptsioon. (2008) Sotsiaalministeerium, Estimaa talurahvaseadus (1856).

Sotsiaalala terminoloogiast

Oleme hoolekande valdkonnas pikkade sammudega edasi liikunud. Maha on aga jäänud terminoloogia. Kasutame küll samu sõnu, aga mõistame nende tähendust erinevalt. See põhjustab segadust ja vaidlusi. Omal ajal töötas sotsiaalministeeriumi juures terminoloogiakomisjon, erialase sõnavara korrastamist on katsetatud siin-seal, aga siiski on veel palju teha.

Eesti Sotsiaaltöötajate Assotsiatsioon (ESTA) taaskäivitas terminoloogiakomisjoni töö 19. veebruaril 2009.

Algatusrühm püstitas eesmärgid ja saatis 18 sotsiaalvaldkonna spetsialistile kutse osaleda komisjoni töös. Töö on vabatahtlik ja tasuta. Rõõmu pakub terminoloogia ühtlustamisele kaasaaitamine. Osa kutsutuist nõustus osalema e-posti teel.

Koosolekuil lubasid osaleda Kersti Põldemaa (komisjoni esimees), Malle Ojamaa, Reet Rääk, Marju Selg, Helen Peeker, Raivo Allev, Katrin Raamat, Siiri Hanson (komisjoni sekretär).

Eesmärgid:

- Lähem eesmärk on kõige olulisemate terminite üheselt mõistetava seletuse väljatöötamine ja nende tutvustamine hoolekandetöötajatele ning sotsiaal- ja hooldustööd õpetavates koolides. Terminite koostamise põhimõte on, et mõiste seletus olgu nipsisõnaline ja arusaadav.
- Kaugem eesmärk on kõigi seni ilmunud sõnaseletuste läbiarutamine, ühtlustamine ja seletava sõnaraamatu koostamine.

Esimesel koosolekul arutati läbi ja lepiti kokku komisjoni **töökord**:

I etapp

- Töörühm koguneb üle kuu, eelnevalt töötatakse omavahel kokkulepitud mõistetega.
- E-posti teel osalevad liikmed saavad kõik materjalid ja saadavad tähtjaks oma arvamuse ja terminite omapoolse seletuse,

parandused ja täiendused.

- Kui viiele mõistele on leitud ühine seletus (olles eelnevalt läbi vaadanud ka senised seletused nende mõistete kohta), saadetakse need n-õ laiale ringile, sealhulgas sotsiaalvaldkonna erialasid õpetavatele õppeasutustele, ja pannakse üles ESTA kodulehele kooskõlastamiseks või parandusettepanekute tegemiseks.

- Seejärel vaatab komisjon materjali veel kord läbi ja sõnastab lõpliku variandi.

II etapp

- Seletava sõnaraamatu koostamine.

Esimesed käsitletavad mõisted valiti sotsiaalhoolekande seaduse ja lastekaitseaduse tekstist.

Need arutati põhjalikult läbi ning kooskõlastamiseks ja parandusettepanekute tegemiseks saadeti järgmised mõisted:

- **Hoolekandeteenus** on isiku või perekonna toimetulekut soodustav tegevus.
NB! Pakume seaduses fikseeritud sotsiaalhoolekandeteenuse asemele terminit *hoolekandeteenus*.
- **Hoolekandeaustus** on hoolekandeteenuseid osutav asutus.
- **Toimetulek** on isiku või perekonna füüsiline ja psühhosotsiaalne võime igapäevases elus toime tulla.
- **Töötamise toetamise teenus** on tegevus, mis soodustab isiku toimetulekut avatud tööturul.
- **Juhtumikorraldus** on isiku või perekonna vajadustest lähtuv teenuste koordineerimise protsess.

Tagasiside on komisjonile laekunud ja töö jätkub. Ootame ka edaspidi kõigi huviliste aktiivset kaasalöömist.

Algatusrühma nimel,
Siiri Hanson, terminoloogiakomisjoni sekretär

Tervishoiu sotsiaaltöötajate suvekool

Kiidjärvel Põlvamaal

9.–10. juuli 2009

Loominguline meeskonnatöö

Suvekooli eesmärk on pakkuda tervishoiuvaldkonnas töötavatele sotsiaaltöötajatele tasemel koolituse kaudu loomingulist ühistegevust ja vaheldust oma igapäevases ametis, et kindlustada eduka meeskonnatöö, leida uusi võimalusi koostööks kolleegidega.

Üritusele on oodatud ka perekonnaliikmed.

Registreerimine ja lisainfo e-postiga: sumbajevao@ph.ee

Registreerumisel märkida: nimi, töökoht, amet, kontakttelefon, osalevate pereliikmete arv, ETSA liikmelisus

Koolitustasu:
Spetsialistile: 500 krooni
Perekonnaliikmele: 100 krooni
(alla 5 a tasuta)

ETSA liikmetele soodustus!

ETSA juhatus
Kontakt 5341 6543 Olga

Tervishoiusotsiaaltöö e

Olga Sumbajeva
ETSA juhatuse liige

21. sajandi tervishoiusotsiaaltöö proovikivi on koostöö. Sotsiaaltöötajaid nähakse ravi-asutustes tähtsate ja võrdväärsete kolleegidena ning tunnistatakse neid kasulike meeskonnaliikmetena.

Eesti tervishoiusotsiaaltöö alguseks võib lugeda 1935. aastat, kui Tallinnas asutati Sotsiaal- ja Kodumajandusinstituut. Esimesed haiglate sotsiaaltöötajad olid Kodumajanduse Instituudi lõpetanud sotsiaal-assistendid, nende hulgas näiteks Maire Pella, kes töötas Tallinna Keskhaigla Naistekliinikus aastatel 1954–1999. Kuigi sisult töö ei muutunud, vahetus aastate jook-sul ametinimetus: sotsiaalõiguslik töötaja, tõendite ja õiendite kirjutaja meditsiiniõde, konsultant õiguslikes küsimustes, sotsiaaltöötaja, jurist.

Täna on Eesti tervishoiusüsteemis umbes 50 töökat sotsiaaltöötajat. 2001. aasta suvel teadvustasid tervishoiusotsiaaltöötajad oma soovi ja vajadust asutada oma ühing, et üksteist toetada ja koos oma eriala arenda-da. Asutamiskoosolekul 20. septembril 2002. aastal otsustati ühingu eesmärgid ja nimi – Eesti Tervishoiu Sotsiaaltöötajate Assotsiatsioon – ETSA. Nüüdseks on ETSA tegutsenud kaheksa aastat. Hetkel kuulub ühingusse 44 liiget.

Ühingu tegevuse eesmärk on aidata kaasa tervishoiusotsiaaltöö kui eriala arendamisele ja väärtustamisele ühiskonnas ning terve edendamisele sotsiaaltöö kaudu, oma

3 Eriala areneb koostöös

liikmete erialaste teadmiste avardamisele ning tervishoiusotsiaaltöö tutvustamisele teistele sotsiaal- ja tervishoiutöötajatele ning klientidele/patsientidele.

ETSA-sse on koondunud sotsiaaltöölase kõrgharidusega ja valdavalt magistrikaadiga sotsiaaltöötajad. Mitmed omandavad doktorikraadi, tegelevad teadustööga ja õpetavad tervishoiusotsiaaltööd akadeemilistes õppeasutustes. Lisaks kuuluvad ühinguusse toetajaliikmed, kes ei ole sotsiaaltöö eriala omandanud ja/või ei tööta tervishoiusotsiaaltöötajana, kuid on huvitatud eriala arendamisest, toetamisest ja õppimisest.

ETSA ülesanne on koguda ning jagada teadmisi tervishoiusotsiaaltööst kui uuest arenevast sotsiaaltööharrast, selle kontseptsioonidest ja töömeetoditest. Oma sihipärase tegevusega arendavad ühingu liikmed tervishoiusotsiaaltööd üle riigi ning soovivad suurendada sotsiaaltöötaja tegevuse tähtsust nii igas raviasutuses kui ka ühiskonnas tervikuna.

Probleemiks on see, et tervishoius tehtava üle otsustajatel, patsientidel, kohalikel omavalitsustel, raviasutuste juhtidel ei ole veel piisavalt selget ettekujutust ega ülevaadet tervishoiusotsiaaltöö tegelikust olemusest, ülesannetest ning seda tööd tegevate spetsialistide pädevusest.

Eesti tervishoiu sotsiaaltöötajaid koondava ühingu missioon ongi sotsiaaltöö kui tervishoiuteenuse väärtustamine ning selle eest seismine, et diskussioonis, milles otsustatakse sotsiaaltöö panuse ja sisu üle tervishoius, oleksid alati kaasatud tervishoiu sotsiaaltöö spetsialistid ise.

On oluline, et tervishoius töötavate sotsiaaltöötajate hääl oleks kuuldav, et nad oleks kaasatud, kui arutatakse nende töösse puutuvaid küsimusi ning võetakse vastu otsu-

seid, mis mõjutavad tervishoiusüsteemi arengut, sotsiaaltöötajate staatust tervishoiusüsteemis ning ka sotsiaaltöö rahastamist, sest sotsiaaltöö on väga tähtis nii tervisedendamisel kui ka patsientide raviprotsessis.

Seitsme tegevusaasta jooksul on ETSA suutnud selgitada erinevatele institutsioonidele, et sotsiaaltöötaja õigeaegne ja asjakohane sekkumine raviprotsessi hoiab raviraha kokku ning kiirendab patsiendi paranemist neil juhtudel, kui hospitaliseeritakse inimene, kellel peamine haiglasel paigutamise põhjus pole tervislik, vaid sotsiaalne probleem. Näiteks politsei leitud hooletusse jäetud, toitmata, väärkoheldud lapsed; kodutud ja sõltuvushäiretega isikud; hooldamata, nälgunud eakad. Raviasutuse teistel spetsialistidel pole ega peagi olema teadmisi ja oskusi inimese sotsiaalsete probleemide lahendamiseks. Sellealast selgitustööd on plaanis jätkata. Iseenesest mõistetavaks peaks saama ka see, et tervishoiu sotsiaaltöötaja tegevusi ei saa teha kohaliku omavalitsuse ega teiste institutsioonide sotsiaaltöötajad, sest on hädavajalik just sotsiaaltöötaja kohalolek raviasutuses. Ta peab olema kiiresti kättesaadav, tundma raviasutuse töö spetsiifikat, osalema meeskonnatöös väljakirjutamise planeerimisel jne.

Asjaolu, et tervishoius töötab piiratud arv sotsiaaltöötajaid, kellest paljud on hõivatud lisaks oma igapäevatööle veel õpingute ja õpetamisega, võib olla üheks põhjuseks, miks ETSA initsiatiiv tervishoiusüsteemis kaasaraakimisel ning eriala arendamisel on jäänud loodetust nõrgemaks.

ETSA juhatus pöördub kõigis raviasutustes töötavate sotsiaaltöötajate poole üleskutsega aktiivselt ühingu tegevuses kaasa lüüa. Kutsume kõiki huvilisi osa võtma ka **meeskonnatöö teemalisest ETSA suvekoolist, mis toimub 9.–10. juulil Põlva- maal**. Küsimusi saab esitada e-posti aadressil sumbajevao@ph.ee.

Vabatahtlik teenistus pakub noortele osalemisvõimalusi

21-aastane Helen Õun elab Maarja Külas ja õpib Vana-Antsla kutsekeskkoolis kodumajandust. Helenile meeldib teisi inimesi aidata ja suhelda. Vaba aja lemmiktegevuseks on tal tikkimine. Prantslanna Olivia Olmo töötab Maarja Küla tegevusjuhendajana, alguses tuli ta Maarja Külla üheks aastaks vabatahtlikuks. Ühel veebruarikuu hommikul võtavad kaks särava naeratusega neiu ette teekonna Tallinna, MTÜ Conitious Action kontorisse, et koos meenutada eelmise aasta novembris toimunud reisi.

Kust saite teada võimalusest osaleda vabatahtliku teenistuse programmis?

Olivia: Maarja Külasse tuli kiri, kus pakuti ühele erivajadusega noorele võimalust osa võtta paarinädalasest vabatahtliku tegevuse projektist Leedus ja mul paluti kaasa tulla noore tugiisikuna. Kuigi oli ka teisi huvilisi, tegime Helenile ettepaneku projektis osaleda. Heleni jaoks oli see reis väga huvitav, sest ta ei olnud varem välismaal käinud.

Helen: Kui Olivia minu käest küsis, kas ma tahaks välismaale vabatahtlikuna tööle minna, siis ma vastasin: „Ja-aaa!!! Tahan küll“. Ma olin nii õnnelik selle üle. Mul oli nii hea meel, et Olivia mu kaasa võttis.

Mis organisatsioon see oli, kus vabatahtlik töö toimus?

Helen: Leedus oli. Päevakeskus, kus käisid igasugused inimesed. Need, kes seal elavad.

Kas see oli nagu Leedu Maarja Küla?

Helen: Teistmoodi oli.

Mida selles päevakeskuses tehti, mis tegevusi seal pakuti?

Helen: Küünlategemist näiteks ja viltimist ja söögitegemist. Aitasime väga palju, mulle meeldib, kui saab inimesi aidata.

Olivia: Helen aitas päevakeskuse külalastajaid ja nad näitasid, kuidas ja mida nad teevad.

Kas lisaks sulle oli seal veel vabatahtlikke?

Helen: Peter Ungarist. Temaga oli väga tore, hästi sõbralik poiss. Õpetas meile ungari keelt. Meile Oliiviaga ta väga meeldis. Tegi lähedat nalja.

Mis keeles te omavahel suhtlesite?

Helen: Leedu keeles (naerab). Ei, mina

rääkisin ikka eesti keeles ja Olivia tõlkis.

Olivia: mina tõlkisin inglise keelde ja Peteri vabatahtlik tõlkis talle ungari keelde. Kehakeeles rääkisime ka päris palju. Suhtlemist jätkus hommikust õhtuni.

Vahepeal vaatame arvutist reisipilte. Helen ja Olivia jagavad õhinal selgitusi: „Sellel pildil on vabatahtlik Armeenias, ta oskab igasuguseid trikke“. „Küünal värvilistest kuubikutest“. „Siin on üks leedu poiss ja talle õpetatakse, kuidas käevõru teha. Nüüd ta oskab seda teha!“ „Ungari päev ja ungari rahvariided“. „Heleni sünnipäev. Helen oli esimest korda Eestist väljas, esimest korda projektis ja pidas oma sünnipäeva!“ „Küünlapakkimine“. „Kartulikoormine“. „See pilt Peterist on mul kodus raamis“. „Puutöö“. „Viltimine“. „Kaartide tegemine“. „Eesti päev, olime õhtul nii väsinud, kui oma esitlust ette valmistasime. Tutvustasin Taevaskoda, oma kodukanti“. „Pannkookide tegemine. Viskasime õhku pannkooke ja need kukkusid pannile. Mulle jäi see meelde!“ „See on see kirik, mille juures tegutses päevakeskus. Hoovimajas asub projekti koordineeriv organisatsioon ja majutustoad, kus me elasime. Tahtsime sinna torni minna, aga ei saanud“.

Mida see reis teile andis?

Helen: Hea oli seal töötada. Mulle jääb see alatiseks meelde.

Aga mida sa õppisid?

Helen: Palju uut õppisin juurde, näiteks küünlategemist.

Kas õppisid tundma ka Leedu inimesi ja kultuuri?

Helen: Jah, ja veel Ungari ja Armeenia oma. Saad nüüd neid asju Maarja Küläs õpetada?

Helen: Saan õpetada paelapunumist ja rääkida teistele Leedust.

Olivia: Mul oli väga huvitav vaadata, kuidas see päevakeskus töötab, seal käisid ka vaimupuudega noored, aga see oli väga erinev Maarja Küläst, kuna see oli kristlik organisatsioon. Väga huvitav oli näha, kuidas nad töötavad. Kristlik taust peegeldus selle organisatsiooni tegevuses ja suhtumises. Ja huvitav oli Heleniga koos reisida.

Helen: Mulle väga meeldis, tahaksin teist korda veel minna!

Mida kujutab endast vabatahtlik teenistus?

Vastab Elen Brandmeister, MTÜ

Continous Action juhataja: Euroopa vabatahtlik teenistus on võimalus 18–30-aastastele noortele, kes soovivad 2–12 kuud teha välisriigis vabatahtlikku tööd ja sealjuures tutvuda selle riigi keele, inimeste ja kultuuriga. Noored töötavad mõne mittetulundus- või avaliku sektori organisatsiooni juures ja on kaasatud selle tegevustesse, olgu see siis töö lastega, puuetega inimestega vm. Lisaks on olemas lühiajalised projektid, mis on mõeldud erivajadustega vabatahtlikele. Nende puhul on suurem osatähtsus kaasatusel. Noor teeb

midagi, mis teda huvitab, omandab uusi kogemusi ja oskusi. See on mitteformaalne õppimine – õppimine tegevuse käigus. Selliseid projekte toetab programm Euroopa Noored. Organisatsioonidele pakub Euroopa vabatahtlik teenistus võimalust, kas saata Eesti noori vabatahtlikku tööd tegema või kaasata oma töösse välisriigi vabatahtlikke, kes toovad organisatsiooni uusi ideid, energiat ja töömeetodeid. Kahenädalane projekt, millest Helen koos oma tugiisiku Oliiviaga osa võttis, kandis nime „New Bridges 2“ ja seda koordineeris meie kauaaegne partnerorganisatsioon Youth exchange agency Leedust, kes teeb koostööd Vilniuse vaimupuuetega noorte kristliku päevakeskusega OFM „Mažesnieji broliai“. Eelmise aasta mais käisid Vilniuses kaks poissi Eesti Vaimupuudega Inimeste Tugiliidust – Janek Smonin ja Oliver Puusepp, ja novembris Helen. MTÜ Continuous Action pakub noortele võimalusi osa võtta rahvusvahelistest vabatahtliku töö projektidest ja on vastuvõtvaks organisatsiooniks teiste riikide vabatahtlikele. Toetume elukestva õppe ja võrdsete võimaluste põhimõtetele. Kui me saadame noore teise riiki vabatahtlikuks, siis abistame teda ettevalmistustes, räägime selle maa kultuurist ja keelest ning tegevustest, mis teda ees ootavad, et noor oleks valmis projektiga liituma ja saaks seal hakkama.

Helen on nüüd huvitatud uuesti mõnes projektis osalemisest. Tal saab kool läbi, siis

on võimalik ka pikemaks ajaks vabatahtlikuks minna. Kindlasti katsume midagi leida, võib-olla saab ta uuesti Leetu minna, kus talle nii väga meeldis. Seekord saaks ta juba rohkem vabatahtliku rollis tegutseda: aidata organisatsioonil midagi korraldada, noortega tööd teha, koolis õpitud oskusi teistega jagada.

Oleme paljude Eesti erivajadustega noortega tegelevate organisatsioonidega juba üsna pikalt koostööd teinud. Huvilisi noori leiab ikka, pigem on takistuseks tugiisiku leidmine, kellel oleks võimalik mitmeks nädalaks oma tööd ja tegemiste juurest ära minna. Selles suhtes oli väga hea, et Olivial Maarja Külast oli võimalik Heleniga kaasa minna. Olivia on tõeline pärl, kuna ta on ise Eestis vabatahtlikuks olnud, räägib väga hästi eesti ja teisi keeli, ühesõnaga professionaalne tugiisik!

Projekt viidi ellu Euroopa Ühenduse programmi Euroopa Noored toel.

Vt <http://euroopa.noored.ee>.

Selle projekti sisu ei pruugi tingimata kajastada Euroopa Ühenduse või Euroopa Noored Eesti büroo seisukohti ega hõlma nende vastutust.

Vabatahtlik töö Hispaanias aitas ennast paremini tundma õppida

Otsus osaleda vabatahtlikus teenistuses sündis soovist liikuda kodukohast kaugemale ning ületada eelkõige neid füüsilisi piiranguid, mis muidu võivad [erivajadusega noorele – toim.]

saada ületamatuks takistuseks. Teadsin, et MTÜ Continuous Action Euroopa Vabatahtliku Teenistuse saatva organisatsioonina on valmis mind vajadusel toetama, samuti büroo Euroopa Noored, kelle ülesanne on vabatahtlike koolitamine ja nõustamine. Enne projekti minekut võimaldas minu saatev organisatsioon õppida hispaania keelt ja ma tutvusin materjalidega, mis kirjeldasid kohta, kuhu lähen. Enne pikemaks ajaks Hispaaniasse siirdumist

toimus koos saatjaga ettevalmistav visiit, mis aitas praktilisest küljest oma eluolu planeerida ja tulevase elupaigaga tutvuda. Vabatahtlik töö on eelkõige lisaväärtus kogukonnale, mille eest ei saa tasu palgana, kuid mis ei välista muid vabatahtlikku motiveerivaid nii emotsionaalseid kui ka materiaalseid väärtusi.

Kui keegi otsustab teise riiki vabatahtlikuks minna, siis peab ta kindlasti olema valmis kohanema ja kokku puutuma suures samade probleemidega (argielu küsimused), mis kodukohaski. Muidugi on suurem vajadus oma tegevuse planeerimise ja hindamise järele. Mulle tegi jätkuvalt muret tervis, samuti kooselu teistsuguste inimestega ja ülesannetega toimetulek.

Meeldis aga suurem vabadus ja elukeskkonna vahetus, mis emotsionaalses mõttes positiivselt laadis. Mind vastu võtnud organisatsioon Inter Europa ühendas Logroño linna erivajadusega noori, pakkudes neile mõtestatud, õpetlikku tegevust ja ühisüritusi. Vabatahtlikuna abistasin ettevõtmiste läbiviimisel, täitsin iseseisvalt ülesandeid, koostasid esitluse Eesti kohta, õppisin hispaania keelt. Euroopa Vabatahtliku Teenistuse projektide üks mõte on ka kohaliku kultuuri, keele ja inimestega tutvumises.

Võõral maal elamine ja teisest kultuurist pärit inimestega suhtlemine ei valmistanud mulle raskusi. Kõik algab endast. Kuigi inimestega hea kontakti loomisel on tähtis ka keeleoskus, piisab hakkama saamiseks vähemastki. On oluline, et tegevus tunduks enda jaoks meeldiv ja mõttekas. Teinekord on raskem elada lähestikku hoopis oma kultuuriruumi esindajaga.

Projektis osalemine andis hariva ja huvitava rahvusvahelise kogemuse, sisendas rahu ja julgust. Enese rohkem-vähem positiivsete külgede tundmine on hea võimalus edasisteks sammudeks.

Emer Edenberg, vabatahtlik Hispaanias märts–mai 2008

**MTÜ Continuous Action, tel 6881 896
e-post: info@continuousaction.ee
www.continuousaction.ee**

Hea Sotsiaaltöö lugeja ja sotsiaaltöö huviline!

Tartu Ülikooli sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituut ootab oma bakalaureuse- (kolm aastat) ja magistriõppesse (kaks aastat) õppima kõiki inimese ja ühiskonna arengu ning toimetuleku vastu huvi tundvaid inimesi.

Sotsioloogia, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õpingud sobivad eelkõige uudishimulikele ja uuendusmeelsetele inimestele, kes hoolivad inimõiguste ja sotsiaalse õigluse põhimõtetest ning soovivad seista inimeste sotsiaalse turvalisuse ja heaolu eest.

Tartu Ülikooli sotsioloogia, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika bakalaureuse õppekava pakub mitmekülgeid teadmisi ja oskusi nii ühiskonna ja selle probleemide uurimisest ja analüüsist (sotsioloogia), ühiskonna suurema sidususe ja jätkusuutlikkuse suurendamise võimalustest (sotsiaalpoliitika) kui ka individuaalsete heaoluprobleemide lahendamisest (sotsiaaltöö). Õpingute käigus saadavad üldteadmised kõikidest sotsiaalteadustest (majandus, õigusteadus, sotsioloogia, psühholoogia) ja võimalus teha valikuid erinevate pea- ja kõrvalerialade vahel loovad eeldused kujundada oma isiklikele eelistustele ja huvidele vastav erialane teadmiste, oskuste ja pädevuste profiil. Sotsiaaltöö suunal on võimalik teisel ja kolmandal kursusel spetsialiseeruda kriminaalhooldusele või lastekaitsele.

Magistriõppes omandab bakalaureuse või sellele vastava haridustasemega inimene põhjalikud teoreetilised ja metodoloogilised teadmised sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika erialal. Magistriõppesse on oodatud ka praegu sotsiaalvaldkonnas töötavad erialase haridusega inimesed, kes tunnevad vajadust täiendada ja süvendada oma teoreetilisi teadmisi ja metodoloogilisi oskusi. Hea võimalus on õppida töö kõrvalt avatud ülikoolis. VÕTA programm võimaldab töökogemuse arvestamist.

Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika eriala lõpetajad võivad asuda tööle nii avalikus kui ka erasektoris. Lõpetanud on pädevad töötama paljudel sotsiaalse ja sotsiaalpoliitilise analüüsi ja sotsiaaltööga tegelevatel aladel vastavalt kutseõuetele (nt lastekaitse spetsialistide, kriminaalhooldajate, sotsiaalala nõunikena jne).

Õppida on võimalik päevases õppes või avatud ülikoolis. Üliõpilasi võtame vastu eelarveliste kohtadele (õppijale tasuta) ja eelarveväliste kohtadele (tasuline). Tasu eelarvevälises õppes on 12 000 krooni semestris. Avatud ülikoolis toimub õppetöö nädalavahetustel ning õppetasu on 11 500 krooni semestris.

Registreerimine bakalaureuseõppe sisseastumiskatsetele kuni 26. juunini, vt <http://www.so.ut.ee/363416>; magistriõppesse kuni 3. juulini, vt <http://www.so.ut.ee/363418>. Avatud ülikooli saab sisseastumisdokumente esitada 10.–21. augustini. Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika ning ka sotsioloogia erialale võetakse vastu sisseastumiskatsete alusel. Sisseastumiskatsed koosnevad akadeemilise võimekuse testist (toimub 30.06.2009) ning kirjalikust (06.07.09) ja suulisest (07.07.09) erialakatsest. Vastuvõtukatse magistriõppesse toimub 08.07.09. Täpsem info vt <http://www.ut.ee/et/552838> socio@ut.ee; 737 5924

Hea haridus: meelepärane töö + normaalne palk

Valter Parve, TÜ Pärnu kolledži lektor

Noortel on käsil kooli lõpetamine ja ees seisab elukutse valimine. Loomulikult mõjutavad seda võimed, huvid ja tahtmised, aga kindlasti ka vanemate võimalused toetada kodust kaugemal õppimist. Eluase, sõitmine, kehakatted, söök-jook – kõik see nõuab raha. Lisaks tuleb mitmete ametite õppimise eest ka veel maksta. Muidugi saab õppelaenu võtta ja paljud noored käivad õppimise kõrvalt tööl, kuid kindlasti otsitakse praegusel ajal ka võimalusi kulutusi vähendada. Elamine sugulaste juures, mitme peale ühe toa üürimine, ise söögitegemine ja muud nipid (kahjuks ka harvemini kodus käimine) aitavad otsuga toime tulla.

Üks võimalus kokku hoida on õppida seda, mida valitsuse arvates riigile väga vaja on ja mille eest siis riik ise ka maksab.

No näiteks minu erialal (**sotsiaaltöö korraldus**) maksaks õppimine **TÜ Pärnu Kolledžis** tasulisel õppekohal 12 000 krooni semestris ehk kolmeaastase diplomiõppe aja eest oleks kulu kokku 72 000 krooni. Kuid et vajadus sedalaadi spetsialistide järele on suur, anti meile võimalus sel aastal vastu võtta tudengeid riigi poolt kinnimaksud õppekohtadele. Neile pääsemiseks peaks ületama nn lävendi, meie erialal on see 70.

Lävendit aitab välja arvutada meie kodulehel (www.pc.ut.ee) sisseastumise peatükis olev **lävendikalkulaator**, mis kõik võimalused ära näitab.

Kui nüüd eksamid nii hästi ei lähe, siis jääb ikkagi võimalus astuda sisse tasulisse õppesse (lävend 55) ning seejärel kandideerida vabanevatele tasuta kohtadele – neid aeg-ajalt ikka tuleb.

Avatud ülikooli (nn kaugõpe) õppima asumisel lähevad arvesse gümnaasiumi (keskkooli) lõputunnistuse hinded ja riigieksameid ei nõuta, õppekoha lävend on 60. Oma tulemuste võrdlemiseks lävendiga soovitatakse helistada meie õppeosakonda tel 445 0521 või 445 0537. Lävendikalkulaator siin abistada ei saa.

Aga kõigepealt peab inimesel ameti vastu huvi olema ja kui see on olemas, siis räägiksin ma talle nii:

■ Sa saad hea ettevalmistuse sotsiaaltöö korralduse alal, mis võimaldab töötada erinevatel ametikohtadel, näiteks sotsiaaltöö spetsialistina kohalikus omavalitsuses, haiglas, koolis, politseis, nõustamiskeskuses, sotsiaalteenuseid osutavates asutustes jne. Meie kooli vilistlasi töötab samuti maavalitsustes ja ministriumites ning ka välisriikides.

Pärast lõpetamist on Sul võimalik minna edasi õppima magistrantuuri Tartu Ülikooli, Tallinna Ülikooli või välismaale.

■ Saad juba õpingute ajal praktilise töökogemuse (ligi viiendik ajast ollakse erinevatel praktikatel) ning oled niimoodi konkurentsivõimelisem.

■ Sa oled oodatud osalema üliõpilaste rahvusvahelistesse vahetusprogrammidesse ja koolitustele. Läbi erinevate projektide on Sul võimalik koos õpingukaaslastega rakendada ellu oma suurepäraseid ideid.

■ Sul on võimalik arendada oma meeskonnatöö, loova mõtlemise ja võõrkeelte oskusi. Õpingute tulemusena täienevad Sinu enesekäsitus, mõjutamis- ja suhtlemisoskused ning Sa suudad valida mõjusamaid käitumisstrateegiaid ja ennast vähem kulutavaid abistamisviise. Sa omandad halduskorralduse, rahanduse ja ettevõtluse alused, mis aitavad Sul tulevikus tegutseda projekti- või sotsiaal-asutuse juhina.

Dokumente võetakse vastu päevasse õppesse 29. juunist 24. juulini interneti-aadressil

www.sais.ee, paberkanalil 20. juulist 24. juulini Pärnu kolledžis (Ringi 35, Pärnu), Tartu Ülikooli peahoones (Ülikooli 18, Tartu).

Dokumente avatud ülikooli võetakse vastu 10.–19. augustini, vabade kohtade olemasolul kuni 4. septembrini Pärnu kolledžis, Tartu Ülikooli peahoones, ülikooli esindustes, Ülikoolide keskusel Saaremaal või www.sais.ee.

Lisainformatsioon www.pc.ut.ee, tel 445 0543, 445 0521, 445 0537 või info@pc.ut.ee

Vastuvõtt Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö instituudi õppekavadele

Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö instituudis toimub vastuvõtt 2009. aasta suvel järgmistele õppekavadele:

■ **Sotsiaaltöö bakalaureuseõpe**

Päevaõpe: õppeaeg 3 aastat, tasuta ja tasulised õppekohad (14 000 kr semester). 2008. aastal oli 20 tasuta õppekohta, 2009. a kohta pole veel teada.

Kaugõpe: õppeaeg 4 aastat, tasulised õppekohad (10 500 kr semester). Õppetöö toimub viis korda aastas nädalaste sessioonidena: kaks sügis- ja kolm kevadsemestril.

■ **Sotsiaaltöö magistriõpe**

Tsükliõpe, õppeaeg 2 aastat, tasuta ja tasulised õppekohad (13 000 kr semester). 2008. aastal oli 13 tasuta õppekohta, 2009. a kohta pole veel teada.

■ **Rakendusliku sotsiaaltöö magistriõpe**

Tsükliõpe, õppeaeg 2 aastat, tasulised õppekohad (14 000 kr semester)

■ **Sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse magistriõpe**

Tsükliõpe, õppeaeg 2 aastat, tasulised õppekohad (14 000 kr semester)

■ **Sotsiaaltöö doktoriõpe**

Tsükliõpe, õppeaeg 4 aastat, tasuta ja tasulised õppekohad (10 000 kr semester). 2008. aastal oli 2 tasuta õppekohta, 2009. a kohta pole veel teada.

Sotsiaaltöö bakalaureuseõpe sobib noortele, kes on huvitatud inimese ja keskkonna vahelistest suhetest, sotsiaalpoliitikast, ühiskonna muutumise seaduspärasustest ning sellega seotud sotsiaalprobleemide lahendamisest. Õpingud annavad teadmisi klienditööst, sotsiaalteenuste korraldamisest, õpetavad analüüsima oma tööd ja sotsiaalseid probleeme toetamaks kõigi elanikkonnakihtide toime tulekut nii üksikisiku, perekonna kui ka ühiskonna tasemel.

Sotsiaaltööd õpetatakse eesmärgiga valmistada ette spetsialiste, kes on pädevad töötama omavalitustes, hoolekandeametutes, koolides, vanglates, tervishoiusüsteemis ja mittetulundusühingutes.

Õpinguid on võimalik jätkata magistriõppes.

Sotsiaaltöö magistriõppesse ootame õppima sotsiaaltöö bakalaureusekraadiga või sellele vastava haridustasemega inimesi. Vastuvõtul magistriõppe riigieelarvelistele kohtadele on eelistatud 3-aastase bakalaureuseõppekava läbinud kandidaadid. **Magistriõppe eesmärk** on süvendada erialateadmisi ja -oskusi tagamaks sotsiaaltöölase kompetentsuse ja professionaalse arengu.

Rakendusliku sotsiaaltöö õppekavale ootame õppima bakalaureusekraadiga või sellele vastava kvalifikatsiooniga inimesi, kellel on töökogemus sotsiaal-, tervishoiu- ja haridussfääris või õigussüsteemis. Rakendusliku sotsiaaltöö magistriõppes antakse teadmisi sotsiaaltööst, sotsiaalpoliitikast, laste-, pere-, noorsoo-, seniiori- ning tervishoiupoliitikast. Rõhuasetus erialaõpingutes tehakse spetsialiseerumisele (16 EAP). Süvendatud õpingud annavad ettevalmistuse tööks kitsamas valdkonnas. Võimalikud spetsialiseerumised: 1) vaimne tervis ja rehabilitatsioon, 2) gerontoloogiline sotsiaaltöö.

Sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse magistriõppesse ootame õppima bakalaureusekraadiga või sellele vastava kvalifikatsiooniga inimesi, kellel on töökogemus haridus- ja sotsiaalsfääris.

Magistriõppes antakse teadmisi sotsiaalsetest protsessidest ja nende mõjust lapse arengule, sotsiaalpedagoogikast, sotsiaaltööst, lastekaitsest, sotsiaaltervishoiust ning oskusi uurimistööks tagamaks (õpetajale, lastekaitsetöötajatele jt) kompetentsus õpilase (lapse) probleemide sotsiaalse tausta hindamiseks ja mõistmiseks ning oskusi nende probleemide ennetamiseks või leevendamiseks koostöös teiste erialade spetsialistidega.

Sotsiaaltöö doktoriõppe eesmärk on luua võimalused kõrgeima teadusliku kvalifikatsiooni omandamiseks sotsiaaltöös; toetada professionaalse kompetentsi kujunemist sotsiaaltöö valdkonnas; luua eeldused iseseisva uurimisoskusega teadlaste ning õppejõudude järelkasvu kujunemiseks teadus- ja haridusasutustele ning sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonnale.

Lisainformatsioon vastuvõtutingimuste kohta Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö instituudi kodulehel www.tlu.ee vastuvõtu info all.

TALLINNA ÜLIKOOL
Rakvere kolledž

Sotsiaaltöö haridus Rakveres – kodu lähedal ja töö kõrvalt

TLÜ Rakvere kolledži tähistas sel kevadel oma 10. tegutsemisaastat. Sotsiaaltöö on kolledži vanim eriala, seda on õpetatud kolledži loomisest alates realiseerides Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö eriala õppekava. Loomulikult on aeg toonud kaasa muutusi, eriala areneb ja õppekava täiustub pidevalt. Lõpetajad on kõrgelt hinnatud läbitud õppekava laiapõhjalisust: saadakse üksikasjalik ülevaade sotsiaaltöö teooriatest ja meetoditest, sotsiaalpoliitikast, Eesti hoolekandestüsteemist, sotsiaaltöö õiguslikest alustest. Õpingute käigus omandatakse teadmised ja oskused sotsiaaltööst ja selle korraldamisest eri sihtrühmadega: puudega inimesed, lapsed, eakad. Praeguses kriisiühiskonnas on ootused ja lootused sotsiaaltöötajale kasvanud. See lisab ka sotsiaaltöötaja koolitusele uusi nüansse. Suurenenud on praktika osatähtsus õppekavas. Üliõpilased on hakanud valik- ja vabaaineid valides üha rohkem lähtuma vajadusest täiustada oma nõustamisoskusi. Suurt huvi tuntakse ainete vastu, mis toetavad oskust leida kliendis ning ka iseendas (peidus)olevaid ressursse, väärtustada neid ja õppida neid oskusi kasutama, sh eneseabis. Juba mitu aastat on üliõpilased valinud kõrvalaineks Tallinna Ülikooli Sotsiaaltöö Instituudi poolt välja töötatud lastekaitse aineteploki. Eks seegi on aja märk. Eelmisel õppeaastal lisandus sotsiaaltöö erialale sotsiaalpedagoogika eriala. Sotsiaalpedagoogika on TLÜ Rakvere kolledžhis noor ja arenev eriala. Esimesed üliõpilased, kes selle õppekava järgi õpivad, on lõpetamas oma esimest õppeaastat.

Sotsiaalpedagoogika I õppeaasta tudengite arvamusi õpingutest:

- *Olen tänulik, et sain sotsiaalpedagoogika õpperühma sisse. Tahan olla abistaja, toetaja eelkõige lastele. Sotsiaalpedagoogina on mul seda soovi tõhus teostada. Siiani on õpingud vastanud ootustele.*
- *Minu õppimissoov küpses juba ammu. Tahtsin täiendada oma teadmisi lasteaiakasvatajana, aga ei leidnud õiget varianti, kus oleks kokkupuudet ka koolilastega. Selline võimalus, kus on koos nii sotsiaaltöö kui ka pedagoogika (st sotsiaalpedagoogika), loodi alles sügisel. Mul on selle üle väga hea meel, sest see oli just see, mida ootasin. See eriala on oma ainete poolest täpselt selline, nagu ma lootsin õppida.*
- *Olen hakanud hoopis teisiti mõtlema ja teadlikult oma käitumist suunama küll sõnade kui ka tegude näol. Mulle meeldib selline muudatus enda puhul.*

....ja õppimistingimustest Rakvere kolledžhis:

- *Arvan, et Rakvere kolledžhis on õppimistingimused parimad vabariigis! Ahjuküte tekitab koduse tunde. Koolil on hea juhtkond, tubli personal, plastiline õppekorraldus, oma raamatukogu, WiFi levi, soe lõunasöök, kord, puhtus ... Mida hing võib veel ihaldada?*
- *Paremat kooli ei oska tahtagi. Minule muidugi väga mugav variant, sest elan ise ka Rakveres ja lihtne koolis käia.*

Mõistega sotsiaalpedagoogika on paljudes Euroopa riikides tähistatud sotsiaalse ja pedagoogilise problemaatika ühisosa, mille all mõeldakse valdavalt sotsiaalsete probleemide ennetamiseks ja leevendamiseks tehtavat kasvatustööd.

Sotsiaalpedagoogika õpingute eesmärk on Kuopio Ülikooli professori ja meilgi tuntud sotsiaalpedagoogiliste õppematerjalide autori Juha Hämäläise (2001, 16) järgi “... pühendada õppija sotsiaalpedagoogika teooriasse ja selle kesksetesse mõistetes ning seega juhtida ta sotsiaalpedagoogilise küsimuseasetuse ja mõtteviisi mõistmisele.” Juha Hämäläise järgi algab sotsiaalpedagoogiline lähenemine sotsiaalpedagoogilise vaatepunkti omaksvõtust (*ibid*).

Tule õppima **sotsiaaltööd** ja **sotsiaalpedagoogikat** bakalaureusetaseme õppekava alusel! Õppetöö toimub tihedas koostöös Tallinna Ülikooliga, eriti sotsiaaltöö instituudiga. Õppetöö toimub kaugõppe vormis. Mõlema eriala puhul on õppeteenustasu 10 500 kr semestris.

Täpsem informatsioon: www.rakvere.tlu.ee või tel 322 3893,
Õppekava koordinaator Marje Lepanen

'Hämäläinen, J. (2001). Sissejuhatus sotsiaalpedagoogikasse. Tartu Ülikooli Kirjastus

Sotsiaaltöö eriala

Lääne-Viru Rakenduskõrgkoolis

Lääne-Viru Rakenduskool on rakenduskõrgharidust ja kutseõpet ning täiskasvanute täiend- ja ümberõpet pakkuv riiklik õppeasutus.

Sotsiaaltöö erialale sisseastumise baasharidus on keskharidus ja nominaalne õppeaeg kolm aastat, st 180 ECTS. Vastuvõtul arvestatakse lõputunnistuse keskmist hinnet. Kui rühm täitub, eelneb muukeelsetel õppijatel üheaastane eesti keele intensiivõpe, millele järgneb õppimine riigikeeles. Kui rühm ei täitu, hakatakse kohe õppima eestikeelses rühmas ning eesti keele süvendatud õppimine toimub

paralleelselt. Kaugõppesse ootame eriti sotsiaaltöö kogemusega praktikuid. Sel aastal on meil 60 riigi-eelarvelist kohta. Vastu võetakse nii päevasesse kui sessioon(kaug)õppesse. Riigieelarvelisi kohti jagub

enamusele päevaõppes õppijatest ja ka kaugõppijatele. Sessioonõppe tasulistel kohtadel on õppemaks 17 000 kr. Õppijatel on üliõpilase staatus ja soodustused. Parimatele õppetoeus.

Diplomi saamiseks läbitakse õppekava ja kaitstakse lõputöö või sooritatakse lõpueksam. Õpinguid on võimalik jätkata ülikoolis magistriõppes.

Sotsiaaltöö eriala õppekava vastab kõrgharidusstandardile ja sotsiaaltöötaja kutsestandardile, mille järgi toimub õppetöö kontaktõppe, praktika ja iseseisva töö vormis. Õppekava on täielikult akrediteeritud 2005. aastal.

Süvaõppe võimalused:

Süvaõpe toimub valikainete baasil (maht 12 ECTS, sessioonõppes 6 ECTS), see annab üliõpilasele võimaluse end täiendada ning süveneda ühte töövaldkonda. Valida on üks järgmisest moodulist:

- gerontoloogiline töö
- laste- ja noortetöö
- sotsiaaltöö multikultuurses ühiskonnas

Miks võiksid tulla just meie õppeasutusse sotsiaaltööd õppima?

Õppeajast on peaaegu kolmandik praktika – õpid tundma tegelikku elu selle mitmekesisuses.

Praktikaks on erinevad võimalused, valik kuulub õppijale. Praktika laste, noorte, erivajadustega inimeste ja eakatega annab meie üliõpilastele hea ettevalmistuse. Ametnikupraktika võib sooritada nii kohalikus omavalitsuses, kriminaalhooldusosakonnas, maavalitsuses kui ka sotsiaalministeeriumis. Arvestame ka töökogemust.

Õppekavas on palju rakenduslikke õppeaineid ja iseseisvaid ülesandeid (suhtlemis- ja motivatsiooni-treening, psühholoogiline nõustamine, projektitöö, projekti- või vabatahtliku töö praktika, ettevõtluse alused, supervisioon jm). Õpid tundma iseennast (palju psühholoogiat) ja enese varjatud ressursse. Õpid tegema rakenduslikku uurimistööd.

Õppetöö toimub rahulikus kauni pargiga mõisamiljööös. Sotsiaaltöö eriala loengud toimuvad unikaalse saaliga modernses õppehoones.

Kooli raamatukogu täiendatakse pidevalt ning seal on olemas õppimiseks ja töötamiseks vajalikud info- ja kommunikatsioonivahendid. Auditooriumid on varustatud kaasaegse sisustusega. Üliõpilaste kasutada on kolm üliõpilaskodu: kaks Mõdrikul ja üks Rakveres, kokku 350 kohta. Üliõpilaskodu saavad kasutada ka kaugõppe üliõpilased. Mõdrikult 1,5 km kaugusel asub Vinni vee- ja spordi-kompleks, kus meie kooli rahvale on broneeritud iganädalased tasuta kasutusajad.

Dokumente võetakse vastu Mõdrikul 6. juulist 19. augustini 2009, tööpäevadel kell 8.30–16.00.

Teave on portaalis www.lvrkk.ee. Info telefonil 329 5950, 329 5975

Dokumendid kooli astumiseks esitatakse vastuvõtukomisjonile isiklikult või sisseastumise infosüsteemi SAIS kaudu.

Kooli karjäärikeskuses on tulevastel üliõpilastel võimalik kasutada karjäärinõustaja teenuseid.

Nõustajateks on vastava koolituse saanud meie kooli õppejõud.

Analysis of national family policy measures

Hede Sinisaar, *Ministry of Social Affairs*

An analysis of the use and impact of national family policy measures showed that the strength of the Estonian system of national family policy measures is the efficiency of social protection expenses and monetary transfers directed at families and children in order to decrease child poverty, especially in case of households with many children. The state's support to families at the birth of the child and to children below the age of three years through various benefits and allowances is very important. Monetary allowances to families are connected to the employment of parents or support the activity of parents at the labour market indirectly. Weakness of the system is the insufficiency of the measures that support combining and balancing the work and family life of parents and inconsistencies in the ways to achieve the objectives of family and population policies. In addition, the problem lies in a limited choice and poor availability of child day care and the insufficiency of the measures that support coping of single parent families. As a whole, the current Estonian family policy is characterised by measures that are directed at the birth and first years of the child, domination of monetary benefits and allowances, mother and child centeredness and a tight connection between the objectives of family and work policies.

Debt counselling – a new social service evolving?

Anne Rähn, *Ministry of Social Affairs*

Although debt counselling has not yet been legalised in Estonia as a social service and there is a shortage of debt counsellors with relevant training, the demand for this service has been growing. Many users of fast loan services have had problems with repaying their debts. Presently, the most common reason for debt problems is the job loss. Although most people who have lost their jobs have social guarantees in the form of unemployment insurance, the insurance benefits are considerably lower than the wages earned earlier resulting in debts for many families. The largest risk group may be 25-49 year old people who have boldly taken loans from the banks and who also have leases. Although, according to some experts, debt counselling cannot be considered wholly a social service, people in trouble turn more often to social workers of rural municipality governments or city governments to find a solution to their debt problems. As a result, social workers often provide the so-called first-level debt counselling even though they might not be aware of it in their daily work. However, debt counselling service is presently provided or organised only by the largest local governments or municipalities with more administrative capacity.

Subsistence benefit amounts and their cost

Marek Atonen and Svetlana Karpovitsh, *Ministry of Social Affairs*

The time has come again when, in addition to other social and family benefits, the subsistence benefit is turning into the main and most important source of income for many families. The number of applicants for the subsistence benefit has been decreasing many years but has increased sharply by now with more and more people seeking help from social workers of local governments. Additional sums had to be found in the state budget for the payment of subsistence benefit. For 2009, 200 million kroons have been allocated for the payment of the subsistence benefit in the state budget, twice the amount compared to the year before. In addition, local governments can also use the sums brought forward from previous periods in order to pay the subsistence benefit, which amounted to 73.3 million kroons as at the beginning of the year.

The number of families receiving the subsistence benefit in the 1st quarter of 2009 has grown 42% compared to the 1st quarter of 2008, and the amount paid per application has grown 16.7%.

Increase in the number of approved applications for the subsistence benefit was most of all influenced by the increase in the number of applications from families with an unemployed, long-term unemployed and unemployed member of family who is seeking work.

Средства пособия по бедности и их расход. Стр. 5

Марек Атонен и Светлана Карпович, *Министерство социальных дел*

Если в последние годы потребность в пособии по бедности постоянно сокращалась, то теперь, в условиях спада экономики, число людей, ходатайствующих о пособии по бедности, стремительно возросло, и все больше людей обращается за помощью к социальным работникам местных самоуправлений. В госбюджете пришлось найти дополнительные суммы для выплаты пособия по бедности. Ряды получателей пособия пополнились, прежде всего, семьями с безработным членом семьи.

Долговое консультирование – новая социальная услуга? Стр. 9

Анне Ряхн, *Министерство социальных дел*

Хотя долговое консультирование еще не узаконено в Эстонии в качестве социальной услуги, и консультантов с соответствующей подготовкой недостаточно, потребность в этой услуге растет. Не справляющиеся со своими долговыми обязательствами люди обращаются к социальному работнику. Таким образом, социальные работники часто проводят первичное долговое консультирование. В Таллинне, Тарту, Пярну, Йыхви, Тапа, Хаапсалу и Выру работают также профессиональные долговые консультанты.

Анализ мер государственной семейной политики. Стр. 20

Хеде Синисаар, *Министерство социальных дел*

Анализ использования и воздействия различных мер государственной семейной политики показал, что семейную политику Эстонии в целом характеризует направленность на рождение ребенка и первые годы его жизни, преобладание денежных пособий и возмещений, сосредоточенность на матери и ребенке, а также тесная взаимосвязь между целями семейной и трудовой политики.

Ханно Певкур: в социальной политике необходимо равновесие. Стр. 15

Регина Линд, *Sotsiaaltöö*

Вступивший 23 февраля в должность министра социальных дел Ханно Певкур считает своей первоочередной задачей обеспечить, чтобы в предстоящее экономически трудное время государство протянуло руку помощи людям, которые по-настоящему в ней нуждаются. Однако при этом приходится учитывать возможности государства. Внимание министерства направлено на решение проблем, связанных с ростом безработицы, также очень важно поддерживать семьи с детьми.

Отцы домой?! Стр. 27

Лийна Ярвисте, *Министерство социальных дел*

В составленном в прошлом году анализе политики рассматривался вопрос, почему важна большая вовлеченность отцов в воспитание детей. Опираясь на результаты различных исследований, разбирали, почему и каким образом различные европейские страны поддерживают совмещение трудовой и семейной жизни отцов, и какова ситуация в Эстонии. Главным образом анализировали готовность отцов оставаться дома с ребенком, в эстонском понятии – пользование родительским возмещением.

KIRJANDUS

Euroopa Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendid. Sotsiaalkindlustus. (2009). Sotsiaalministeerium ja Juura Õigusteabe AS.

Kogumik sisaldab valimiku sotsiaalkindlustusalastest lahenditest – 44 Euroopa Kohtu ja 13 Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendit. Eesti õigussüsteem on osa Euroopa õigussüsteemist ja see tingib vajaduse omada ülevaadet Euroopa kohtute praktikast. Kogumikus kajastatakse inimeste õiguste kaitset nii võrdse kohtlemise tagamisel, inimeste varaliste õiguste kaitset kui ka töötajate ja nende pereliikmete liikumisel ühest riigist teise. Tegemist on tõhusa abimaterjaliga spetsialistidele sotsiaal- ja õiguskaitse küsimustes. Materjal on süstematiseeritud kronoloogiliselt, sisaldab loetelu lahendite tõlkijaist ja temaatilist märksõnastikku. Eessõna on kirjutanud Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtunik Rait Maruste. www.sm.ee

Kersti Põldemaa – sotsiaaltöö esimene leedi. (2009). Aigi Lillep

Kersti Põldemaa (s. 1947) puhul on tegu loova ning mitmekülgse isiksusega, kes suudab oma visioone ja unistusi teostada. Tema karjääri olulisemateks verstaapideks on olnud töö vaimupuudega lastega Tallinna I Eriinternaatkoolis, osalemine sotsiaalministeeriumi ametnikuna taasiseseisvunud Eesti sotsiaalsüsteemi rajamisel ja selle struktuuride loomisel ning Tallinna Sotsiaaltöö Keskuse juhtimine. Mida ja kuidas on tehtud, meenutavad nii Kersti Põldemaa ise kui ka tema sõbrad ja kolleegid Siiri Oviir, Eha Leppik, Jyri Juusti, Siiri Hanson, Kaidi Silver-Schöbe, Valter Koppel ja Eevi Jeaser. Raamatuga on kaasas DVD. Tellimine: swcenter@swcenter.ee.

Eesti Inimarengu Aruanne 2008 (2009). Eesti Koostöö Kogu. Peatoimetaja Marju Lauristin

Eesti Inimarengu Aruanne (EIA) on ainulaadne raport, mis koondab Eesti tunnustatuimate teadlaste poolt koostatud andmestiku ja kirjeldused Eesti Vabariigi majanduslikust ja sotsiaalsest arengust. EIA on tõetruu peegeldus Eesti tegelikkusest, mida saavad oma tegevuses aluseks võtta otsusetegijad nii poliitikas kui majanduses. 2008. aasta EIA keskendub elukvaliteedile, analüüsides selliseid teemasid nagu Eesti inimareng globaalses kontekstis, rahva tervise probleemid, Eesti inimeste eluga rahulolu, vähemusrahvuste olukord Eestis, info- ja tarbimisühiskonda jõudmisega kaasnenud probleemid ning majandusarengu seosed sotsiaalpoliitikaga. Aruande täistekst: www.kogu.ee

Häbi ja armukadedus (2009). Phil Mollon. Kirjastus Cum Grano

Psühhoanalüütiline bestseller, mis põhineb autori teadustööl, psühhoanalüüsi kogemusel ja Freudi, Winnicotti, Kohuti, Bioni ning paljude teiste teooriatel. Häbi pärast „vajume maa alla“ – ohus on eneseväljendus ja eneseteostus. Armukadedus muudab armurõõmu hingeipiinaks.

Phil Mollon avab alateadlikud varjatud seosed, aidates lugejal mõistusega võita ahistavad tunded. Eriti kasulik lugemisvara kõigile teraapia, nõustamise ja abistamisega seotud inimestele, kuna probleemide ja abiküsimisega kaasneb häbi peaaegu alati. Tellimine: aadams@hot.ee